

BIA-P. 1.3.1/1-48

ปรมัตตธรรมกลับมา

[ตอนที่ ๒]

ชุดลอยปทุม อันตีบ ๔๘

พุทธศาสนิกๆ

อุทิศนา

ลลยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แม่ธรรมะรังษี	ตามพระพรททรงประสงค์ ๗
มันเหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อ่อง
ปดอศกยพิณาศ, คง	เป็นโลกศรสถาพร ๗
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันชพาลกตบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวสุดเศรจฉาน ๗
จะทกขัณฑงคนวัน	พิชกตกนบมปีระมาณ
ด้วยเทอดหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ๗
บรรชทพระพรทองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองมืองพันภัย ๗
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทวทงปถพี ๗

พ.ท.

๒๕๒๓

ชุมนุมปาฐกถารวมทางวิทยุ

ของ

ท่านพุทธทาสภิกขุ

ชุด

ปรมัตถธรรมกลับมา

ตอนที่ ๒

[ชุดลอยปกุม ฉบับที่ ๔๘]

ศรัทธาบรรณกิจ

ของ

คุณหญิงละมัย หงษ์ยนต์
และผู้นำเยยมสวนโมกข์แต่ละปี
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๑,๐๐๐ เล่ม

มกราคม ๒๕๒๗

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สารบาญเรื่อง

ปรมัตถธรรมกลับมา

ตอนที่ ๒

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ครั้งที่ ๔๔ ถึง ครั้งที่ ๖๐

	หน้า
๔๔. โลกกำลังเสื่อมทรามเสียเวลาอย่างสูญเปล่า	๑
๕๐. วิกฤตการณ์ในโลกของเราที่ไม่มีใครรับผิดชอบ	๑๕
๕๑. เพราะเราไม่ผู้รับผิดชอบเรื่องศกาศ	๓๔
๕๒. ถ้าไม่รอบรู้เรื่องศกาศก็ยังไม่รู้พุทธ	๕๖
๕๓. ภาวะแย้งชั้ ต้องไม่มีในแวดวงแห่งศีลธรรม	๗๔
๕๔. ทุกศาสนาต่างชักนำสัตว์โลกไปไทยไม่เกิดภาวะชั้แย้ง	๗๑
๕๕. ความมีทพลาตอย่างร้ายแรงคือความที่เราราคพระเจ้า	๑๐๕
๕๖. ไม่ต้องแตกวิวาทกันเพราะมีศาสนาต่างกัน	๑๓๐
๕๗. ปรมัตถธรรมสำหรับข้าราชกาารพลเรือน	๑๔๕
๕๘. พระเจ้าบนสวรรค์กับพระเจ้าในหัวใจมนุษย์	๑๖๔
๕๙. ปฏิญาณตัวเป็นชาวพุทธเรียกตัวเฮงว่า "ข้าพเจ้า"	๑๘๐
๖๐. ชีวิตทุกมีก้าวต้องเดินตามกฎอิต์ปปัจเจกศา	๑๘๘

เขา มีทั้ง หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สักขารับทราบสิ่งต่าง ๆ เพื่อจะได้
 รู้จักสิ่งทั้งปวง ของตน ถูกจัดเกาหมายไว้เป็นเครื่อง เพื่อรับใช้ที่ตนอยู่ได้
 ของตนสองอย่าง มีใช้มีทั้ง หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สักขารับไว้ไว้เป็น
 เครื่อง ๑ นี้เราหากเป็นทาสของคนใดสัก คนใดแล้วไว้ดังนี้ ไม่ใช่ว่า
 เป็นกันอยู่ โดยมากในโลกนี้จึงควมนี้ ซึ่ง ทำด้วยชาติ ชรามะ .
 เขายังตัวนี้โลกนอกตัวเขาไม่ได้ ก็คือว่า ไม่สามารถควบคุม
 หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ๑ นี้ สักขารับใช้โลก แต่ในคนด้วยกันนี้
คนไม่เป็นผู้เป็นปทัช แก่เขาได้ โดยอาศัยชรามะ จันทร .
 คนในโลก ทำได้เช่นนี้ โลกนี้ ก็เป็น โลกที่สงบงาม อยู่อยู่
 สบาย นานเป็น โลกของ พระศรีอาริย์เมธาโดยป นิมิตตาทันที สัน
 สอน เพราะเป็นโลก ที่ สงบโดย ไม่ด้วย ชรามะ .

ทางโลก ของ โลกนี้จึงควมนี้ มีอยู่ทั้งสี่อย่างนี้ โลกนี้
 สี่อย่างนี้โดยของของชรามะ . การข้อนี้ในบุคคลได้เดินไปทาง
 ทางชรามะ ต่อมาเป็นกุศลอันใดอันหนึ่ง และสองอย่าง . ข้อนี้
 การจัดการฝึกฝนของชรามะ นี้มีหลายอย่างนี้ ลงตัวไว้ที่
 ใจอันเต็ม จนหมดแห่งระสังค สักแต่ผู้ที่ต้องสืบไปแล้ว และ
 ผู้ที่สืบไปไว้ที่ใจ โดยทุกแห่งทุกมุมโลก . จันทโลกของ
 โลกนี้ สักขารับใช้ด้วย เป็นเครื่องใช้ .

หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

โลกของชรามะ, โลก

ปาฐกถาพิเศษ

ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ออกอากาศด้วยทอดรบกุสณานี ครั้งที่ ๑๘

ชุดปรมัตถธรรมกลับมา (ตอนที่ ๒)

วันอาทิตย์ที่ ๓๘ ก.ค. ๒๕๒๔

เวลา ๘.๐๐-๘.๓๐ น.

โลกกำลังเสียแรงงานเสียเวลา อย่างสูญเปล่า.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายปาฐกถาธรรมในวันนี้ ก็ยังคงกระทำ
ไปด้วยความมุ่งหมาย ต่อการกลับมาแห่งศีลธรรม โดยมี
ปรมัตถธรรมเป็นรากฐาน. การกระทำทุกอย่างต้องมีอุทิศคติ
ที่เป็นรากฐาน เป็นเหตุให้กระทำได้ง่าย ได้ถูกต้อง ได้รวดเร็ว
ได้ตรงตามความประสงค์. ปรมัตถธรรมในที่นี้ หมายถึง
ถึงสัมมาทิฐิ คือความเข้าใจอันถูกต้อง ในการกระทำ
นั้น ๆ.

การกลับมาแห่งศีลธรรม เป็นความจำเป็นสูงสุดในโลกปัจจุบัน; โศกเฉพาะอย่างยิ่งในโลกปัจจุบัน ซึ่งศีลธรรมกำลังเสื่อมหายไป, และมีความก้าวหน้าทางประการที่ต้องการให้ศีลธรรมมาเป็นเครื่องกำกับความก้าวหน้าของโลกนั้น; ดังนั้นโลกจึงต้องมีศีลธรรมอยู่ตลอดเวลา และเพิ่มมากขึ้นตามความก้าวหน้าของโลกนั้น. โลกต้องมีศีลธรรม นี่เป็นคำกล่าวที่จะต้องใช้ ต้องปฏิบัติ ตลอดกาล.

ขาดศีลธรรม คนโกงจะมีเต็มโลก.

ขอสรุปความสั้น ๆ ว่า โลกต้องมีศีลธรรม มิฉะนั้นคนในโลกก็จะไม่มีศีลธรรม, คนในโลกก็จะมีแต่คนคดโกง ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งวิกฤตการณ์ทั้งหลาย. เมื่อมีพลโลกหรือคนพลเมืองก็ตาม คดโกง ในระบบประชาธิปไตยนี้ คนคดโกงเลือกผู้แทนก็เลือกอย่างโกง, เลือกอย่างรับขามิสสินจ้าง เลือกพวกของตัว เพื่ออำนาจประโยชน์ให้แก่ตัว, นี้เรียกว่าเลือกผู้แทนโกง,

การเลือกผู้แทนโกง แล้วย่อมจะให้ผู้แทนโกงมาเราก็มีผู้แทนโกง, ผู้แทนโกงมาประชุมกันเป็นสภา ก็กลาย

เป็นสภาโอง, สภาโองตั้งรัฐบาลก็ให้รัฐบาลโอง ไม่แบ่งใคร
 แง่หนึ่ง, อะไรๆ ที่เป็นที่ฟังก็จะพลอยโองไปหมด, เช่น
 ครูบาอาจารย์ก็จะโอง, ผู้พิพากษาคตุลาการก็จะโอง, ถ้า
 หนักมากขึ้นไปอีก พระเจ้าพระสงฆ์ก็จะโอง, ขอบภัยที่จะ
 ต้องกล่าวอย่างนี้ ไม่อยู่ในร่องรอยของศาสนาของขรรมะ
 วินัย เห็นแต่ประโศชนักัว, เมื่อโองถึงพระเจ้าพระสงฆ์แล้ว
 เทวดาก็โอง ให้เป็นเทวดาชั้นพรหมก็จะโอง, ในที่สุดก็
 เป็นอันว่า พระเป็นเจ้านั้นแหละจะโองด้วย จะพลอยโอง
 ไปด้วย เพราะเต็มไปด้วยคนโอง, บุชชอันวอนพระเป็น
 เจ้าอยู่ด้วยความศกโองของตน, นี้เรียกว่าโองแต่ต้นจนปลาย,
 โองตั้งแต่ต้นจนปลาย.

ที่นี้ก็เกิดปัญหาขึ้นมาในหมู่คนโอง คือเกิดความ
 ไม่มีศีลธรรม ขึ้นมาในโลก แล้วปัญหาก็เกิดขึ้น เป็น
 ปัญหาเฉพาะหน้า; ที่เห็นกันได้ง่ายๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 ในประเทศไทยเรา; แต่ก็ได้ยินว่าเหมือนกันทั้งโลก มนุษย์
 เป็นมนุษย์พันธุ์เดียวกันทั้งโลก มันก็ โองเหมือนๆ กัน.

ความไม่มีศีลธรรมทำให้เกิดปัญหา.

๑. ความไม่มีศีลธรรม สร้างปัญหาเฉพาะหน้า เช่นเมื่ออาชญากรรม หรืออาชญากรผู้ประกอบอาชญากรรม เต็มบ้านเต็มเมือง: ก่อนนี้โจรผู้ปล้นมีอยู่ในป่า รู้กันว่าอยู่ในป่า, เคี้ยวหมากอยู่ในเมือง กลางถนนหนทาง, ในกรุง เมืองหลวงก็มีการปล้น, บนรถเมล์ก็มีการปล้น, กระทั่งในห้องนอนของบุคคล ก็ถูกปล้นเจ้าในห้องนอน, ไม่รู้จะหนีไปไหนแล้ว. นี่เรียกว่าอาชญากร กระทำอาชญากรรม เต็มบ้านเต็มเมืองจากป่ามาสู่ห้องนอน.

๒. ที่ปัญหาความยากจน, คนที่ไม่มีศีลธรรมนั้น ไม่เห็นว่าการทำงานคือการปฏิบัติธรรม เขาก็ไม่อินต๊ะที่จะเอาเหงื่อคางน้ำ หัวซีรยลัด ก็ไม่ต้องทำงาน หนึ่งบวงสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้รวย, ทำพิธีทอง อย่างที่เขาบอกให้ทำเพื่อหวังรวย มันก็เพิ่มความยากจน. ถ้าเมื่อไรใครเห็นว่า การทำงานคือการปฏิบัติธรรม ทำสนุก ไปเสีย แล้วใครมันจะยากจน.

๓. ที่ปัญหาเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ มันมากขึ้น เมื่อคนไม่มีศีลธรรม ก็ไปทำสิ่งที่ผิดธรรมชาติ, ผิดหลัก สุขภาพอนามัยมากขึ้น มันก็ เป็นต้นเหตุให้เกิดความเจ็บไข้

ได้บ่วย; โดยเฉพาะอย่างยิ่งอบายมุข ไปสมอยู่กัับอบายมุข
ก็เกิดความเจ็บไข้ได้บ่วย. ส่วนใหญ่นี้มาจากความรู้ที่ติด
ธรรม ไม่ใช่ว่าเพราะไม่รู้ เพราะไม่รู้ว่าจะป้องกันโรคอย่างไร;
รู้แต่มัน บังคับจิตไม่ได้.

๔. ปัญหาไม่รู้หนังสือ, ชั้นนี้คนบางพวกแตกตื่น
และกลัวกันนักกว่า คนไม่รู้หนังสือ. ที่จริงโลกยุคที่คนไม่รู้
หนังสือนั้น เขาอยู่กันอย่างมีความสงบสุขมากกว่าโลกปัจจุบัน
ที่คนรู้หนังสือเขามากๆ. รู้หนังสือนี้ก็รู้ไม่จริง; เรียน
อย่างคอร์ปรั้น สอบได้อย่างคอร์ปรั้น เช่นซื้อประกาศนียบ
ัตรปริญญาอะไรเขามา มันไม่รู้จริงสำหรับหน้าที่การงาน
นั้น ๆ. ที่ตัวได้ปริญญามาและรู้กันอย่างที่อยากเรียนดัด.
สภาพไม่รู้หนังสือซ่อนนอยู่อย่างดีก็จริง คือ ไม่รู้จริง, และ
รู้ไม่เหมาะสม กับการงานที่ตัวจะต้องทำ.

๕. ที่นี้ ปัญหาขาดเสพติด; การศึกษาไม่พอ
การศึกษาไม่ตรงจุด คนบังคับจิตไม่ได้ ก็ไปบูชา
เสพติด. เมื่อคนไม่ค่อยรู้หนังสือ คนเกลียดขาดเสพติด;
เท่าที่อาตมาสังเกตเห็นเมื่อเป็นเด็ก ๆ เด็กทุกคนเกลียดขาด
เสพติด. วิชาที่คนมีอาเสพติด. คนสุขกับวิชาเป็นกัน.

เด็กสมัยนี้ รับประทานอาหารอย่างปัจจุบันนี้ เขาอยากลอง, เขาไม่วังหน้, เด็กนักเรียนก็มีการศึกษาเสพติดเพิ่มขึ้น. นี้เรียกว่าการศึกษามันไม่พอ การศึกษามันไม่ตรงจุด. เด็ก ๆ ของเราบังคับจิตใจไม่ได้, กระทั่งครูบาอาจารย์เองก็ยังบังคับไม่ได้ มียาเสพติดกับเขาค่อยเหมือนกัน.

๖. ท้าปัญหาคอร์ปชั่น คอร์ปชั่นนี้มีมาทั้งจากเบองบน และมีขึ้นไปจากเบองล่าง, มีโอกาสเมื่อไรก็คอร์ปชั่นเมื่อนั้น; ไม่มีศีลธรรมแล้ว มีโอกาสเมื่อไรก็คอร์ปชั่นเมื่อนั้น จึงกลายเป็นปัญหาของโลกทั้งโลก คือพร้อมที่จะทุจริต, พร้อมที่จะหาวิธีเอาเปรียบผู้อื่น โดยวิธีคอร์ปชั่น, ระวังให้ดี จะตามไปเข้าไปในหมู่พระเจ้าพระสงฆ์.

๗. ท้าปัญหาอบายมุขเต็มเมือง, อบายมุขเต็มเมือง และอบายมุขกำลังจะ ล้นเมือง, คึกคักให้คิดว่าทำไมการศึกษาในโลกเจริญ แต่แล้วทำไมกลับมีอบายมุขล้นเมือง. ไม่เหมือนกับสมัยคนบ้าคนคง เกือบไม่รู้จักเล่นการพนันกันเลย. แล้วยังคิดว่าจะพึ่งอบายมุข และใช้อบายมุข เป็นทาง

มาแห่งวายุไค ของประเทศหรือของโลกด้วยซ้ำไป ทุกคนแต่ปาก ที่ว่าจะปราบอบายมุข ยังไม่เห็นเอาจริงสักที.

๘. ที่นับัญญาที่นำหัวเราะ ก็คือ โสยศาสตร์เต็มเมือง. สิ่งทีเรียกว่าโสยศาสตร์นั้น เป็นศาสนาของคนบัญญัติอ่อน. คนบัญญัติอ่อนยังมีอยู่ในโลกเพียงไร โสยศาสตร์จึงจำเป็นที่จะต้องมีอยู่ในโลกเพียงนั้น ก็เป็นศาสนาของคนบัญญัติอ่อน.

เราจะอาศัยคนบัญญัติอ่อน สร้างชาติ สร้างบ้าน สร้างเมืองได้อย่างไรกัน. คนบัญญัติอ่อนก็นิ่งอ้อนวอน สัจศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วย ประกอบพิธีของให้สัจศักดิ์สิทธิ์ช่วย จะทำอะไรสักนึก ก็อ้างคุณสัจศักดิ์สิทธิ์มาช่วย. ไม่รู้ว่าการกระทำที่ถูกค้องนั้นแหละ มันช่วยคนโดยอัตโนมัติ โดยตัวมันเอง. ฟังโสยศาสตร์ได้ ก็เพียงแต่ว่าหลอกตัวเอง ให้สบายใจไปบ้าง บางครั้ง, เรียกว่าผ่อนอารมณ์; แต่ที่จะให้ช่วยโดยแท้จริง โดยเนื้อแท้เนั้นทำไม่ได้. ศาสนาสำหรับคนบัญญัติอ่อน ช่วยคนบัญญัติอ่อนให้สบายใจได้บ้าง, แต่ไม่ทำอะไรให้เป็นขึ้นเป็นอันได้ มีแต่จะงมงายลงไปทุกที. เราจะฟังพา อาศัยคณงมงาย คนบัญญัติอ่อนนี้สร้างชาติ สร้าง

บ้าน สร้างเมือง สร้างโลก นิมองไม่เห็น เป็นสิ่งที่มอง
ไม่เห็นว่ามันจะเป็นไปได้.

๕. ที่นี้ก็มี ปัญหาความไม่สามัคคี, ความไม่รัก
ใคร่กัน นักเรียนนักศึกษาด้วยกัน ยังทำลายสมบัติสาธารณะ
ของชาติ, เจ้าหน้าที่กับประชาชนยังไม่สามัคคีกัน. เจ้าหน้าที่
กับประชาชนที่สามัคคีกันนั้นหาชุกยาก จนาคติเรียกว่าหา
ทำยาหอตตาก็ยาก. เด็กๆไม่รักบิดามารดา, ไม่รักครูบา-
อาจารย์, เขารักกิเลสของเขา เขาโตขึ้นจะเป็นอย่างไร เรา
จะหาคนที่รักชาติ รักศาสนา รักพระมหากษัตริย์ได้อย่างไร
เมื่ออยู่ในสภาพอย่างนี้.

นี่เรียกว่าปัญหาที่มีอยู่จริง มีอยู่ในแต่ละชาติหรือมี
อยู่ในโลก กันออกมาทุกก็คือ ความไม่มีศีลธรรมเป็นต้นเหตุ
ให้เกิดปัญหาเหล่านี้.

ความมีศีลธรรมไม่ทันการณ์ของโลก.

ความมีศีลธรรมนั้นมีน้อย. ขอให้ฟังให้คิดว่า
ความมีศีลธรรมนั้นมีน้อย ไม่ทันกับความก้าวหน้าทาง

เทคโนโลยี, เทคโนโลยีในโลกก้าวหน้าเหมือนกับวิ่งหรือ
 บินไปด้วยเครื่องบิน, ความมีศีลธรรมกลายอยู่ตัวมึดมึดเหมือน
 กับเต่า, ความมีศีลธรรม ไม่ทันกันกับความก้าวหน้าทาง
 เทคโนโลยี. แล้วผลก็เกิดขึ้น อย่างที่เราเห็น ๆ กันอยู่.
 เทคโนโลยีรับใช้เศรษฐกิจ วัชใช้อะไรต่างๆ ที่ว่าจะเป็นเครื่อง
 สมองกลีสของชน ยิ่งมากยิ่งขึ้น; ความมีศีลธรรมไม่พอ
 มันก็ควบคุมไม่ได้. เทคโนโลยีก็จูงคน ไปตกเป็นทาส
 ของวัตถุ, ความเอร็ดอร่อยทางวัตถุ, บัญหามันก็เกิดขึ้น.

ความมีศีลธรรม ไม่ทันกับความก้าวหน้าทาง
 เศรษฐกิจ. เราต้องการให้เศรษฐกิจก้าวหน้า เราก็ระดม
 เศรษฐกิจก้าวหน้า; แต่แล้วความมีศีลธรรมมันมีไม่พอ
 เศรษฐกิจก็กลายเป็นเครื่องมือสำหรับโกง. เศรษฐกิจนั้น
 ถ้าบริสุทธิ์มันก็เป็นประโยชน์แก่มนุษย์; ถ้าไม่มีศีลธรรม
 แล้ว ก็คือเครื่องมือสำหรับชุกฉืด เครื่องมือสำหรับโกง.
 ฉะนั้นอย่าได้บูชาเศรษฐกิจกันนัก, อย่าเอาเศรษฐกิจล้วน ๆ
 ไปแก้เศรษฐกิจ. ต้องเอาเศรษฐกิจที่มีศีลธรรมไปแก้
 เศรษฐกิจ จึงจะแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้

อีกทางหนึ่ง ความมีศีลธรรมนั้น ไม่ทันกับ
ความก้าวหน้าทางประชาธิปไตย. เราต่อประชาธิปไตย
ว่าเมื่อไรจะเต็มใบกันเสียที; แต่แล้วความมีศีลธรรมมันไม่
พอ มันก็ทำให้มีการเลือกผู้แทนโคคนโกง ใต้ผู้แทนโกง
ใต้สภาโกง มาตั้งรัฐบาลโกง, อะไรมันก็จะพลอยโกงไปหมด
อย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้น. นี้เรียกว่าความมีศีลธรรม ไม่
ทันกับความก้าวหน้าของประชาธิปไตย; ประชาธิปไตยก็
ไม่มีโดยแท้จริง, หรือมีก็ไม่อาจจะเต็มใบ ไม่อาจจะครึ่งใบ
ไม่อาจจะเสียใบด้วยซ้ำไป.

อีกทางหนึ่ง ความมีศีลธรรมไม่ทันกันกับการ
เพิ่มของพลเมือง พลโลกเพิ่มมาก, เพิ่มมาก; แต่ความมี
ศีลธรรมไม่เพิ่ม, ความมีศีลธรรมกลับลดถอยลง. ถ้าเรา
มีศีลธรรมเพียงพอ การเพิ่มของพลเมืองไม่มีปัญหา, จะจัด
ให้ทุกคนเป็นคนมีประโยชน์ มีกำลังมากมหาศาลขึ้นมาได้ทันที
แต่ถ้าไม่มีศีลธรรมแล้ว ยิ่งเพิ่มยิ่งทำลายตัวเอง, ยิ่งปกครอง
กันไม่ได้ มันก็ทำลายตัวเอง. นี้การเพิ่มพลเมืองจึงเป็นปัญ-
หาที่ถ่วงกันมาก จนเลิกกันเป็นการใหญ่; หารู้ไม่ว่า ที่มัน
เกิดเป็นปัญหาขึ้นมา^{นี้} เพราะพลเมืองไม่มีศีลธรรม.
ถ้าพลเมืองมีศีลธรรม เพิ่มพลเมืองก็จะมีกำลังมากขึ้น.

ความมีศีลธรรมนี้ ไม่ทันกันกับความหวังกิน
 คืออยู่ที่ ของคนในโลกปัจจุบันนี้. เขาเขกันไปในนิยามความ
 กินคืออยู่ที่ : อยู่อย่างแข่งกับเพศคา เรื่องอาหารการกิน
 เรื่องเครื่องนุ่งห่ม เรื่องที่อยู่อาศัย เรื่องเครื่องใช้ไม้สอย ก็
 จะแข่งกันกับเพศคา. ความที่ศีลธรรมไม่พอ ไม่สมศักดิ์ส่วน
 กัน มันก็ กลายเป็นเช็ดคอกคนที่อยู่ ที่กินกินนั้นเอง
 ให้กลายเป็นผู้ขูดรีด, ให้กลายเป็นผู้เอาเปรียบผู้อื่นอย่างท
 กำๆ. ความอยากจะกินคืออยู่ที่เกินฐานะของคน นั้น
 แหละ คือปัญหาทั่วไป ในหมู่ประชาชนที่เรียกว่าไม้อัดหลัก
 ศีลธรรม. ความกินอยู่เกินพอดีนั้นเป็นบาปอกุศลอย่าง
 เลวร้าย หลักธรรมะในศาสนาถือว่า กินอยู่เกินพอดี
 นั้นเป็นบาป; เป็นข้อปฏิบัติของพวกमार, ไม่ใช่ของพวก
 สัตบุรุษ.

เป็นอันว่า ความมีศีลธรรมนั้นมันลดลงไป
 ไม่พอกับความเจริญก้าวหน้าในโลก ทุกๆ อย่างมันจึง
 เกิดเป็นปัญหา.

๔๔ มูลเหตุที่ลบลัทธิลบลก.

ที่มันมาจากอะไร? มาจากความสูญเปล่าของ
สิ่งที่เราจัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหา; ยกตัวอย่าง เช่น ความสูญ
เปล่าของการศึกษา:—

การศึกษาที่จัดโดยคนมีกิเลส คนเห็นแก่ตัวนั้น
ก็จัดไปในทางเพิ่มความเห็นแก่ตัว, ซึ่งฉลาดยังเพิ่มความ
เห็นแก่ตัว. ตอนกันแท่นั่งสื่อกับอาชีพ ไม่มีธรรมะ
สำหรับจะควบคุมความเป็นมนุษย์ของตน ความเป็นมนุษย์ก็
ไม่มี; ยังมีการศึกษาชนิดนี้ ยังเพิ่มความเห็นแก่ตัว, ยังจัด
การศึกษานี้ ก็ยังทำลายทรัพยากรธรรมชาติในโลก
นี้. ในทางวัตถุทำลายทรัพยากรในโลกนี้, ในทางจิตใจก็
ทำลายความเป็นสุภาพบุรุษ. *เราไม่รู้จักตัวเอง ไม่เชื่อตัว
เอง ไม่เคารพตัวเอง ไม่นับถือตัวเอง ไม่พอใจตัวเอง, ไม่
แสวงหาความเป็นบุรุษจากความเป็นสุภาพบุรุษ* หรือจาก
ธรรมะ. กลับไปแสวงหาจากวัตถุซึ่งส่งเสริมกิเลส.

การศึกษานี้ยังส่งเสริมสัญชาตญาณฝ่ายต่ำ โดย
ที่มึนหลักว่า เราได้แล้วก็เป็นที่, ใครจะเป็นอย่างไรไม่ท้อรู้
เราได้แล้วก็เป็นที่. ดังนั้นจึงต้องคิดหาให้ไต่มาาก ถึงขนาด

ว่า เราครองโลกเสียคนเดียว ก็จะเป็นการดี, ครองคนเดียว
ไม่ได้ก็หาพวก ที่จะครองโลก แล้วเอามาแบ่งปันกัน. ประ
เทศไทยเราก็เคยประสบปัญหาชนิดนี้มาแล้วในอดีต, ขอให้
มองดูให้ถี่เถิดว่า การศึกษาที่ไม่พอนั้น มันทำให้คิด
จะครองโลก ไม่มีความคิดว่า ทุกคนเป็นเพื่อนเกิด แก่
เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งสิน,

ทั้ง การค้นคว้า สืบเนื่องมาจากการศึกษา ก็ค้น
คว้ากันแต่ให้เกิดความสุขสนุกสนานทางวัตถุ, อะไร ๆ
ก็เอาวัตถุเป็นหลัก ที่เรียกว่าวัตถุนิยม. ดังนั้นจึงเอาความ
สุขทางวัตถุ เป็นหลักสูงสุดกว่าความสุขใดๆ, จึงหลงไหล
ในเรื่องเอิร์ชอรรอยทางวัตถุ ทางเนือทางหนัง.

มองดูที่ผลแล้ว ก็คือ ผลที่กำลังมีอยู่ในโลก
คือหลงความสุขทางวัตถุ, มุ่งแต่ความสุขทางวัตถุ ไม่มุ่ง
ความสุขทางจิตใจ. นายทุนก็มุ่งความสุขทางวัตถุ, ชน-
กรรมาชีพก็มุ่งความสุขทางวัตถุ, ถ้าเมื่อไรเขามุ่งความสุขทาง
จิตใจกันแล้ว เมื่อนั้นเขาจะรักกันได้; ถ้าต่างคนต่างแย่งวัตถุ
กันแล้ว ก็ไม่มีทาง ไม่มีโอกาสที่จะรักกันได้โดย. การค้น
คว้ามุ่งแต่ส่งเสริมวัตถุให้คนหลง; คนก็หลง คนก็ รักกัน

ไม่ได้. การส่งเสริมกิเลสก็มากขึ้น ทำสิ่งที่ไม่ต้องทำ, สร้างเครื่องมือสงคราม เพื่อจะเอาชนะผู้อื่นและครองโลก การพ่ายแพ้ก็เลยภายในก็ทวีขึ้น.

หันมาดูด้านกีฬา. กีฬาเดียวกัน ไม่สร้างน้ำใจนักกีฬา; แต่เพิ่มความไม่เป็นนักกีฬา คือมันเพิ่ม "ตัวกู"; ใต้อินว่าการแพ้กีฬาโลก ทำให้คนเป็นบ้าเป็นประสาทกันทั้งชาติ. นำตัวเองตายกว่า ๑๐ คน. ความหลงใหลกีฬาเช่นนี้ *ก็หากไม่เป็นยาวิเศษ แท้กองกิเลสทำคนให้เป็นคน* ใต้อีกต่อไป. การกีฬาที่แท้จริงนั้นมันเป็นศีลธรรม คือทำลายความเห็นแก่ตัว; กีฬาย่อมทำลายความเห็นแก่ตัว. ดังนั้นกีฬาย่อมเป็นศีลธรรม; แต่เดี๋ยวนี้เราเล่นกีฬาเพื่อส่งเสริมความเห็นแก่ตัว, กลายเป็นทำลายศีลธรรม.

ครูสอนกีฬานั้นแหละ สอนเอาเปรียบ สอนวิธีเอาเปรียบ หรืออย่างดีที่สุด ก็สอนบ่อนักการเสียเปรียบ, ไม่สอนน้ำใจนักกีฬา, ไม่มีใครสอนว่า ยอมแพ้เพื่อรักษาความเป็นนักกีฬา อย่างนี้ไม่มี. เราอย่าไปเสียงบประมาณจัดสรรกีฬาชนิดนี้กันเลย. รัฐบาลอย่าต้องเสียงบประมาณเพื่อการกีฬาชนิดนี้กันเลย; จัดกีฬาภายในที่เป็นยาวิเศษ

แก๊งกองกิเลสทำคนให้เป็นคนกันดีกว่า. จัดกีฬาที่ส่งเสริมกสิกรรม ที่ส่งเสริมศีลธรรม สนุกสนานยิ่งกว่า กีฬานิตที่ทำให้เป็นโรคประสาท.

น้ำใจนักกีฬานั้น แพ้ก็ไม่เสียใจ ชนะก็ไม่ดีใจ นั่นแหละคือสปิริตของนักกีฬา; เพราะเห็นว่ามันเป็น เรื่องแสดงฝีมือ ฝึกฝนความสามารถของมนุษย์ เพื่อเอาไป ใช้ในประโยชน์สูงสุดอย่างอื่น. เรื่องแพ้ไม่เสียใจ เรื่องชนะ ไม่ดีใจ นั้นมันเป็นเจตนารมณ์ของกีฬาที่บริสุทธิ์; ถ้ามอง ในทางธรรมะ ก็เป็นเรื่องหลุดพ้น. เรื่องจิตหลุดพ้นจะไป เป็นพระอรหันต์กันเลย; คือคนไม่เห็นแก่ตัว ไม่ได้ทำอะไร เพื่อเห็นแก่ตัว มันก็ไม่ต้องมีแพ้ ไม่ต้องมีชนะ, มีแต่แสดง ความสามารถในการกระทำ ที่มีประโยชน์ยิ่งๆ ขึ้นไป.

ถ้าจะจัดให้สูงสุดก็จะจัดไปในทางที่ว่า ความมี น้ำใจนักกีฬานั้น ทำให้รักผู้อื่น ให้เสียสละเพื่อผู้อื่น ได้, รักอุดมคติที่ว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันได้ กงนี้.

นี่คือโลกกำลังเสียแรงงาน เสียเวลาอย่างสูญเปล่า. *ครั้งที่แล้ว ๆ มา อาตมา ได้แสดงปาฐกถา โดยหัวข้อว่า กาว*

ทำงานคือการปฏิบัติธรรม, ถ้าจะให้เห็นฉ่ำ ต้องมีการลดกิเลส, มัวแต่กันแต่ปลายเหตุ ปัญหาที่เพิ่มพูน, ผู้มีกำลังสมบูรณ์ มีหน้าที่ช่วยบ่อนกันปัญหา. ไฉนเห็นว่า โลกกำลังเสียแรงงาน เสียเวลาอย่างสูญเปล่า.

๔ ๖๕ ๕๕ รบนกลสังทเสียเวลาและแรงงานสูญเปล่า.

จัดการศึกษากีฬาก็ดี การค้นคว้าก็ดี แม้ที่สุดแต่การกีฬาที่ดี ไม่ช่วยแก้ปัญหาวิกฤติการของโลก: แต่ช่วยให้โลกมีปัญหามากขึ้น คือ สร้างความเห็นแก่ตัว, มันกลายเป็นเรื่องสร้างความเห็นแก่ตัว: การศึกษาเพื่อเห็นแก่ตัว, การค้นคว้าเพื่อเห็นแก่ตัว, แม้แต่การกีฬาที่ไม่ใช่เพื่อสปีดของนักกีฬา, ทำไมจะต้องร้องไห้เมื่อแพ้? ทำไมคลุมคลั่งเป็นบ้า กันทั้งเมือง เมื่อแพ้กีฬา? ทำไมต้องฆ่าตัวตาย? เพราะหลงความแพ้อาณาชนะ ที่สะสมไว้มากเกินไป จนไม่นึกถึงพระเป็นเจ้าเสียเลย ว่า ท่านต้องการอะไร.

ถ้าจะเล่นกีฬา ต้องเล่นถวายพระเป็นเจ้า คือ แสดงเจตนารมณ์ของกีฬา ให้พระเป็นเจ้าดู ก็ขอเราไม่

เห็นแก่ตนเอง เราเห็นแก่ความถูกต้อง ความยุติธรรม;
มีน้ำใจเป็นนักกีฬาแล้ว ก็เป็นการบูชาพระเป็นเจ้า. ขอให้
เล่นกีฬาเพื่อถวายพระเป็นเจ้า; อย่าเล่นกีฬาเพื่อบูชากิเลส
ของตัวเองเลย. ให้มีกีฬาที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง เล่นกันอย่างน่าดู
เพื่อถวายพระเป็นเจ้า. แพ้ก็ไม่เสียไร ชนะก็ไม่ดังไล่คออะไร
เป็นคนปรกติ; อย่างนี้จะเรียกว่ากีฬา.

กีฬา^{นี้}ยังเป็นของจำเป็น. ฤๅษี^{นี้}มักเล่นกีฬา แต่
เขาก็เรียกว่าฌานกีฬา. เล่นกีฬาทางจิตใจ; เข้าฌานอย่าง^{นี้}
เข้าฌานอย่าง^{โน้น}. เข้าสมาบัติอย่าง^{นี้}. เข้าสมาบัติอย่าง^{โน้น},
อย่างใดก็ไม่นอนสนุกสนาน เหมือนกับคนเล่นกีฬา. อย่าง^{นี้}
เรียกว่า ฤๅษี^{นี้}หรือแม่แต่พระเจ้าท่านก็เล่นกีฬา;
แต่ว่าเป็นทางจิตใจ. ท่านสู้กันกับกิเลส เพื่อเอาชนะกิเลส,
หรือเล่นกีฬาเพื่อป้องกันกิเลส, กิเลสมันก็หายไปเอง.

ขอให้เราลองดูให้ดีว่า เราในโลกปัจจุบันนี้ กำลัง
เสียแรงงาน เสียเวลาอย่างสูญเปล่า ไม่มีประโยชน์แก่
มนุษย์; กลับเป็นภัยเป็นโทษแก่มนุษย์ คือสร้างมนุษย์ที่
เห็นแก่ตัว สร้างมนุษย์โกง—โกง—โกง—โกง ไปหมด ทั้ง
ใต้ดิน ทั้งบนดิน ทั้งบนฟ้า มีแต่กิริยาอาการที่กระทำไป

เพื่อเอาประโยชน์ เพื่อกอบโกยประโยชน์ เพื่อจะครองโลก
อยู่ด้วยกันทั้งนั้น.

ขอให้พวกเราที่อยากจะเป็นสุภาพบุรุษ หรือเป็น
มนุषย์ที่นับถือพระพุทธศาสนา หรือพระเป็นเจ้าในศาสนา
ใด ๆ วิชาரசะเสถียรการกระทำที่ผิดพลาด ที่เสียแรงงาน
เสียเวลาไปอย่างสูญเปล่า, หรืออย่างที่ไม่จำเป็นที่จะต้อง
ทำเช่นนั้นมากกว่าทำให้เสียให้ถูกต้อง ตามกฎของธรรมชาติ
ที่ว่าเราจะต้องทำอย่างไร อยู่กันอย่างไร จึงจะมีความอยู่เป็น
สุขทุกทีพาราครีกาล.

การบรรยายสมควรแก่เวลาแล้ว ขอยุติการบรรยายนี้
ด้วยความหวังว่า ท่านผู้ฟังทั้งหลาย จะใช้วิชาரசะเสถียร สิ่ง
ทำไปอย่างเสียแรงงานหรือเสียเวลาเปล่า ๆ นั้น อย่าให้มี
เหลืออยู่เลย แล้วก็อยู่เป็นสุขทุกทีพาราครีกาล โดยไม่ต้อง
อ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ มาช่วย. การกระทำที่ถูกต้องนั้น
เป็นการช่วยอยู่ในตัวเอง. ขอให้เตรียมตัวอยู่อย่างถูกต้อง
สำหรับการกระทำของตน, จะช่วยตนเองเหมือนกับพระเป็นเจ้า
ช่วยอยู่ ฉะนั้นก็ฉนั้น.

ขอยุติการบรรยายไว้แต่เพียงเท่านี้.

ปรมัตถธรรมกลับมา

ชกชกาทกรวท ๕๐

วเนททท ๑๕ ส.ศ. ๒๕

เวท ๘.๐๐-๘.๓๐ น.

วิกฤตการณ์ในโลกของเรา ที่ไม่มีใครรับผิดชอบ.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย.

การแสดงปาฐกถาธรรมในครั้งนี้ อาตมาก็ยังคงทำ
ไป ด้วยความมุ่งหมายเพื่อการกลับมาแห่งศีลธรรม โดยมิ
ปรมัตถธรรมเป็นรากฐานสืบต่อไป.

คำว่า ปรมัตถธรรมเป็นรากฐานนั้นก็คือ มี
สัมมาทิฐิเป็นรากฐาน หรืออย่างที่เขาพูดกันอย่างให้หู
ในปัจจุบันนี้ ว่า มีปรัชญาเป็นรากฐาน. ถ้าจะใช้คำว่าปรัชญา
ก็ขอให้อือเอาความหมายที่ถูกต้อง ตามความหมายของคำๆ

นั้น คือความรอบรู้ รู้กระทั่งในส่วนตัว จึงจะมีลักษณะเป็น
สัมมาทิฐิ.

มีฉันทิฐินั้นตรงกันข้าม ทำให้ลงไปบูชาเทคโนโลยีแห่งการกินที่อยู่ดี หลงเทคโนโลยี กินที่อยู่ดีในระดับเทวดา หรือจะแข่งกันกับเทวดา; นม้นำหน้าหรือนมนำหัว ถ้ามนุษย์เรา จะมีความเป็นอยู่ที่แข่งกับเทวดา. นั้นแหละระวังให้ดี ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ เต็มไปทั่วทั้งในประเทศนอกประเทศจนทั่วโลก.

วิกฤตการณ์เหล่านี้ใครจะเป็นคนรับผิดชอบ. วิกฤตการณ์เหล่านี้มันได้เพิ่มขึ้นตามสัดส่วนของศีลธรรมที่สูญหายไป เสื่อมไป. มันเป็นวิกฤตการณ์ในโลก ทั่วโลก และมองดูเหมือนจะไม่มีใครรับผิดชอบ. อาจมารู้สึกอย่างนั้น จึงได้ให้หัวข้อว่า วิกฤตการณ์ในโลกของเรา ที่ไม่มีใครรับผิดชอบ; มีแต่จะฉายโอกาส ที่โลกมีวิกฤตการณ์นั้นแหละเป็นโอกาสแห่งการกอบโกยผลประโยชน์ให้แก่กัน. ใช้โอกาสแห่งวิกฤตการณ์ เป็นเครื่องฉวยโอกาสแห่งตน คือการทำนาบนหลังคนที่มีความยุ่งยากลำบาก. คึกคึกให้ดี มันเป็นเรื่องบุญเรื่องกุศล หรือว่ามันเป็นเรื่องของอะไร.

ทันทีเราจะได้พิจารณาจนถึง วิกฤตการณ์ภายในประเทศก่อน. อาตมาต้องขอโอกาสที่ว่าบางคนอาจจะรำคาญ เพราะว่าทราบอยู่คี่แล้ว หรือว่าอาตมาพูดบ่อยก็ได้.

ตัวอย่างวิกฤตการณ์ในประเทศ.

วิกฤตการณ์ในประเทศ คือความยุ่งยากลำบาก ระส่ำระสาย โกลาหลวุ่นวาย ต่าง ๆ นานา เนื่องจากอาชญากรรมล้นเมือง :—

อาชญากรล้นเมือง อาชญากรรมก็ล้นเมือง; เช่นโจรกรรมที่เคยมีแต่ในป่าในดง หรือริมบ้านริมเมือง เคี้ยวมันแก้มากอยู่ใจกลางเมือง กระทั่งบนรถเมล์ กระทั่งในห้องนอน. นี้เรียกว่าอาชญากรรมมันล้นเมือง.

มีความอดอยากยากจน มีเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ ใหม่ๆ เกิดขึ้น, คนไม่รู้หนังสือ มียาเสพติดระบาดในหมู่นักศึกษา.

มีคอร์รัปชันทั่วไป ในหมู่เจ้าหน้าที่ราชการและประชาชน.

อธิบายมุขลินเมือง : คมนามา เทียวกลางคืน
ดูกวเล่น เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร เกียจคร้านทำ
การงาน นินาลินเมือง.

ไสยศาสตร์ ความมงมงายกับเมือง.

อุบัตินอก เช่นอุบัตินอกในท้องถนนก็เพิ่มมากขึ้น
มีการทำให้กันตายโดยประมาทมากขึ้น.

มีการทำบุญเอาบาป เช่นจัดการทอดผ้าป่าหรือกว
กุศลใดๆ เพื่อกินเหล้าเพื่อเล่นไพ่ นี้เรียกว่าทำบุญเอาบาป
ก็มากขึ้น.

การทำลายทรัพย์สินของประชาชนของประเทศชาติ
เช่นป่าไม้เป็นต้น มันก็ยังไม่รู้จักหยุดสักที.

มีอุษนที่ไม่มีบิตามารดา คนเช่าคนแก่, คืออุษน
ที่ไม่เคารพบิดามารดา ครูบาอาจารย์ คนเช่าคนแก่, ด้อยเด่น
แม้แต่บุคคลที่ไม่ควรจะด้อย ถูกเขามาลยว่าเป็นเกย์บ้าง
ไม่เป็นเกย์บ้าง ซึ่งชนชั้นมันไม่เคยมีไรสมัย บู้ ย่า ตา ยาย
รุ่น บู้ ย่า ตา ยาย ไม่หยาบคอกันถึงอย่างนี้ การอยู่อย่าง
เสมอกัน ไม่มีสูง ไม่มีต่ำ ไม่มีที่เคารพ นั่น บู้ ย่า ตา ยาย

ท่านสาปแช่งว่ามันเป็นเสนียดจัญไร แม้ พระพุทธเจ้าท่านก็
 ตรัสว่า การอยู่เสมอกัน ไม่มีสูง ไม่มีต่ำนั้น เป็นทุกข์ ดัง
 พระบาลีว่า ทุกฺโข สมานสงฺวาโส —การอยู่อย่างเสมอกันนั้น
 ทำให้เกิดความยุ่งยากลำบากหรือเป็นทุกข์.

นี่เป็น ตัวอย่างแห่งวิกฤตการณ์ ที่มันเมื่ออยู่ใน
 ประเทศของเรา. ขอให้ดูให้ดี แต่ว่าก็ไม่คงปฏิเสธ คือให้
 รู้จักมันให้ดี เพื่อจะคิดกันต่อไปว่า เราควรจะทำอย่างไร
 ในเรื่องนี้ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งกว่า ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ
 เรื่องนี้.

ยังไม่มี ใครรับผิดชอบในวิกฤตการณ์

วิกฤตการณ์วุ่นวายโกลาหลเสื่อมเสียในประเทศ
 นี้ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ จะให้ คนมือเปล่า รับผิดชอบ
 หรือจะให้ คนถือปืน รับผิดชอบ หรือจะให้ คนถือเสียม
 ถือจอบรับผิดชอบ หรือจะให้ คนถือบาตร ถือใบลานเทศน์
 จ้อยอยู่บนธรรมาสันรับผิดชอบ หรือจะให้ คนที่ถือปากกา
 ลงกระดาษวันหนึ่งเป็นพัน ๆ หมื่น ๆ คนทั่วทั้งโลกนี้เป็นผู้
 รับผิดชอบ จะให้ นายทุน รับผิดชอบหรือให้คอมมิวนิสต์รับ

ผิดชอบ ขอให้คิดดู จะให้นักการเมืองพวกไหน เป็นผู้
รับผิดชอบ.

มองดูแล้ว ก็ยังหาตัวผู้รับผิดชอบไม่ค่อยจะได้
คนเมื่อเปล่า บิณฑุภรรยา ครูบาศรีวิชัย นี่ก็ยากที่จะรับผิด
ชอบ; เพราะไม่มีใครเชื่อฟัง. จะให้คนถือปืนรับผิดชอบ
เขาก็มีหน้าที่ ที่บังคับคนให้รับผิดชอบ ตัวเขาเองอาจจะไม่
รับผิดชอบ แต่มีหน้าที่บังคับให้คนอื่นรับผิดชอบ. จะให้คน
ถือจอบถือเสียม ชาวไร่ชาวนารับผิดชอบ มันก็ยิ่งไกลเกินไป.

จะให้คนถือบาตรถือโถใบदानเทศน์จำอยู่บนธรรมสภา
รับผิดชอบ; อย่างนี้อาจมากก็เอาตัวคนหนึ่งละที่ทานทั้ง
หลายก็เห็นอยู่. ที่พูดทางวิทยุกระจายเสียงมาจะร่วม ๕๐ ครั้ง
แล้วนี้ ก็เพราะความรับผิดชอบ. เพราะความรู้สึกรับผิด
ชอบ ในวิกฤตการณ์อันเลวร้ายนี้. จึงได้ พูดแต่เรื่อง
ศีลธรรมกลับมา. ศีลธรรมกลับมา จะร่วม ๕๐ ครั้งเข้า
แล้ว เพราะความรู้สึกรับผิดชอบ. นี้เรียกว่ายากคนหนึ่ง
ละ สมักรับผิดชอบ.

นี้จะให้คนถือปากกาตกลงกระดาษในโลกัน วันละ
พัน ๆ คันหรือถึงหมื่นคันรับผิดชอบ มันก็ดูยังจะยากอยู่;
เพราะว่า สื่อมวลชนบางประเภท มีแต่ส่งเสริมสิ่งซึ่งเป็น

เหยื่อของกิเลส ทำให้ยูวชนมีจิตทรมานเสียเป็นส่วนมาก. นี้
 รับผิดชอบอย่างเรกัน สื่อมวลชนที่ตกมี แต่ก็จะไม่ได้ตั้งใจ
 จะรับผิดชอบ, ยิ่งมอบหมายความรับผิดชอบให้ไม่ได้ยุติ;
 เงินไว้แต่ว่าเขาจะสมัครใจรับผิดชอบ เรียกว่า ไม่มีใคร
 เจตนาจะรับผิดชอบ.

จะให้หาทุนรับผิดชอบ ก็จะเป็นผู้สมัครกองไทย
 ในโอกาสแห่งวิกฤตการณ์เสียมากกว่า, จะให้คอมมิวนิสต์หรือ
 ชนกรรมาชีพรับผิดชอบ ก็จะถูกขัดกันกับความรู้สึก หรือไม่
 มีอำนาจอะไรที่จะทำความรับผิดชอบ.

เป็นอันว่า เรายัง ไม่มีใครรับผิดชอบ ที่จะ
 แก้ไขวิกฤตการณ์อันเลวร้ายเหล่านี้ได้; วิกฤตการณ์ จึง
 เต็มอยู่ในบ้านในเมืองและเต็มโลก.

วิกฤตการณ์ทั่วโลกก็ยังมีมาก.

พูดถึงวิกฤตการณ์ทั่วโลกกันเสียที, สงครามร้อน
 ก็มีอยู่ทั่วไปในโลกเวลานี้, สงครามเย็นมีตลอดกาล,
 มีการรวมหัวกันจะแบ่งโลกเพื่อครอบครอง, มีการหลอกหลวง

มีการกดขี่ขูดรีด หรือเอาเปรียบกันในระหว่างในประเทศ หรือในระหว่างกลุ่มของประเทศ สันติภาพสูญหายไป.

ถ้านึกถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ๑๙๑๔ ก็มีสันติภาพในโลกมากกว่าเดี๋ยวนี้. เดี่ยวนี้เรียกว่าโลกมันเจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะเทคโนโลยีที่ไหลซึนมาใหม่นี้ สันติภาพสูญหายไป. ผู้เมื่อสมัยที่เราไม่เคยได้ยินคำว่าเทคโนโลยีไม่ได้. องค์การที่ตั้งขึ้นเพื่อพิทักษ์ยุติธรรมในโลก องค์การระหว่างชาติ ก็อยู่ได้อานติได้อิทธิพลของชนชาติบางกลุ่ม มันก็พิทักษ์ความยุติธรรมไว้ในโลกไม่ได้ ทำหน้าที่พิทักษ์ความยุติธรรมเหมือนนั่งจับปูใส่กระด้ง ไม่มีวันสิ้นสุด. นี่คือวิกฤตการณ์ในโลก.

ต้นเหตุแห่งวิกฤตการณ์.

ที่จะสรุปคือไป เพี้ยนแก้ไขปัญหานี้ ว่าอะไรเป็นต้นเหตุแห่งวิกฤตการณ์ ยาคมาขอสรุปความสั้น ๆ ตามหลักของธรรมะว่า เพราะ คนในโลก ตกเป็นทาสของอายตนะ คือความเอว็ดอ้อยทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางผิวหนัง ทางใจ. ตกเป็นทาสของความเอว็ดอ้อยทางนี้

เรียกว่าเป็นทาสของอายตนะ จนกระทั่งทวาร ก็จะต้องเป็น
ทาสของอายตนะมาเสียตั้งแต่ในครรภ์แล้ว, ตลอดออกมา
จากท้องแม่ ก็ถูกกระทำให้ตกเป็นทาสของความเอร็ดอร่อย
ทางเนื้อ ทางหนัง ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย
เป็นต้น.

นี่โลกมันหมุนมาถึง ยุคที่เทคโนโลยีครองโลก
หลงใหลบูชาเทคโนโลยีกันสุดหัวโง่, มีการบูชาทางวัตถุหรือ
รสรอร่อยทางวัตถุ, อะไร ๆ ก็สำเร็จอยู่ที่วัตถุ, บูชาวัตถุ ส่ง
เสริมกิเลส ส่งเสริมคันทา ส่งเสริมอวิชา ความโง่ความ
หลง ด้วยสิ่งที่เรียกว่าเทคโนโลยีนั่นเอง.

เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนองกิเลส.

อาตมาขอโอกาสพูด ถึงเทคโนโลยี แสดงความ
หมายของเทคโนโลยี ตามประสา นักบวชในศาสนา ไม่ใช่
อ้างตนเองเป็นนักวิทยาศาสตร์ หรือนักเทคโนโลยีส์อะไรวะที่
โง่; แต่เมื่อมองดูสิ่งที่เขาเรียกกันว่าเทคโนโลยีในโลกแล้ว
มันก็มีความรู้สึก ตามแบบของคนที่ได้เวียนมาแต่ทาง

ศาสนา. อาจมาจึงขอกล่าวตามความรู้สึก แต่ก็ขอร้องให้
ท่านทั้งหลายทุกคน มองดูสิ่งที่เรียกว่าเทคโนโลยีนั้นให้ดีๆ

อาจมามองเห็นว่า เทคโนโลยีก็คือการใช้เทคนิค
ให้สำเร็จประโยชน์ที่สุด. สิ่งทุกสิ่งมีเทคนิคของมันเอง. การ
ใช้เทคนิคของมันให้ถูกต้อง. ให้เป็นผลดีที่สุด เรียกว่าวิชา
เทคโนโลยี จะเอาไปใช้กับอะไรก็ได้. แต่เดี๋ยวนี้ เราได้
เทคโนโลยี มาใช้เป็นเครื่องมือสนองกิเลสตัณหาของ
มนุษย์ ยิ่งกว่ายุคใดๆ. ไม่มียุคไหน ที่เขาได้ใช้วิชาเทคโนโลยี
สนองกิเลสตัณหาของคน. มากเท่ากับยุคนี้. ดังนั้นเราจึง
พูดได้ว่า เทคโนโลยีก็คือเครื่องมือส่งเสริมกิเลสตัณหา
ของมนุษย์

ดูให้ดีแล้วจะเห็นว่า เทคโนโลยี นั้นแหละ มัน
ทำลายทรัพยากรในโลก ในแผ่นดินนี้ยิ่งกว่าสิ่งใดๆ. เทคโนโลยี
รุนแรงขึ้นเท่าใด ทรัพยากรธรรมชาติในโลก ก็ยิ่ง
หมดไปเร็วเท่านั้น. สักวันหนึ่งน้ำมันในโลกในแผ่นดินนี้
จะไม่เหลืออยู่แม้แค่สักหยดเดียว. หรือว่าต่อไปข้างหน้า แร่
ธาตุที่จะใช้เพื่อปฏิกิริยาปฏิกิริยานั้น แร่ธาตุเหล่านั้นก็จะ

หมดไป ไม่เหลืออยู่แม้แต่สักกรัมเดียว ในโลกนี้. นี่แหละ
คือสิ่งที่เทคโนโลยี มันจะทำลายทรัพย์สินของโลก ให้หมดไป.

เทคโนโลยีสนองกิเลสตัณหา ของคนมากเหลือ
เกิน เขาจะต้องการส่งเสริมกิเลสตัณหากันแบบไหน เทคโนโลยี
โลภก็ผลิตให้ได้ทันพ่วงที, แล้วก็ในลักษณะอุตสาหกรรม
คือมีโรงงานอันใหญ่หลวง มีทุนมหาศาล ผลิตสิ่งที่สนอง
กิเลสตัณหา ออกมาสนองความต้องการของประชาชนในโลก.
ทุกคนรวมกันซื้อ รวมกันเผา มาไว้ใช้เต็มบ้านเต็มเรือน, มัน
ก็ขายดี ก็ว่าวอย่งว่าเศรษฐีสำหรับผู้ที่ผลิตตัวตัดบั้งจ้อยสนอง
กิเลสตัณหา ตามแบบเทคโนโลยี เพื่อที่จะช่วยให้มนุษย์อยู่ดี
กินดี ไม่มีขอบเขต อยู่ดีกินดี เพื่อแข่งกับเทวดาได้อย่าง
เต็มที่.

กินดีอยู่ดี เป็นคำพูดที่เป็นอันตราย เพราะ ไม่
มีขอบเขต. พระพุทธเจ้าท่านไม่เคยใช้; พระพุทธเจ้าท่าน
จะ ทรงใช้คำว่า กินอยู่แต่พอดี, กินอยู่แต่พอดี *โภชน
มตฺตญฺญตา* — กินอยู่แต่พอดี มันก็ไม่เกินไปได้. แต่ถ้า
พูดว่า กินดีอยู่ดี พออร่อยเข้ามันก็เพิ่ม ๆ ๆ จนไม่มี
ขอบเขต, จนกระทั่งวันนี้ จะกินก็อยู่ที่เพื่อแข่งกับเทวดา

เสียแล้ว. คุณบ้านเรือน คุณเครื่องมือใช้ไม่สอหย คุณานพาหนะ
 คุณคนใช้สิ่งต่างๆ ที่ส่งเสริมความสะดวกสบาย ก็เลิศศักดิ์เทหา
 ของคนที่สามารถแสวงหา.

เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือครองโลก.

เราจึงมองดูกันใหม่ มองเห็นว่า เทคโนโลยีนี้
 มันเป็นเครื่องมือของผู้ที่คิดจะครองโลก โดยเฉพาะใน
 ทางเศรษฐกิจและการเมือง. ใครใช้เทคโนโลยีได้มาก ก็
 สามารถครองโลก. มนุษย์สมัยนี้พากันหมอบกราบคอบแก้ว
 บูชาเทคโนโลยี ราวกับว่าเป็นพระเจ้า มีพระเจ้าองค์ใหม่
 คือพระเจ้าเทคโนโลยี ทำให้คนในโลกหันหลังจากพระเจ้า ที่
 เกือบนับถือมาแต่ก่อน หันหน้าไปบูชาพระเจ้าเทคโนโลยี.
 พระเจ้าเทคโนโลยีจึงจับได้พระเจ้า ที่มนุษย์เคยยึดถือกันมา
 แต่ก่อนนั้น ตกบัลลังก์ไป หรือว่าตกเหวไปแล้วก็ได้. พระ-
 เจ้าที่เราอ้างถึงกันอยู่ว่า จงมาช่วยๆ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั้ง
 ปวงในสากลจักรวาลจงมาช่วย พระเจ้านั้นเสียวันตกเหวไป
 แล้ว เพราะความผลัดกันของพระเจ้าเทคโนโลยี. พระเจ้า
 เทคโนโลยีกำลังครองโลก.

แต่พอมองดู การงานของพระเจ้าเทคโนโลยี
 นี้ก็คล้ายกับมาร ภูตผีปีศาจอันชั่วร้ายที่สุด พระเจ้าที่ท่า
 ลายทรัพย์สินของโลกให้หมดสิ้นไป สิ้นแร่สินทรัพย์ตาม
 ธรรมชาติเข้าไปๆ ในปากของพระเจ้าเทคโนโลยี แล้วยัง
 ออกมาเป็นวัตถุสำหรับหลอกดวงคน ให้เป็นทาสของกิเลส
 คดเหา. นี่พระเจ้าเทคโนโลยีจึงเป็นอักษย์เป็นมาร, เป็นภูตผี
 ปีศาจอันร้ายกาจ ที่คนสมัยนี้หลงบูชา, มาแย่งบัลลังก์ของ
 โลก แทนพระเจ้าที่แท้จริง ที่เคยยึดถือกันมาแต่กาล
 ก่อน. แล้วใครจะรับผิดชอบในวิกฤตการณ์อันนี้, ใครจะรับ
 รับผิดชอบ?

ทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบ.

ถ้าหากเห็นว่า มนุษย์ผู้ที่ทำบาปนั้นแต่ละ จะ
 ต้องรับผิดชอบร่วมกัน; ร่วมกันทำลายโลกนี้ ก็จะต้องรับ
 รับผิดชอบเอง. มนุษย์ที่มาด้วยกันบูชาวัตถุ รสอันเกิดจากวัตถุ
 อันได้มาจากเทคโนโลยีนั้นแหละ. เราจะต้องรับผิดชอบ;
 เราแต่ละคนนั้นแหละจะต้องรับผิดชอบ, ขอให้รู้จักรับ
 รับผิดชอบกันเสียเถิด. จะให้บิดามารดาครูบาอาจารย์รับผิดชอบ

ข้างเดียวกัน มันก็เบียดไปไม่ได้: ทุกคนต้องรับผิดชอบ
ร่วมกัน รับผิดชอบ.

ธรรมชาติ ไม่ยอมให้มนุษย์ หลีกเลี่ยงจากความรับ
ผิดชอบ. กฎของธรรมชาติ ไม่ยอมให้มนุษย์ หลีกเลี่ยงความ
รับผิดชอบอันนี้ ก็เห็นอยู่คำๆแล้วว่า มนุษย์ สมัยนี้ กำลัง
ได้รับโทษ จากการทำผิดทำบาปอันนี้ คือ ไม่มีสันติสุข
หรือสันติภาพ เหลืออยู่ในโลกเลย. โลกเต็มไปด้วย
วิฤตการณ์ทั่วทุกหัวระแหง; แต่ธรรมชาติก็ค้องหาตัวผู้
รับผิดชอบพบบ่อยดี. พระเจ้ารู้จักทำหน้าที่ โดยกฎของธรรม-
ชาติ หรือ กฎของธรรมชาติ นั้นแหละ. เป็นพระเจ้า
ที่แท้จริงจะรับผิดชอบอันนี้ คือจะลงโทษ พวกคนที่ทำ
ผิดเหล่านี้ ให้มันเกิดภัยอันตราย ลับยาก ทนทุกข์ทรมาน
จนจะฆ่าฟันกันเองให้วิनाศ ให้หมดเกลี้ยงไปจากโลก. ท่าน
ลงโทษด้วยการให้ยุคมหัศจรรย์ กัลยยุค ที่กำลังมีอยู่ใน
โลกเวลานี้.

นี่เราจะทำกันอย่างไรดี? มนุษย์ที่อยู่ในโลกนี้ จะทำ
กันอย่างไรดี? จะต่อสู้แก้ไขด้วยอะไร? อาตมาเห็นว่า ต้อง
ต่อสู้ด้วยศีลธรรม ด้วยการกลับมาแห่งศีลธรรม มี

สัมมาทิฐิเป็นตัวนำ. สัมมาทิฐิคือสิ่งที่พระพุทธองค์
 ประทานไว้สำหรับโลก โดยตรัสว่า สัมมาทิฐิ สมาทาน
 สหฺมึ ทุกฺขํ อปฺยจฺจํ—ผู้สมาทานสัมมาทิฐิ ย่อมก้าวพ้นจาก
 ความทุกข์ทั้งปวงได้. พระพุทธเจ้าก็ตรัส, สาวกของพระ-
 พุทธเจ้าก็กล่าว, เทวตาก็นำไปกล่าวเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป,
 เรียกว่าเป็น ธรรมที่พระพุทธองค์ทรงรับรอง เราต้องมี
 สัมมาทิฐิ ประพฤติคือสิ่งที่ปวงให้ถูกต้อง, หรือว่าถ้ามี
 สัมมาทิฐิแล้ว ก็จะไปประพฤติสิ่งที่ปวงให้ได้อย่างถูกต้อง.

จะยก ตัวอย่าง ซึ่งขอลภัยทนาย ยกตัวอย่างว่า
 ม้าพระเจ้าสร้างมาสำหรับเป็นสัตว์พาหนะ ไม่ใช่เอามาใช้
 เพื่อการพนันกัน ให้ความสัจบทย เป็นปัญหาในสังคม.
 ม้าพระเจ้าสร้างมา เป็นสัตว์พาหนะหรือสัตว์แรงงาน ไม่ใช่
 สร้างขึ้นมา สำหรับใช้แข่งกันเป็นกาพนัน. เราต้องมี
 สัมมาทิฐิ รู้ว่ามันเป็นอย่างนั้น เราต้องรู้ว่า จะเอาม้าไป
 ทำอะไรที่ไหน. เราจะต้องรู้จักใช้ม้า ให้ตรงตามหน้าที่ของ
 ม้า.

แต่ก่อนไม่รู้ว่าจะเอาม้าไปไหน ถ้าเด็กแข่งม้า ก็เอา
 ไปโตนาहीं คนไทยจะโง่กว่าฝรั่งถึงขนาดโตนาค้วยม้าไม่เป็น

อย่างนั้นมันจะเป็นไปได้ไหมเล่า? ผัวฉันเขาเคยใช้ม้าไถนามา แต่ไหนแต่ไร เขาก็เฝ้าหน้าเรา เราไปตามกันเขาอย่างนั้น อย่างนี้แต่ที่จะตามกันในฐานะที่เอาม้าไถนาที่มันทำไม่ได้.

เพื่อนวิ้วควายมันหายไปหมดแล้ว เขาร่วมแก๊งกัน กินเองบ้าง ส่งออกนอกบ้าง จนไม่มีวิ้วควายแม้แต่จะคู่สัก ตัวหนึ่งแล้ว; เราก็ยังไม่รู้จักเขาอย่างฝรั่งว่าเขาขี่ไถนา. เรารู้จักเขาอย่างฝรั่ง สูดไปปี๋ตุ๋นโต ๆ แทนสูบบุหรี่ ใบจาก นิคเคียว, บุหรี่ใบจากขนาดเท่ากำปั้นรูปนี้. เรารู้จักเขาอย่าง ฝรั่งไปสูดไปปี๋ตุ๋นโต ๆ ทำไมจะไม่รู้จักเขาขี่ไถนาแทนวิ้ว บ้างเล่า? คนไทยนี้จะโง่กว่าฝรั่ง ถึงขนาดไถนาตัวม้าไม่ เป็นเชียวหรือ? นี่ บู้ ย่า ทา ยายจะร้องไห้.

เรากำลังทำผิดด้วยมีจลาทิกูจู ไปบูชาเทคโนโลยี, บูชาเทคโนโลยี, ทำผิดจากธรรมชาติ จนทำลายธรรมชาติ. ท้อไปเราจะไม่มีแม้กระทั่งม้าสำหรับจะไถนา, วิ้วควายก็กำลัง สูญหายไป. เทคโนโลยีเข้ามาแทน ไถนาด้วยเครื่องจักร เกิดปัญหาซับซ้อนยุ่งยากไขว้เขวก้าวก่ายกัน จนแก้ไม่ทัน; เป็นปัญหาทางอุตสาหกรรม, เป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ,

แล้วก็เลยไปเป็นปัญหาทางการเมือง. ส่วนทิศาปาภก็ไม่มีที่อยู่ มีแต่วิกฤตการณ์อันระส่ำระสาย.

ขอให้เรามีสัมมาทิฏฐิ เขาสัมมาทิฏฐินี้เป็นเครื่องแก้ปัญหาเกิด สัมมาทิฏฐิจะทำให้รู้ว่า คีลธรรม ธรรมะในฐานะที่เป็นศีลธรรมนั้นจะช่วยแก้ปัญหา. เราไปบูชาปรบักษ์ของศีลธรรม ไปบูชาซำคีขของศีลธรรม จนศีลธรรมหายไปจากโลก; เขากลับมาเกิด, เขาศีลธรรมกลับมาเกิด.

ถ้ามีศีลธรรมก็รู้ว่า หน้าที่ของมนุษย์นั้นแหละคือศีลธรรม, ธรรมะคือหน้าที่ หน้าที่คือธรรมะ. เราไม่หลงเอาอบายมุขมาบูชา; แต่เอาศีลธรรมมาบูชา, สนุกอยู่ในการทำหน้าที่ คือประพฤติกีลธรรม, เป็นสุขเพราะพอใจในการได้ทำหน้าที่คือศีลธรรม, หากความสุขได้จากงานที่กำลังกระทำอยู่ ไม่ต้องไปตามสถานเวียงจันทน์ ส่งเสริมกิเลส แล้วก็พูดว่าความสุข, ความสุข, แล้วก็ทำกันจนเงินเดือนไม่พอใช้ ต้องคอยรับกันทุกระดับอยู่แล้ว.

ศีลธรรมกลับมา ประพฤติกีลธรรมอยู่ แล้วก็พอใจว่า ได้ประพฤติกีลธรรมแล้วก็มีความสุขอยู่ที่นั่น; พอใจในหน้าที่ ความสุขก็จะเกิด จากหน้าที่หรือการทำงานที่ โดย

หลักของศีลธรรมที่ว่า ผลดีให้มาก ผลดีได้มากเพราะ
 ว่าเราพอใจ เพราะเราพอใจเราจึงผลิตได้มาก. เมื่อผลิต
 ได้มากแล้ว อย่ากินคืออย่าดีให้เกินไป. จงกินอยู่แต่พอดี
 เก็บไว้แต่พอดี มันก็มีเหลือสำหรับจะช่วยเพื่อนมนุษย์.
 ศีลธรรมมีเพียงเท่านั้นก็พอแล้ว ปัญหาทั้งหมด นั่นก็คือการที่
 เรารับผิดชอบเต็มที่ เราจะรับผิดชอบในวิกฤตการณ์ ที่
 มนุษย์โง่เขลาได้ทำให้เกิดขึ้น อย่างเต็มที่ จะช่วยกันขจัดภัย
 คุกคามให้หมดสิ้นไป.

วิกฤตการณ์ในโลกของมนุษย์ ไม่มีใครรับผิดชอบ.
 ผู้มีสัมมาทิฐิ นั่นแหละ จะเป็นผู้รับผิดชอบ. จะทำให้
 ศีลธรรมกลับมา แล้วขจัดภัยคุกคามให้หมดสิ้นไป. ให้วิกฤต
 การณ์ในโลกของเรา มีผู้รับผิดชอบ คือคนทั้งหลายที่มี
 สัมมาทิฐิ ทำให้ศีลธรรมกลับมา. เลิกบูชาพระเจ้าเทค
 โนโลยี ซึ่งเป็นเบ้าขยายร้าย ทุร้าย ร้ายกาจที่สุดเสีย;
 กลับไปบูชาพระเจ้าที่แท้จริง คือกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ
 อันมีอยู่อย่างตายตัว สร้างเหตุแห่งสันติสุขก็มีสันติสุข. ไป
 สร้างเหตุแห่งความทุกข์ มันก็มีความทุกข์. นี่เป็นหลักเกณฑ์
 ของการที่เราจะต้องรับผิดชอบ.

เวลาสำหรับคารบรยายก็หมดแล้ว อาตมาขอจบ
ลงด้วยการแสดงความหวังว่า ขอให้ท่านทั้งหลายรับผิด
ชอบ, ท่านทั้งหลายร่วมกันรับผิดชอบ แก้ไขวิกฤตการณ์
อันเลวร้ายนี้ ให้หมดไปจากประเทศ ให้หมดไปจากโลก
แล้วก็อยู่กันเป็นผาสุก ทุกทีพาราตริกาณเทอญ.

ปรมัตถธรรมกถึมา
ออกอากาศครั้งที่ ๕๑
๑๙ กันยายน ๒๕๒๕
เวลา ๘.๐๐-๘.๓๐ น.

เพราะเราไม่รู้รอบคอบ เรื่องตถาตา.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายปาฐกถาธรรมในวันนี้ อาตมาก็ยังกระ
ทำไป เพื่อการกลับมาแห่งศีลธรรม ซึ่งมีปรมัตถธรรมเป็น
รากฐาน. ที่เขาพูดกันอย่างหุหรวาเวลานี้ก็คือ มีปรัชญา,
มีปรัชญาเป็นรากฐานของศีลธรรม. ทุกเรื่องที่จะกระทำจะมี
ปรัชญาเป็นรากฐาน; แต่อาตมากล่าวว่ามี ปรมัตถธรรม
เป็นรากฐาน คือมีความรู้ชั้นลึกของเรื่องนั้น ๆ เป็น
รากฐาน ของเรื่องที่จะกระทำ.

ยกตัวอย่างเช่น ถ้ามีความรู้เรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
อันเป็นปรมัตถธรรมแล้ว ศีลธรรมคือความไม่เห็นแก่ตัว,

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น ก็จะเกิดขึ้นได้โดยง่าย. จะมา
บังคับข้อร้องกันลงไปตรงๆ ว่า จงไม่เห็นแก่ตัว นั้นก็ไม่มี
อะไรที่เป็นรากฐานส่วน ลึก.

ถ้าเราเห็นว่าสิ่งทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์
ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา, ไม่ยึดมั่นถือมั่นเพื่อตัว มัน
ก็มีส่วนที่จะเห็นแก่ผู้อื่น. หรือว่าเมื่อเห็นว่า เป็นเพื่อน
เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน ซึ่งเป็นความรู้ซึ่งปรารถนาธรรม
คนก็จะมีการเห็นแก่ผู้อื่น สงเคราะห์แก่ผู้อื่น ไม่อ้อ ไม่โกง
ไม่ทุจริต ไม่คอร์ปชั่น ได้โดยง่าย. ดังนั้น ศีลธรรมจึงต้อง
มีปรมาัตถธรรมเป็นรากฐาน

ศีลธรรมมีปรมาัตถธรรมเป็นรากฐาน นี้เป็นสิ่งที
จะต้องมีตลอดไปแก่ทุกเรื่อง. วิกฤตการณ์ทั่วโลกเกิดขึ้น
เพราะไม่มีปรมาัตถธรรมเป็นรากฐาน; ถ้าจะให้หยุด
วิกฤตการณ์เหล่านี้ก็ต้องมีศีลธรรมที่มีปรมาัตถธรรมเป็น
รากฐาน.

ปรมาัตถธรรมเป็นรากฐาน ที่จะพูดในวันนี้ คือสิ่ง
ที่เรียกว่า ตถาคต. หัวข้อบรรยายในวันนี้จึงมีว่า เพราะ
เราไม่รู้รอบคอบเรื่องตถาคต, เพราะว่าสัตว์โลกไม่มีความ
รู้รอบคอบเรื่องตถาคต จึงเต็มไปด้วยสภาพที่ไร้ศีลธรรม.

ตถาคา เป็นคำย่อของสังขตธรรม.

ตถาคา คำนี้แปลกृतานทั้งหลาย อตมาเอามาแสดง มาบิณฑิให้ได้ยินได้ฟัง ก็เพราะว่าเป็นสิ่งที่จะช่วยโลกได้ และเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาด้วย. ตถาคา แปลว่าเช่นนั้น หรือความเป็นเช่นนั้น; ถ้าพูดอย่างภาษาชาวบ้านก็ว่าเช่นนั้นเอง เหมือนกับที่เวาตะโกนกันว่า เช่นนั้นเองไว้อ. นี่ก็ค้ำว่า ตถาคา.

บางคนอาจจะฟังเป็นเรื่องไร้สาระ พุดเล่น แล้วก็ไม่สนใจหรือจะเอาไปเป็นเรื่องพุดเล่น; เช่นเรื่องสุญญาจิตว่างก็เอาไปทำให้เป็นจิตว่างแบบอรรถพาลเสียหมด ไม่สำเร็จประโยชน์. นี่ก็เหมือนกัน ตถาคา ตถาคา—เช่นนั้นเอง ขออย่าได้เอาไปพุดเล่นเป็นเรื่องอรรถพาลไปเสียว่าเช่นนั้นเอง แล้วก็ไม่ต้องทำอะไร; เช่นนั้นเองแล้วจะทำอะไรก็ได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงศีลธรรม.

ตถาคา เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ลอดมาจากคำว่า อธิปัตถัจจยตา สังหังปวงมีเหตุปัจฉัย; เพราะมีสังขตธรรมปัจฉัย สังขตธรรมเกิดขึ้น, เพราะมีสังขตธรรมปัจฉัย สังข

จึงเกิดขึ้น, ที่เรียกว่า ปฏิจอสุมุบาทเป็นสิ่งสูงสุดที่พระ-
พุทธเจ้าท่านได้ตรัสรู้. ที่เราเรียกกันว่า ตรัสรู้หรือริยสัจจ์ ๔
นั้น. อริยสัจจ์ ๔ นั้นก็เป็นตถาตา; แต่พระองค์มักจะ
เรียกสั้น ๆ ว่า ตถา ตถา ตถาสี ตถา ๔ อย่าง : ตถาคือ
ทุกข์, ตถาคือเหตุให้เกิดทุกข์, ตถาคือความดับแห่งทุกข์
ตถาคือทางให้ถึงความดับแห่งทุกข์ มันก็คำเดียวกัน. ตถา
แปลว่า เช่นนั้น, ตถาตา แปลว่า ความเป็นเช่นนั้น คือมี
เหตุปัจจัย แล้วก็ขึ้นไปตามเหตุปัจจัย นี่คือสิ่งที่ ได้ตรัสรู้.

ครั้นตรัสรู้แล้วทรงดำริว่า เราตรัสรู้แล้ว จะมี
อะไรเป็นที่เคารพ; ทรงคิดกันไปเท่าไร ๆ ก็ไม่พบว่าควร
จะมีสิ่งใดเป็นที่เคารพ นอกจาก ธรรมที่ได้ตรัสรู้นั้นเอง
คือ ตถาตา หรืออิทัปปัจจยตา. พระองค์ทรงเคารพธรรม
คืออิทัปปัจจยตา ซึ่งเรียกสั้น ๆ ว่า ตถาตา เป็นที่เคารพ
สูงสุดของพระพุทธเจ้า, และ ทรงประกาศว่า พระพุทธ-
เจ้าทุกพระองค์เคารพธรรม คืออิทัปปัจจยตา หรือวิธี
การแห่งการดับทุกข์.

คำว่า ตถาตา เป็นที่สรุปรวมของคำว่า อิทัป-
ปัจจัยตาปฏิจอสุมุบาท. ตถาตา แปลว่า ความเป็นเช่นนั้น ;

ขยายออกไปเป็น อวิตตดา—ความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่าง
 นั้น, ขยายออกไปเป็น อนัญญตดา—ความไม่เป็นอย่างอื่นไปจาก
 ความเป็นอย่างนั้น, อิทัปปัจจยตตปฏิจจสมุปปาโท—กล่าวคือ
 ความที่เมื่อมีสิ่งหนึ่งสิ่งหนึ่งเป็นปัจจัย, สิ่งหนึ่งจึงเกิดขึ้น เป็น
 การอาศัยกันแล้วเกิดขึ้น ดังนี้.

นี่เป็นสิ่งสูงสุด ที่พระพุทธองค์ทรงเคารพ ในฐานะ
 เป็นสิ่งสูงสุด จัดเป็นพระเจ้าก็ได้ แต่ไม่ใช่เป็นอย่างบุคคล,
 เป็นพระเจ้าอย่างที่เป็นกฎของธรรมชาติ. ฉะนั้นคำว่า
 ตถาตา หรือเช่นนั้นเองนั้น เป็นกฎอันสูงสุด, เป็น
 พระเจ้าในพระพุทธศาสนา, ซึ่งควรจะอธิบายกันให้ชัด
 แจ่มสักวันหนึ่ง ว่าพุทธศาสนาก็มีพระเจ้า; หากแต่ว่าเป็น
 พระเจ้าที่มีใช้เป็นอย่างบุคคล แต่เป็นพระเจ้าชนิดที่เป็น
 กฎของธรรมชาติ.

โทษของความไม่รู้จักตถาตา.

ที่นี้ ก็จะคู่กันต่อไปถึง โทษ หรือความเลวร้าย
 ที่เกิดขึ้นจากการไม่รู้จักตถาตา.

เมื่อไม่รู้จักว่า เช่นนั้นเอง มันก็มี ความกึกก้องที่ผิด
 แปลกไปจากธรรมดา; เช่นของ อร่อยมา ก็หลงไหลว่า
 อร่อย ก็ใจ ยินดี เมื่อของ ไม่อร่อยมา ก็โกรธแค้น จัก
 เกียง; นี่คนไม่รู้จัก ตถาคตา.

ถ้าเขารู้จัก ตถาคตา เขาก็รู้ว่า ความอร่อยนั้น ก็เป็น
 เพียงความรู้สึก แก่ระบบประสาทตามธรรมชาติเท่านั้นเอง
 หรือความไม่อร่อย ก็เป็นเพียงความรู้สึกที่ เกิดแก่ระบบ
 ประสาทตามธรรมชาติด้วยเหมือนกัน แล้วจะไปยินดียินร้าย
 กระมันทำไมเล่า. นี่ถ้า รู้จัก ตถาคตา—ความเป็นเช่นนั้นเอง
 ของทุกสิ่งทุก ๆ สิ่ง ไม่ยกเว้นอะไรแล้ว ก็คงปรกค้อยู่ใน
 ความปรกคตินั้นได้ ไม่หวั่นไหวเป็นยินดียินร้าย.

ความไม่ยินดียินร้าย เป็นศีลธรรม, ตถาคตา เป็น
ปรมัตถธรรมที่จะช่วยให้เกิดศีลธรรม คือความไม่ยินดี
 ยินร้าย; เพราะเห็นว่ามันเป็นเช่นนั้นเอง ใ้แก่ก็ตถาคตา
 สูญเสียไปก็ตถาคตา แล้วจะไปยินดียินร้ายกระมันทำไม.
 ทาทถาคตา—ความเป็นเช่นนั้นเองที่ถูกต้อง มาแก่ไข่มัญหา-
 สืบต่อไป โดยไม่ต้องมีความทุกข์, เอาคนที่ไม่มี ความทุกข์.

เดือนนั้นไม่รู้เรื่อง ตาตา ก็ยื่นยื่นร้าย; ยืนก็เกิด
โตะบ้าง ราระบ้าง ก็เผาให้ร้อนเป็นไฟไปเลย, ยืนร้าย คือ
โตะหรือโกระ ก็เผาอย่างอื่น, ถ้าโง่หลงอยู่ก็เป็นโมะหะ สงสัย
กังวล วนเวียนอยู่ที่นั่นเอง. ความไม่รู้ก็ ตาตา ทำให้
เกิดโตะ โตะ โมะหะ เผาตัวเอง ให้เว้าร้อนอยู่ ดังนี้.

นั่น ถ้าเป็นเรื่องที่คนอื่นทำให้ ลูกหลานทำผิดทำ
ให้เดือดร้อน เพื่อนบ้านทำผิดทำให้เดือดร้อน คนอื่นธพาด
ทำผิดทำให้เดือดร้อน เราก็เดือดร้อน. แต่ถ้ารู้ว่ามีนเป็น
เช่นนั้นเอง ก็ไม่ต้องเดือดร้อน แล้วจะแก้ไขอย่างไร
ก็แก้ไขไปตามกฎของตาตา ก็ขงจะโต้สิ่งที่ขงการโดย
ไม่ต้องเดือดร้อน แม้สิ่งแวดล้อมเราจะกลายเป็นพิษเป็น
ภัยไปทั้งหมด ก็หัวเราะเหาะได้ว่ามันเป็นเช่นนั้นเอง.

บิดามารดาไม่ต้องเดือดร้อน ด้วยความเป็นอันธ-
พาลของลูกหลานของตน ซึ่งมีมากขึ้นทุกที ดังที่ปรากฏอยู่
ในหน้าหนังสือพิมพ์, เพื่อนบ้านมิตรสหาย ก็ทำความเดือด
ร้อนแก่กัน, และแม้ที่สุดเท่า *คู่ควัดเวือ* ก็ยังทำความ
เดือดร้อนแก่กัน. เมื่อ ๒-๓ วันนี้ หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า
สามีนะ บังคับให้ภรรยาไปเป็นโสเภณี เพื่อเอาเงินมาให้ตน

ช้อยาเสพติก, กิถกุติ ถ้ามั่นหลงเรื่องอร้อยของยาเสพติก
มันก็คือโง่แสนจะโง่ในเรื่องเกี่ยวกับ ตถาตา ก็ทำให้เกิดความ
ไกลาหลวุ่นวายกันขึ้นแม้ในครอบครัว.

ทันที ผู้บังคับบัญชา ก็ทำให้ ผู้ใต้บังคับบัญชา
เดือดร้อน เพราะไม่เห็นตถาตา; เพราะไม่เห็นความเป็น
เช่นนั้นเองของผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชา เมื่อกันใน
บังคับบัญชาทำไม่ถูกใจ ก็โกรธเป็นพื้นเป็นไฟ, ไม่ให้อภัย
แก่ความโง่ หรือความไม่สามารถของเขา ซึ่งมันเป็นเช่น
นี้เอง, ผู้บังคับบัญชาก็กลายเป็นคนบ้า อหะวาดไปได้.
นี่ขอให้คุณเถอะว่า โทษเลวร้ายเพราะไม่รู้จัก ตถาตา.

ถ้าเข้าใจตถาตา บัญหาจะไม่มี.

ทันที ก็เป็น เรื่องของธรรมชาติ เช่นว่า น้ำท่วมใหญ่
ฝนตกเกินไไป อย่างนี้เป็นต้น ก็ไม่ควรจะไปโง่ไปหลงให้
มันร้อนใจ, บัญการ. เราแก้ไขต่อสู้ไปตามเรื่องของ
ตถาตา.

แม้แก่ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งเป็น ของธรรม-
ชาติธรรมดา ก็เห็นว่ามันเป็นเช่นนั้นเอง. อย่าไปทุกข์ไป

ร้อนให้เป็นทุกข์ แต่แก้ไขไปตามสมควร, หรือหัวเราะ
เยาะความเกียติ ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ว่ามันเป็นเช่น
นั้นเอง ตามกฎของธรรมชาติเท่านั้น.

นี่ ถ้ามีความรู้เรื่องอิทัปปัจจยตา มันก็ไม่
เกิดปัญหาเหล่านี้ เมื่อไม่มีมันก็ต้องเกิดปัญหาเหล่านี้.

เที่ยวนี้บ้านเมืองเราเต็มไปด้วยอาชญากร เต็มไป
ด้วยอบายมุข เพราะเขาหลงในความเฮี้ยก้อว้อของสิ่งที่
เขาหลง *ไม่เห็นว่ามันเป็นเช่นนั้นเอง* : อร่อยก็เช่นนั้นเอง,
ไม่อร่อยก็เช่นนั้นเอง, แล้วก็จะไปหลงยินดีในร้ายกะมันทำไม.

การใช้บังคับ ๔ คืออาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม
ที่อยู่อาศัย การบำบัดโรคของผู้ไม่รู้ตถตา ก็ทำเกินขอบเขต
เกินเกินขอบเขต อย่างจะแข่งกับเทวดา : แต่งค้นกินขอบ
เขตอย่างจะแข่งกับเทวดา บ้านเรือนรถยนต์ เครื่องใช้ไม้
สอย ก็จะทำวิมานแข่งกันกับเทวดา; แม้แต่การจะบำบัดโรค
ก็กลายเป็นเรื่องสำอองไปอย่างนี้ ประเทศชาติก็ขาดคุณัยการ
ค้ากับประเทศอื่น เพราะพลเมืองไม่รู้เรื่องตถตา นี้อ
ให้กตัญญูให้ดี.

การที่โกงกันไม่รู้สิ้นสุด เขาเปรียบ คอรัปชัน
 ที่ไม่รู้สิ้นสุด ก็เพราะไม่รู้เรื่องตถาตา มีการหลงในความ
 อร่อยทั้งนั้น เป็นเหตุให้โกงกัน. ถ้าว่ามันไม่รู้เรื่องเช่น
 นั้นเอง มันก็หลงในความอร่อย เมื่อไม่พอ มันก็ต้องโกง,
 แล้วความอยากในความอร่อยนี้ไม่รู้จักพอ เพราะฉะนั้นต้อง
 โกงกันถึงที่สุด.

ความอร่อยที่คับง, ไม่เห็นตถาตา.

ขอให้ดู ความอร่อย ซึ่งหลอกลวง บิดบังไม่
 ให้เห็นตถาตา ไม่ให้เห็นเช่นนั้นเอง นั่นแหละเป็นตัว
 การทั้งหมด ที่สร้างปัญหามาขึ้นมาในโลกนี้. ประชาชน
 พลเมืองไม่เห็นตถาตา หลงในความเอร็ดอร่อย ก็ไม่ถือ
 ชวรมะ ก็พร้อมที่จะเอาเปรียบ พร้อมที่จะโกง. นี่กลาย
 เป็นว่า คนในโลกทุกคนหลงในความอร่อยแล้วก็พร้อมที่จะ
 โกง แล้วยังโกงด้วย ครั้นทุกคนอยู่ในสภาพอย่างนี้แล้ว
 อะไร ๆ มันก็จะต้องโกงค่อ ๆ ๆ กันไปหมด. เมื่อประชาชน
 โกง เขาก็เลือกผู้แทนโกง หรือเลือกโดยวิธีคัดโกง ก็ได้
 ผู้แทนโกงมา. ผู้แทนโกงมารวมกันเป็นสภาโกง ตั้งรัฐบาล

ก็ได้รัฐบาลโกง. รัฐบาลโกงก็ได้เจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นแกนโกง
แล้วก็โกงกันสนุกแหละ. แม้แต่ครูบาอาจารย์ก็จะโกง. กุลา
การก็จะโกง. หมอก็จะโกง. ในที่สุดพระเจ้าพระสงฆ์ก็โกง
โกง. ขออภัยที่จะต้องพูดให้ตรงไปตรงมาอย่างนี้. ขนาดนี้
แล้วเทวคาถาทั้งหลายก็โกง. ไม่ท้าวหน้าทีโดยถูกต้อง. กระทั่ง
พระเจ้าชนิดที่เป็นบุคคล. อย่างที่เป็นบุคคลก็โกงโกง.

ขอโอกาสเล่าเรื่องนี้สักหน่อย. เพื่อประโยชน์แก่
การทำความเข้าใจ ว่าทุกอย่างมันมาจากความอ้อร่อยที่เป็น
ปัญหา. เรื่องสำหรับเด็ก ๆ. แต่ว่ามีความหมายสำหรับคนแก่
หัวทงอกก็ได้.

สัตว์ทั้งหลายขึ้นไปฟ้องพระอิศวรเป็นเจ้า. ว่ามนุษย์
เบียดเบียนเหลือเกินแล้ว. มนุษย์เบียดเบียนเหลือเกินแล้ว.
ขอให้พระเป็นเจ้าช่วยที. ในสัตว์เหล่านั้นมีกิ้ง. สัตว์กึ่งใน
น้ำนะ. ตามขึ้นไปด้วย. บอกว่า. มนุษย์ชอบกินกึ่งกันใหญ่แล้ว.
เบียดเบียนเหลือประมาณแล้ว. ถ้าพูดอย่างเดิรวันก็. ก็โล
ละหลายร้อยบาทแล้ว. พระอิศวรก็เอ๊ะใจขึ้นมาว่า. เอ. ถ้า
อย่างนั้นเนื้อของแกก็คงจะกินเอ้อร้อ. ฉนั้นก็ออกจะลง.
เพียงเท่านี้กึ่งก็อ้อยหนี. โยไม่. โยกลับหลังหัน. ก็สัตว์กึ่งหลัง

โก่งนั้นแหละ ถอยไปในลักษณะอย่างนั้น ไม่ไต่กลับหลัง
หันเอาหน้าไป อูจจาระของกิ้งขี้ไปอยู่บนหมองที่ระหวมค
เพราะความกลัว.

นี่ทานแล้วสำหรับเด็ก แต่มีความหมายสำหรับ
ผู้ใหญ่ ก็บอกให้รู้ว่า ถ้าเห็นแก่ความอริยแล้ว แม้แต่
พระเป็นเจ้าก็โก่ง อยากจะตบกันเนื้อกิ้ง. นี่พระเจ้าที่มี
ความรู้สึกอย่างบุคคลนั้น เขาเป็นที่พึ่งไม่ได้ ต้องเป็นพระ-
เจ้าที่มีใช้บุคคล ไม่มีความรู้สึกอย่างบุคคล เป็นกฎของ
ธรรมชาติ จึงจะเขาเป็นที่พึ่งได้.

ในเรื่องนี้ให้เห็นว่า เพราะความอริยเป็น
เหตุนี้ แม้แต่พระเจ้ายิ่งถ้าเอียง ฉะนั้นขอให้เรารู้จักความ
เลวร้าย ของสิ่งที่เรียกว่า เอริตอริย ซึ่งโลกกำลังบูชา.
เทคโนโลยีในโลกนี้ ใช้กันไปแล้วในทางสร้างสรรค์ความ
เอริตอริย มอมเมาคนในโลกด้วยกันทั้งนั้น : อริยทางตา
อริยทางหู อริยทางจมูก อริยทางลิ้น อริยทางผิวหนัง
อริยทางจิตใจ.

เทคโนโลยีเป็นเครื่องมืออมให้หลงร้าย.

คำว่า เทคโนโลยี เป็นคำที่บุชชานมาก หลักการนี้กับบุชชานมาก คือการใช้เทคนิคต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามเรื่องของเทคนิค. แล้วเราก็สำเร็จประโยชน์ในการงานนั้น มันเป็นเครื่องมือประเสริฐวิเศษที่สุดอย่างยิ่ง; แต่เขาก็ได้ ใช้ไปในการที่จะมอมเมาให้คนทั้งโลกหลงในความเอร็ดอร่อย. เมื่อทุกคนหลงในความเอร็ดอร่อยแล้ว ทุกคนก็ค้องโกง, แล้วการโกงก็จะโกงขึ้นไปเป็นลำดับ ๆ จนกระทั่งเทวาก็โกงผ่านไม่ตกต้องตามฤดูกาลเสียแล้ว. พระเป็นเจ้าก็โกง โทษอาภวะลงโทษหนักยิ่ง; แม้จะเป็นเรื่องเล่าสำหรับเด็ก; แต่ก็มิประโยชน์สำหรับคนแก่ที่จะช่วยให้รู้ว่า ทุกอย่างมันตั้งกันที่หลงในความอร่อย.

เราอย่ามาหลงในความอร่อยกันเลย เห็นว่ามันเป็นเช่นนั้นเอง อร่อย ก็คือความรู้สึกของระบบประสาทตามธรรมชาติ ไม่อร่อยก็เป็นความรู้สึกแก่ระบบประสาทตามกฎของธรรมชาติ มันก็เหมือนกัน. ฉะนั้นอย่าไปหลงดีใจเมื่อได้, อย่าไปหลงโกรธแค้นเมื่อไม่ได้, หรือเศร้าโศกเมื่อ

มันไม่ได้. แม้แต่ได้อะไรก็ตามที่พอใจ ก็หลงไหลเหมือน
 กระดิ่งไต้กึ่ง*, ดิ่งไต้ตั้ง. ต้องขอโอกาส *ยกตัวอย่างเรื่อง* ที่พูด
กันอยู่ในภาคใต้ ว่า ดิ่งไต้ตั้ง. ทางภาคกลาง ภาคนี้ จะมี
 หรือไม้ก็ไม้ทราบ ว่าถึงมันเข้าไปขโมยแดงในไร่ พอมันหยิบ
 ขึ้นมาไต่ลูกหนึ่งมากอดไว้ มันก็โอด ๆ เต้น ๆ ว่าดิ่งไต้ตั้ง.

คนในโลกก็เหมือนกัน เมื่อได้อะไรสนใจ *ไม่รู้ว่า*
 เป็นอิทธิปัจจัยจตาหรือเป็นตถาตา ก็หลงรักหลงพอใจ
 มีจิตใจโอดเต้นเหมือนกระดิ่งไต้กึ่งจนออกมาทางร่างกาย.
 ร่างกายมันก็โอดเต้นเหมือนกระดิ่งไต้ตั้ง เป็นคำคำหรือคำ
 สรรเสริญ ก็กึกกูดเขาเอง ว่าพอได้อะไรมันก็โอดเต้นเหมือน
 กระดิ่งไต้กึ่ง.

ครั้นไม่อร่อยแล้ว มันก็โกรธบ้าง หรือเสียใจบ้าง.
 เหมือนกระดิ่งไต้ ที่เขาทางยอนลงไปในรูปแบบ ถูกผูกมัดไว้ขึ้น
 ไม่ได้ ก็นั่งเศร้าโศกอยู่. นี่เมื่อไม่ได้ก็เศร้าโศกอยู่ เหมือน
 กระดิ่งที่ออกมาจากอำนาจของปุไม้ไต้. โลกนี้กำลังเป็น
 อย่างนี้ เพราะไม่รู้ตถาตา—ความเป็นเช่นนั้นเอง

* ดิ่งไต้ตั้ง คือ ดิ่งไต้ตั้งแดง (ภาษาพูดทางภาคใต้)

ของสิ่งที่มาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ทั้งในลักษณะที่อร่อย และไม่
อร่อย.

คนมีอวัยวะสำหรับรับรู้ถึง ๖ อย่าง คือตา หู จมูก
ลิ้น กาย ใจ ดังนั้นเรื่องอร่อยเรื่องไม่อร่อย มันก็เกิดได้มาก
ตลอดวันจนนับไม่ไหว; ก็แปลว่าคนโง่ที่ไม่รู้รสชาติ-
ความเป็นเช่นนั้นเอง นี้ ก็โหลดๆ เต็มๆ เป็นถึงโง่กึ่ง,
หรือว่าบางทีก็มานั่งชมเขาอยู่.

ทั้ง ๒ อย่างนี้ ก็ยืมดี หรือยืมร้ายนี้ ทำให้
เป็นทุกข์เสมอเหมือนกัน. อย่างมองแต่ว่ายินดี ได้ดี แล้วก็พอใจ
แล้วก็ไม่มีปัญหา; ของอร่อยหรือที่บูชากันว่า เป็นของดี
นั่นแหละ กลับหลอกดวงมาก มอมเมาหนัก ยิ่งกว่าของร้าย.
แต่แม้คนโง่ที่ไปบูชาของร้าย ก็เพราะคิดว่าเป็นของดี;
ฉะนั้นของดีจึงมีสำหรับคนโง่ที่ไม่รู้จักรสชาติ ว่ามันเป็น
เช่นนั้นเอง. ถ้าใคร ไม่รู้เรื่อง ตถาคต ว่าเป็นเช่นนั้นเอง
แล้ว มันจะเป็นเรื่องร้ายไปหมด; เพราะไปหลงรัก
หลงเกลียด หลงโกรธ หลงวิพากษ์วิจารณ์ จนนอน
ไม่หลับ ทำเองก็ได้ ลูกหลานทำให้ก็ได้ เพื่อนฝูงทำให้
ก็ได้ ธรรมชาติทำให้ก็ได้ กลายเป็นคนเจ้าทุกข์ไป.

พุทธบริษัทควรเข้าถึงหัวใจของศาสนา.

สรุปความว่า ถ้าเห็นจริง เห็นความจริงของ ตถาคต ว่า ทุกสิ่งมันเป็นเช่นนั้นเองแล้ว ก็จะไม่หลง รักที่น่ารัก ไม่หลงโกรธที่น่าโกรธ ไม่หลงเกลียดที่น่าเกลียด ไม่หลงกลัวที่น่ากลัว ไม่หลงเศร้าที่น่าเศร้า อย่างที่กล่าวถึง โศกเศร้าใจแห่งอยู่; เพราะไม่รู้ตามที่เป็นอย่างจริงว่า เรื่องมันเป็นเช่นนั้นเองตามธรรมชาติ.

ขอให้พุทธบริษัททั้งหลาย ได้เข้าถึงหัวใจของพระ-พุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธรองค์ได้ตรัสไว้เอง ท่านเรียกว่า ตถาคต-ความเป็นเช่นนั้นเอง, อวิตถตา-ความไม่ผิด ไปจากความเป็นอย่างนั้น, อนัญญตตา-ความไม่เป็นที่ ประการอื่นไปจากความเป็นอย่างนั้น, อิทิปัจจยตาปฏิจ-สมุปปาโท-คือความที่-เมื่อสิ่งหนึ่งสิ่งหนึ่งเป็นปัจจัย สิ่งหนึ่ง ก็เกิดขึ้น, มันเป็นการอาศัยกันแล้วเกิดขึ้น ดังนี้, นี้คือความ เป็นเช่นนั้นเอง.

อย่าเอาไปล้อกันเล่น เสียดีกว่า เช่นนั้นเองๆ แล้วก็ใช้เพื่ออันธพาล, ใช้เพื่อสนองกิเลส, ใช้เพื่อล้อ

กันเล่น หรือใช้เพื่อแก้ตัวสำหรับคนที่เห็นอับธพาล, ไม่
ประพฤติกให้อยู่ในร่องในรอยของพระธรรม หรือของพระ-
ศาสนา. ใช้คำอับธพาลพูดว่าเช่นนั้นเองๆ แล้วก็เอา
แต่ตามที่ตัวจะต้องการ อย่างนี้เป็นอับธพาล. เช่นเดียวกับ
กับเรื่อง *สูญญตา-ความมีจิตว่าง* นี้ ก็ได้กลายเป็นเรื่อง
อับธพาลสำหรับ แก้วตัวของคนพาล หรือสำหรับจะล้อธรรมะ
เล่น, เป็นเรื่องหนึ่งไปแล้ว คือเรื่องจิตว่าง.

เกี่ยวกันกลัวว่าเรื่อง เช่นนั้นเอง จะได้รับการ
ต้อนรับเช่นนั้น จึงขอร้องไว้ทีก่อนว่าช่วยระวังให้ดีๆ.
ถ้าคุณ ไม่รู้เรื่อง เช่นนั้นเอง มันก็จะกักเอา, จะกักเอา
จะกักถึงหัวใจ อยู่ทั้งกลางวันและกลางคืน เพราะไม่รู้เรื่อง
เช่นนั้นเอง, ไม่ต้อนรับเช่นนั้นเองให้มันถูกต้อง. ถ้าเป็น
อย่างนั้นแล้ว แม้แต่สุนัขและแมวข้างบ้านของท่าน ก็ทำให้
เคี้ยวครีอนได้ ไม่ต้องพูดถึงลูก ถึงหลาน เหลน ที่เป็นคน
มันมีก็เลส มันทำไปตามก็เลสแล้ว จะไม่ทำให้ท่านเคี้ยวครีอน.

เวลาหมดเสียแล้ว เรื่องยังไม่จบ ถ้ามีโอกาสก็ไว้
พูดกันคราวหลัง. เกี่ยวกับข้อสรุปความว่า วิกฤตการณ์แล้ว
ร้ายทั้งหลายในโลกทั้งปวงนั้น เกิดขึ้นเพราะว่าคนใน

โลกไม่รู้เรื่องตถาตา. อากมา เคยพูดกันมาเป็นลำดับ เมื่อหลายเดือนมาแล้ว หัวข้อว่า รู้กันแต่ปลายเหตุปัญหาที่เพิ่มพูน, ผู้มีกำลังสมบูรณ์มีหน้าที่ช่วยป้องกันปัญหา, โลกกำลังเสียแรงงานและเวลาอย่างสูญเปล่า, ความเลวร้ายในโลกของเราไม่มีใครรับผิดชอบ, เพราะเราไม่รู้รอบคอบในเรื่องของตถาตา.

ขอแสดงความหวังว่า ท่านจะรู้เรื่องตถาตา, มีชีวิตอยู่อย่างไม่ขัดกับตถาตา คือความเป็นเช่นนั้นเองของธรรมชาติ; แล้วจะมี งามมี สวยมี ไม่ต้องมีใครมาให้ทั้งก็มี ได้เอง ว่าจะเป็นผู้สุขอยู่ทุกทิพาวจรกาลเป็นแน่นอน.

ปรมัตถธรรมกลับมา
ออกอากาศครั้งที่ ๕๒
๒๙ ตุลาคม ๒๕๒๕
เวลา ๘.๐๐-๘.๓๐ น.

ถ้าไม่รอบรูเรื่อง ตถา ก็ยังไม่ใช้พุทธบริษัท.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายปาฐกถาธรรมในวันนี้ อาตมาก็ยังคง
กล่าวด้วยความมุ่งหมาย ต่อการกลับมาแห่งศีลธรรม เป็น
การกลับมาแห่งศีลธรรม ที่มีปรมัตถธรรมเป็นรากฐาน
จะได้เป็นศีลธรรมที่มั่นคง. ทุกครั้งอาตมามีความมุ่งหมาย
การกลับมาแห่งศีลธรรม และมีปรมัตถธรรมเป็นรากฐาน
ยิ่งขึ้น. ดังนั้นจึงได้กล่าวในส่วนที่เป็นเหตุผล หรือ
ปรมัตถธรรมนั้นมากขึ้น; ถ้าไม่มีรากฐาน มันก็อ่อนแอ
กลอนแคลนไปทั้งนั้น.

ในครั้งที่แล้ว ๆ มา ได้เคยบรรยาย โดยหัวข้อว่า
 ถ้ามัวแต่กันแต่ปลายเหตุปัญหาที่เพิ่มพูน, ผู้ที่มีกำลังสมบูรณ์
 มีหน้าที่ช่วยป้องกันปัญหา, โลกกำลังเสียแรงงานเสียเวลา
 อย่างสูญเปล่า, วิกฤตการณ์ในโลกเราไม่มีใครรับผิดชอบ,
 เพราะไม่รู้รอบคอบในเรื่องตถา. ส่วนในวันนี้จะกล่าว
 โดยหัวข้อว่า ถ้าไม่รอบรู้เรื่องตถา ก็ไม่ใช่พุทธบริษัท,
 ถ้าไม่รอบรู้เรื่องตถาก็กังมิใช่พุทธบริษัท.

ที่จริง ตถา กับ ตถา เป็นเรื่องเดียวกัน หมายถึง
 ถึงกฎเกณฑ์แห่งความเป็นเช่นนั้นเอง: หากแต่ว่าคำ
 เหล่านี้ไม่ถูกนำมาใช้มาผูกกัน จึงตั้งอยู่เป็นของแปลก สกต่าง
 อยู่ในพระไตรปิฎก. เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ก็ยังตก
 ค้างอยู่ในพระไตรปิฎก จึงต้องเอามาผูกกัน.

ตถา หรือ ตถาตา เป็นหัวใจของพุทธศาสนา
 ใช้เป็นเครื่องทับทุกข์ แก่ปัญหาของพุทธบริษัทได้ทุก
 ชนิดและทุกระดับทีเดียว.

ในบาลีมีกล่าวถึง ตถา ก็คืออริยสัจสี่ : ตถา เรื่อง-
 ทุกข์, ตถา เรื่องทุกข์สมุทัย - เหตุให้เกิดทุกข์, ตถา เรื่อง-
 ทุกขนิโรธ - ความดับสนิทแห่งทุกข์, ตถา เรื่องทุกขนิโรธคา-

มีน้ปฏิบัติ - ทางให้ถึงความดับสนิทแห่งทุกข์ คือ มรรคมี
องค์แปดประการ.

ตอบ คำหนึ่งสื่อคำนี้แปลว่า *เช่นนั้น* หรือความเป็น
เช่นนั้น; ดังนั้นจึงเป็นสัจจะ ก็ของจริง. ถ้าไม่ ตถา คือ
มันเปลี่ยนแปรตงได้แล้ว มันก็ไม่ใช่สัจจะ; ดังนั้น สัจจะ
ก็คือ ตถา *อริยสัจจ์จึงคือ ตถา*, และมีคำขยายความว่า
ตถา - เช่นนั้น, อวิตถา - ไม่คิดไปจากความเป็นเช่นนั้น,
อนัญญตถา - ไม่เป็นโดยประการอื่น จากความเป็นอย่างนั้น
ได้แก่เรื่องอริยสัจจ์สี่โคตรวง.

พุทธบริษัท ต้องรู้ตถา.

ก่อนไปนี้จะได้พูดถึงตัว ตถา หรือตัวความจริง ว่า
เป็นเรื่องสำคัญถึงขนาดที่ว่า ถ้าไม่รู้จักความจริงหรือตถา
ก็ไม่ใช่พุทธบริษัท. *พุทธบริษัท* แปลว่า *ผู้รู้สิ่งที่ควรรู้*
ผู้ค้น ค้นจากหลัก คือกิเลสหรืออวิชชา, เป็นผู้เบิกบาน
คือมีความสุข เพราะไม่มีกิเลสเผาผลาญ.

ในทางธรรม ตถา ย่อมดับทุกข์ เพราะทำให้
เข้าถึงความจริงของสิ่งที่ปัญหา; รู้ว่ามันเป็นอย่างไร.

ถ้าในทางโลก ความรู้เรื่อง ตถา ก็ตัดปัญหา การเมือง, สร้างสันติภาพขึ้นมาในโลก เพราะรู้ความจริงว่ามันเป็นอย่างไรรู้แล้ว เราก็คงจะรู้ว่าหลบตาแก้ปัญหามันจึงไม่ประสบความสำเร็จ.

ตถา แปลว่า เช่นนั้น พึงดูคล้ายกับว่าพูดเล่น, ตถตา - ความเป็นเช่นนั้น, อวิตถตา - ไม่ผิดไปจากความเป็นเช่นนั้น: หมายถึงความเป็นของตายตัวอยู่ในตัวมันเอง ไม่มีอะไรมาเปลี่ยนแปลงได้. ดังนั้นจะได้อะไรก็ขึ้นอยู่กับที่แท้จริง ๆ หรือเป็น ตถา นั้นมันจริงกันอย่างไร ในข้อไหน.

ดูความจริงอันเป็นตถา.

ในปัจจุบันนี้ มีความจริงอยู่ว่า ศีลธรรมไม่กลับมาโลกาวินาศ ถ้าศีลธรรมระบอบโลกธาตุสงบเย็น นั่นคือความจริง. ขอให้ทุกคนใคร่ตรวจดู ไม่ยากแท้ ไม่ตึกนัก มองเห็นได้ว่า ถ้าศีลธรรมไม่กลับมาโลกนี้ก็วิบัติ คือทำลายกันเอง. ถ้าศีลธรรมระบอบทั่วๆ ไป โลกนี้ก็สงบเย็น.

มีความจริงที่ต้องคู่ต่อไปว่า ถ้าไม่มีศีลธรรม ก็ไม่อาจจะมีประชาธิปไตย, มีแต่ประชาโกง, ถ้าไม่มีศีลธรรม ก็ไม่อาจจะมีประชาธิปไตย; มีแต่ประชาโกง, ไม่มีประชาที่ควรจะเป็นใหญ่ หรือมาควบคุมการเป็นไปของบ้านเมือง.

และว่า ถ้าศีลธรรมไม่สมบูรณ์ ประชาธิปไตย ก็ไม่เต็มใบ ไม่ได้ครึ่งใบ ไม่ได้เต็มใบด้วยซ้ำไป. ถ้าไม่มีศีลธรรมเลย ประชาธิปไตยก็ไม่มีใบ คือตาย. ถ้าศีลธรรมสมบูรณ์, ประชาชนก็ไม่โกง; มีแต่คนจริง คนตรง มารวมกันเป็นผู้บัญชาการการงานของประเทศชาติ ก็มีแต่ผลดี ไม่มีประชาชนโกง, ทุกชั้นทุกระดับไม่มีใครโกง ประชาธิปไตยก็เต็มใบ.

ทีนี้อยากจะขอให้มองให้ลึกลงไปถึงความจริงที่ว่า ประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้นควรจะเป็นความว่า ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่, ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่, ไม่ใช่ประชาชนเป็นใหญ่.

คำว่า เป็นใหญ่ในที่นี้มันกำกวม; ขอให้ดูให้ดี ว่ามันกำกวม. ประชาชนเป็นใหญ่ไม่ได้; เพราะยังมี

ประชาชนโง่, เพราะยังไม่มีศีลธรรมสมบูรณ์. แต่ถ้าเอาประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ นั้นพอจะทำได้; คือให้ใครก็ได้ จัดให้ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่. แต่ว่างก็จะทำสำเร็จประโยชน์ตามที่ต้องการ. ถ้าเอาประชาชนโง่หรือโง่บางส่วนมาเป็นใหญ่ ก็นำออกไปในทางผิดพลาด.

อยากจะให้เปรียบเทียบดูว่า ถ้ามีพระราชาองค์เดียว หรือบุคคลคนเดียว หรือคณะบุคคล ๒—๓ คน แต่ประพฤติกระทำทุกอย่าง ที่ทำให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยทั่วไป น้อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง คือพรรคการเมืองที่มีอะไร ๆ ก็เพื่อพรรคของกู เพื่อประโยชน์แห่งพรรคของกู ประเทศชาตินั้นไว้ทีหลัง. ถ้ามันเกิดขึ้นเป็น ๒ พวกอย่างนี้ พวกไหนเป็นประชาธิปไตยดีกว่ากันโดยแท้จริง.

คนคนเดียวที่ทำให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนเป็นใหญ่ เหมือนพระราชาที่ดี ที่เคยมีมาแล้วแม้ในประวัติศาสตร์หรือใครก็ได้ เห็นแก่ประชาชน คือประโยชน์ของประชาชน ไม่ใช่เห็นแก่ความเป็นใหญ่ของประชาชน แต่เห็นแก่ประโยชน์ของประชาชน กับพรรคการเมืองทั้งหลาย ที่เห็นประโยชน์แก่พรรคของกู ก่อนประโยชน์ของประเทศไทยสองอย่างนี้พวกไหนเป็นประชาธิปไตยยิ่งไปกว่ากัน.

ไม่รู้ตถา จะแก้ปัญหาก็แก้ไม่ได้.

ต่อไปนี่ก็อยากจะให้ดูโทษของการที่ไม่รู้ความจริง
เหล่านี้ ไม่รู้ความจริงทั้งที่กล่าวนมาแล้ว คือไม่รู้ ตถา,
ไม่รู้ความเป็นเช่นนั้นของสิ่งใด โทษจะเกิดขึ้นอย่างไร?
ตอบได้สั้น ๆ ว่า ถ้าไม่รู้ ตถา ความจริงอันเด็ดขาดของ
สิ่งใด เราก็ ไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดจากสิ่งนั้น ๆ, ไม่รู้
ตถา คือความจริงที่ถูกต้อง ก็ทำไปผิด ๆ.

กล่าว ตถา นั้นเป็นสิ่งที่ตายตัว, คือสิ่งทั้งปวงมี
เหตุ เป็นไปตามเหตุ, สุข ทุกข์เกิดมาแต่ตถาของมันเอง,
คือเหตุผลของมันเอง. ถ้าไปถือเสียว่า สุข ทุกข์มาจาก
พระเจ้า หรือเทพเจ้ามันผิดตถา แล้ว, หรือว่า สุข ทุกข์
เกิดมาแต่กรรมเก่า มันก็ผิด ตถา แล้ว. เพราะโดยแท้จริง
สุข ทุกข์ มันมีปัจจัย มีเหตุของมันเอง ก็ถ้าทำผิด
ทางอายุคนะในขณะที่มีผัสสะ ทางตา หู จมูก ดัน กายใจ
ก็เกิดทุกข์. ถ้าทำถูก ทางอายุคนะ คือทางตา หู จมูก ดัน
กาย ใจ เมื่อมีผัสสะ ก็ ไม่เกิดทุกข์. ให้เทวทาทิหนมารุม
แก่งให้เกิดทุกข์มันก็ไม่เกิดทุกข์คือก. ถ้าเราทำให้ถูกต้อง

ตามกฎของธรรมชาติ เมื่อเกิดผัสสะทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ.

นักเป็น ตถา ที่ต้องรูไว้ ตามพระพุทธรภาษิต ที่ ครัสไว้เช่นนั้น ว่าสุข ทุกข์ มิได้เกิดมาแต่พระเจ้า สุข ทุกข์ มิได้เกิดมาแต่กรรมเก่า; แต่เกิดมาจากการทำผิด หรือทำถูก ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เมื่อได้รับ ธรรมณเณน ๆ อย่างนักเรียกว่า ตถา ที่ต้องรู้จัก.

เกี่ยวทุกคนบูชาเนื้อหนัง คือความเอร็ดอร่อย ทางเนื้อหนัง ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งอาชญากรรมทั้งปวง. ไปดู เด็ด อาชญากรรมกลางถนนทั่วไป ทำอาชญากรรมนั้น เพราะบูชาความอร่อยทางเนื้อหนังเป็นเหตุ. ทางอบาย มุข ทางกามารมณ์ ทางยาเสพติด ทางอะไร ก็เพราะว่า บูชาความเอร็ดอร่อยทางเนื้อหนังของเขา. เขาไม่รู้ ตถา เขาจึงทำอย่างนั้น.

ไม่รู้ ตถา ก็ไม่รู้จะแก้กันอย่างไร คือมัน ไม่ ตรงความจริงของธรรมชาติ. แก่ผิด ๆ เหมือนกับเอาน้ำ โคลนล้างโคลน. แก่ผิด ๆ เช่นเอาเศรษฐกิจมาแก้เศรษฐกิจ โดยที่ไม่รู้ว่า เศรษฐกิจเป็นมูลเหตุแห่งความทุกข์ หรือ

ความไม่มีศีลธรรม. เศรษฐกิจของบุคคลทำไปเพื่อความ
เอรีคอร่อยทางเนื้อหนัง มันเป็นการส่งเสริมกิเลส; จะ
เอากิเลสมาแก้กิเลสมันเป็นไปได้. ต้องเอาศีลธรรม
เหมือนน้ำสะอาด มาแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งเหมือนกะ
น้ำโคลน. อย่าเอาน้ำโคลนมาล้างน้ำโคลนเลย มันไม่เกลี้ยง,
ต้องเอาน้ำสะอาด มาล้างน้ำโคลน มันจึงจะเกลี้ยง นี่แหละ
ถ้าไม่รู้ ตถา มันก็แก้ปัญหอะไรไม่ได้ เราจะต้องรู้ ตถา
คือความจริงของสิ่งนั้น ว่ามันเป็นอย่างนั้น อย่างไม่
มีทางที่จะเป็นไปอย่างอื่น.

เราขาดการศึกษาความจริงแห่งตถา.

ทันที ที่คุณไปถึงปัญหา เราขาดการศึกษา หรือ
ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือวัฒนธรรมแห่ง ตถา;
ฟังก์ก็แปลก แต่เรื่องไม่แปลก เราขาดวัฒนธรรมแห่งความ
มี ตถา. เราไม่ได้ให้การศึกษ ไม่ได้สอนให้รู้ความจริง
ในเรื่อง ตถา ว่าทุกอย่างมีกฎตายตัวของมันเอง, เป็น
กฎแห่งเหตุแห่งปัจจัย ในตัวสิ่งนั้นเองก็ ไปถือเสียว่ามี
พรหมลิขิตเป็น ตถา. นี้จะ เป็นเรื่องโง่เขลาที่สุด ที่

ว่ามีพรหมลิขิตเป็น ตตา; เจ็บไว้แต่ว่าจะเห็นว่า กฎแห่ง ตตา นั้นแหละเป็นตัวพรหม หรือเป็นพรหมลิขิต. อะไร จะเป็นพรหม? ก็คือกฎแห่งความจริงเรื่อง ตตา, หรือ เรียกอีกอย่างหนึ่งก็เรียกว่าอิทัปปัจจยกา ก็ต้องเป็นไปตาม เหตุตามปัจจัย.

นี่เราไม่รู้เรื่อง ตตา ซึ่งเป็นตัวจริง เป็นต้นเหตุ แห่งสิ่งทั้งปวง. เราไม่มีวัฒนธรรมที่จะส่งเสริมให้เขารู้จัก ตตา แต่มีไปในทางตรงกันข้าม. เราไม่มีวัฒนธรรม ที่ไม่ให้คนตกไปเป็นทาสของความเอร็ดอรร้อยทางเนื้อ-หนัง. เราทำโดยเจตนา และโดยไม่เจตนาทั้งนั้น ให้คนบูชา ความเอร็ดอรร้อยทางเนื้อหนัง.

ตั้งแต่เกิดมาเป็นทารก ก็มีแต่สอนให้ชอบ ความอรร้อย ความสวยงาม ความไพเราะ ความนิยมเวด จนไม่มีขอบเขต. ทารกก็บูชาความเอร็ดอรร้อยทางเนื้อหนัง. โคเซ็นเขาจะบังคับความรู้สึกนี้ได้อย่างไร เพราะว่า ถูกอบรม มาตั้งแต่อ่อนแอแต่ออก.

เราไม่มีพ่อแม่คนไหน ที่พาลูกไปที่ร้านขายของ เครื่องเล่น แล้วบอกลูกนั้นว่า ทั้งหมดนั้นเขามีไว้ให้เราड़े;

ของในร้านขายของเด็กเล่น ทั้งหมดนั้น หรือของใน
 ร้านอาหารอันเอร็ดอร่อยนั้น เขามีไว้สำหรับทำให้
 เราใจ คือไปหลงบูชาความเอร็ดอร่อย; มีแต่ธรรมเนียนที่
 หามาให้ดูก็ให้หลานได้กินดี ได้เล่นดี ได้เอร็ดอร่อย แล้วก็
 เพื่ออวดเพื่อนบ้านด้วย พ่อแม่เป็นเสียอย่างนี้ ต้องการจะ
 อวดว่า เรามีของเอร็ดอร่อยสวยงามให้ลูกหลานเล่นมากกว่า
 ใครๆ เป็นตัวๆ.

นั่นมันเป็นสิ่งที่ *ศรวิจารย์* ณาตุว่า มันเป็นต้นเหตุ
แห่งกิเลสหรือไม่? นี่ควรจะวิจารณ์ ศรระปฏิบัติรูปกันเสีย
 หรือไม่?

คำว่า *ปฏิรูป* คือถึงกลับไปสู่ความถูกต้อง: *ปฏิบัติ*
 แปลว่า *กลับ* หรือ *ทวนกลับ*, *รูป* แปลว่า *รูปร่าง*. กลับไป
 มีรูปร่างที่ถูกต้องตามเดิม นั่นแหละคือปฏิบัติ เดียวนี้
 มันผิดไปไกลแล้ว, ถึงกลับไปสู่ความถูกต้อง เรียกว่า
 ปฏิรูป ให้อุเสียว่า ความอ่อยนั้นเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน
 ยึดมันถือมัน แล้วก็ก่อให้เกิดความโลภ อยากรจะได้,
 เกิดความโกรธเมื่อมันไม่ได้, เกิดความหลง เมื่อยังไม่
 แน่ว่าจะเป็นอย่างไรดี.

นี่แหละเหตุให้เกิด ตามคำกล่าวข้างต้นที่ว่า ถ้าไม่
 รู้ตถา ก็ความจริงข้อนี้ ก็ยังไม่เป็นพุทธบริษัท. ตถา
 เป็นสัจจะที่สายตัว ไม่เข้าใครออกใคร สิ่งทั้งปวงมีมาแต่เหตุ
 คือ เป็นไปตามกฎแห่งเหตุปัจจัย ที่เรียกว่า ตถา.

ถ้าไม่แก้ที่ต้นเหตุ ก็ไม่ใช่วิธีการของพุทธ-
 บริษัท นั่นก็คือไม่สำเร็จประโยชน์ตามที่ต้องการ ถ้าไม่มี
 ศีลธรรม ก็ไม่มีรากฐานแห่งประชาธิปไตย. ถ้ามีกันแต่
 ก้าวกู-ของกู มันก็ไม่มีทางที่จะเป็นประชาธิปไตย. ระวัง
 ให้ดี ก้าวกู-ของกู คุณจะเป็รากฐาน ที่ยึดถือขึ้นมาเป็นใหญ่,
 แล้วจะเป็นประชาชนเป็นใหญ่ได้อย่างไร? จะกันไปเพื่อ
 ประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ได้อย่างไร? ขอให้ท่านทั้ง
 หลายลองก็กดูให้ดี ๆ.

ตถาเป็นกฎของธรรมชาติ, บุคคลต้องเคารพ.

สรุปความว่า กฎเกณฑ์เรื่อง ตถา - ความเป็นอย่าง
 นั้น ซึ่งขยายความออกไปว่า อวิตตา - ไม่คิดไปจากความเป็น
 อย่างนั้น, อนัญญตถา - ไม่เป็นไปโดยประการอื่น จาก
 ความเป็นอย่างนั้น, อิทัปปัจจยตถา - คือความที่นั่นสิ่งนี้ สิ่งนี้

เป็นปัจจัย สิ่งหนึ่งจึงเกิดขึ้น. นั่นคือกฎของธรรมชาติที่
 ไม่มีใครตั้ง กฎก็ไม่มีใครตั้ง ต้องเป็นตัวเอง เป็น
 ธรรมชาติเอง. ถ้ามีใครตั้งนั้นยังไม่ใช่กฎ; กฎของธรรม-
 ชาติที่มีอยู่ในตัวเอง สิ่งหนึ่งเป็นปัจจัย สิ่งหนึ่งจึงเกิดขึ้น.

พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ธรรม ก็คือตรัสรู้ ตถา
 หรือตถตา, เรียกชื่อว่าอริยสัจจ์ เพราะมีสิ่งนี้เป็นปัจจัย
 สิ่งหนึ่งเกิดขึ้น. พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ก็ทรงเคารพธรรม
 ที่ตรัสรู้นี้ ในฐานะเป็นสิ่งสูงสุด. กฎตถา หรือตถตา
 จึงเป็นพระเจ้า เป็นพระเป็นเจ้า. หรือเป็นสิ่งสูงสุดของ
 พุทธศาสนา คือของพระพุทธเจ้าเอง และพุทธบริษัท.
 ล้วนแต่เคารพกฎแห่งตถา เป็นสิ่งที่ต้องประพฤติอย่าง
 ถูกต้อง จึงจะมีสันติสุข.

ถ้าไม่เป็นทาสกิเลส ชีวิตจะเย็น

ถ้าไม่มีใครเป็นทาสของความเอร็ดอวดแล้วก็จะ
 ไม่มีใครขายตัวให้แก่กิเลส. เดียวนี้คนเป็นทาสของความ
 เอร็ดอวด ทางอบายมุขบ้าง ทางกามารมณ์บ้าง ทาง
 ยาเสพติดบ้าง; ล้วนแต่ต้องขายตัวให้แก่กิเลส, คือยอม

ทำตามกิเลส จนกระทั่งเกิดทุกข์ร้อนเหลือประมาณ. มีแต่คนเป็นทาสของความเอร็ดอรร้อย ฟังดูให้ที, แล้วทุกคนและทั้งชาติจะไม่มีสันติสุข เพราะขายตัวให้แก่กิเลสเสียหมดแล้ว.

ถ้าไม่มีใครเป็นทาสของกิเลสแล้ว ประเทศไทยจะไม่ขาดคุณธรรมเท่ากับประเทศใดเลย. เงินที่ใช้ไปเพื่อความ เป็นทาสของกิเลส กินดีอยู่ดีเกินประมาณนั้นมันมีมากนัก, กินอยู่แต่พอดี, กินอยู่แต่พอดี ไม่เป็นทาสของกิเลส จะไม่ขาดคุณธรรมค่า, จะไม่ทำให้เกิดคอร์รัปชันในทุกรูปแบบ, ไม่เกิดโรคประสาทเนื่องมาจากนอนไม่หลับ แก่คนที่ เป็นทาสของกิเลส ซึ่งได้อินว่าระบาคมากขึ้นทุกที, คนเป็นโรคประสาทกันเป็นแสน ๆ จะเข้าเขตเป็นล้านแล้ว, เป็นบ้ากันเป็นหมื่น ๆ แล้ว, เป็นโรคหัวใจกันมากแล้ว ฆ่าตัวตายกันมากขึ้น นี่เพราะว่ามันเป็นทาสของความเอร็ดอรร้อยขายตัวให้แก่กิเลส จึงได้เป็นอย่างนี้.

ถ้าไม่มีใครเป็นทาสของกิเลสแล้ว ก็จะมีจริย ด้วยศีลธรรม; ไม่มีใครโกง ทุกคนไม่โกง, ขวนกันบำรุง รักษาจัดการทุกอย่างเกี่ยวกับประเทศชาติ ให้มีความสงบสุข

นี้ในทางฝ่ายโลก. อีกทางหนึ่ง ก็จะมีการบรรลุมรรค ผล นิพพาน ก็มีชีวิตเย็น มีชีวิตที่สงบเย็น, ไม่ถูกไฟ คือกิเลส เผาทั้งที่นี้และเดี๋ยวนี้, ไม่ต้องรอคอยตายแล้ว จะบรรลุมรรค ผล นิพพาน กันที่นี้และเดี๋ยวนี้ คือมีชีวิตที่เยือกเย็น, เย็นเพราะไม่มีไฟเผา.

ไฟนั้นคือราคะ โทสะ โมหะ เกิดมาแต่การที่คนโง่ ไปบูชาความเอร็ดอร่อยทางเนื้อหนังหรือทางอายคนจะกระทำผิดเมื่อมีผัสสะทางอายคนนั้นแล้ว ก็เกิดไฟ คือกิเลสเผา. นี่มันเป็นชีวิตร้อน.

รู้จัก ตถา เป็นคู่ชีวิต จะไม่มีทุกข์.

รู้จัก ตถา เรื่องชีวิตร้อนกันเสียบ้าง, แล้วกลัว, แล้วก็มาหา ตถา ในฝ่ายชีวิตเย็น ก็เป็นอยู่อย่างมีชีวิตเย็น ก็จะไม่เสียที่ว่าเป็นมนุษย์, เป็นสัตว์ที่มีความคิดสูงสุด แต่ก็แก้ปัญหาความทุกข์ร้อนนี้ไม่ได้. ต้องเป็นโรคประสาทเป็นต้น ชนิดที่สุนัขและแมวมันไม่เป็น สัตว์ไม่ต้องกินยานอนหลับ ไม่ต้องกินยาระงับประสาท มันก็อยู่กันเป็นปรกติ มนุษย์ต้องกินยาระงับประสาท กินยาระงับ

ต่าง ๆ นานา มันก็ยังไม่มีความสุข เพราะว่าเขาไม่มีการกระทำที่ถูกต้องต่อ ตถา หรือความเป็นเช่นนั้นโดยแท้ชงชาติของชนชาติตนเอง.

ดังนั้น ขอให้เราทุกคน ๆ ทั้งผู้มีอำนาจวาสนาและไม่มีอำนาจวาสนา จงได้พากันศึกษาเรื่อง ตถา, ปฏิบัติเรื่อง ตถา ให้ถูกต้องคล่องแคล่ว เหมือนกะว่า เรามีอาวุธวิเศษสามารถกำจัดศัตรูอย่างยิ่ง ก็คือศัตรูในภายใน. รู้ ตถา คือความจริงของธรรมชาติ ที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสรู้ เรียกว่า ตถา หรือ อวิตถา หรือ อนัญญตถา หรือ อิทิปัจจยตา. ทั้งหมดนี้รวมเรียกสั้น ๆ ๒ พยางค์ว่า ตถา.

พระองค์ท่านนามว่า ตถาคต. ตถาคตะ แปลว่า ผู้ถึงซึ่งตถา คือ ผู้ถึงซึ่งความเป็นอย่างนั่นเอง. ชนิดที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้. ไม่มีความทุกข์อีกต่อไป. กงที. กงที เรียกว่า ตาที. ได้รับผลสูงสุดทั้งหมด เรียกว่า เกพลี. อย่างนี้ เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา.

ขอให้เราอบรมลูกหลานของเรา ให้มีความรู้เรื่องตถา มีความรู้เรื่องตถา เป็นคู่ชีวิต, เป็นคู่ชีวิต คือ

ควม คุมชีวิตให้ดำเนินไปแต่ในทางที่ถูกต้องและไม่มี ความ
ทุกข์เลย.

ขอให้ใต้ฝ่ากมมนุษย์ทั้งโลกไว้กับสิ่งสิ่งเดียว คือ ตตา,
มีพระเจ้า ตตา คือพระเจ้าที่แท้จริง ที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้,
ไม่มีอารมณ์ที่จะอ่อนไหวไปตามความยินดียิ่งร้าย. ตตา-เป็น
เช่นนั้นเอง คือคงที่. ขอให้คนทั้งโลกฝากชีวิตไว้กับ
สิ่งที่เรียกว่า ตตา สิ่งสูงสุด.

ขอให้ทุกคนก้าวอาวุธ คือความรู้เรื่อง ตตา ไว้ทำ
ลายข้าศึกของคนทุกคนให้หมดไป. อาวุธวิเศษของเรา คือ
ความรู้เรื่อง ตตา ว่าทุกสิ่งเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย
อย่างไร, ประพตಿಯ่าให้ผิดต่อกฎเกณฑ์อันนั้น ความ
ทุกข์ก็จะเกิดขึ้นไม่ได้; โดยเฉพาะอย่างยิ่งอย่าประพตติ
ผิด เมื่อมีการสัมผัสทางอายตนะ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ,
ให้มีสติปัญญาเพียงพอที่จะใช้ ตตาเป็นอาวุธป้องกันกิเลส
หรือทำลายกิเลส ไม่มีกิเลสมารบกวน มีชีวิตเยือกเย็น เป็น
ชีวิตแห่งพระนิพพาน.

ขอให้ทุกท่านอยู่เป็นสุข เพราะมี อารุโธอันสูงสุด
คือตถา ศักดิ์ปัญหาทั้งทางโลกและทางธรรม, ความวุ่นวาย
ทางโลก, วิกฤตการณ์ทางโลกที่ไม่มี, วิกฤตการณ์ทางจิตใจ
ในภายในที่ไม่มี แล้วขอให้อยู่เป็นสุขทุกทีพาราศรักาลทุกคน
ทุกท่านเทอญ.

พระสงฆ์ไทยทรงธรรมปฏิบัติไม่ถือ

ปรมัตถธรรมกถbuma
ชอกอากาศครั้งที่ ๕๓
๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๕
เวลา ๘.๐๐-๘.๓๐ น.

ภาวะแย้งขัด ต้องไม่มีในแวดวงแห่งศีลธรรม.

ท่านสาธุชน ผู้สนใจในธรรม ทั้งหลาย,

ปาฐกถาธรรมในครั้งที่แล้วมา ขาตมาได้กล่าวโดย
หัวข้อว่า ถ้าไม่รอบรู้เรื่องตถาก็ไม่ใช่พุทธบริษัท. คำว่า ตถา
แปลว่าเช่นนั้นเอง ก็คือความจริงที่เป็นสัจจะของธรรมชาติ
สากล. เมื่อไม่รู้จักตา หรือความจริงของธรรมชาติ ก็จะต้องทำ
อะไรผิดๆ ไม่สมกับที่จะเป็นพุทธบริษัท, สาวกของพระ
พุทธเจ้า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน. นี่ครั้งที่แล้วมาพูดว่า
ถ้าไม่รอบรู้เรื่อง ตถา ก็ไม่ใช่พุทธบริษัท. ครังนี้จะพูด
โดยหัวข้อว่า ภาวะแย้งขัดต้องไม่มีในแวดวงแห่งศีล
ธรรม.

ทุกศาสนามีหน้าที่กำจัดอุบัตถะ.

ภาวะแย้งขัดเป็นอุบัตถะ ในภาษาบาลีเรียกว่า *อุบัตถะ*, ภาษาไทยก็คือคำว่า *อุบาทว์* เป็นคำทาบคาย คำซ้ำเหลือประมาณ; แต่ที่ภาวะขัดแย้งหรือแย้งขัดนั้น เป็นอุบัตถะ ไม่มีผลแก่ใครหรือฝ่ายใด ดังนั้นจึงต้องไม่มีในแควดวงแห่งศีลธรรม ไม่ว่าจะเป็นศีลธรรมในภายใน ศาสนาหนึ่ง ๆ หรือว่าเป็นศีลธรรมระหว่างศาสนา.

ความแย้งขัด เป็นสิ่งที่เราทั้งหลายรู้จักกันดี : ความแย้งขัด ในตัวเอง ก็เป็นความเจ็บไข้ไม่สบายทุกข์ทรมานในตัวเอง, ความแย้งขัด ในครอบครัว ก็คือ ความไกลหลวุ่นวาย ระส่ำระสายในครอบครัว, ภาวะแย้งขัด ในบ้านเมือง ก็เป็นบ้านเมืองที่หาความสงบสุขไม่ได้, ภาวะแย้งขัด ในประเทศ ก็เป็นประเทศที่อยู่กันอย่างทำลายล้างกันเอง, ภาวะขัดแย้งหรือแย้งขัด ในโลก หรือ ในจักรวาล ก็คือ ความวิनाศของโลกเป็นแน่นอน.

ศาสนาทุก ๆ ศาสนาในโลก มีหน้าที่ขจัดภาวะแย้งขัด หรือภาวะขัดแย้งของมนุษย์นั่นเอง, จะกำจัดความ

ขัดแย้ง ทั้งชนิดที่เป็นภายในหรือภายนอก คือ ทั้งที่เป็น
 ชนิดนามธรรม หรือเป็นรูปธรรม ขอให้ท่านทั้งหลาย
 มองดูให้รู้จักภาวะขัดแย้ง ชนิดที่เป็น รูปธรรม คือทาง
 วัตถุ, ชนิดที่เป็น นามธรรม คือ จิตใจ และ สติปัญญา.
 ทั้งนี้ ทุกๆ ศาสนาต้องไม่วิวาทกัน ต้องไม่ขัดแย้งกัน
 และทำโลกนี้ให้หมดจากความขัดแย้ง ตามหน้าที่ของศาสนา.
 ในศาสนาพระศรีอริยเมตไตรย ต้องไม่มีการขัดแย้งแต่ประ-
 การใด เพราะท่วมทับไปด้วยความรัก ความเมตตา สติ-
 ปัญญา.

เมื่อศาสนามีหน้าที่ขจัดความขัดแย้ง แล้วศาสนิก
 จะมาทำการขัดแย้งแก่กันและกัน นี้เป็นไปไม่ได้; ถ้า
 เป็นไป มันก็ไม่ใช่ศาสนิกหรือไม่ใช่ศาสนา. หน้าที่ ของ
 พวกเราทุกคน ก็คือการ ช่วยกันเผยแผ่พระศาสนา เพื่อ
 ทำลายความขัดแย้ง. การเผยแผ่พระพุทธรศาสนา นั้น คือ
 การ ทำให้รู้ พุทธศาสนา, การเผยแผ่คริสต์ศาสนา ก็เป็น
 การทำให้รู้ คริสต์ศาสนาหรือคริสต์ธรรม มิใช่การแย่งชิง
 ศาสนิกะหว่างกัน.

ทุกศาสนามีสิ่งสูงสุดแห่งศาสนาของตนๆ จะเรียกว่าพระเจ้าก็ได้ จะเรียกอย่างอื่นก็ได้.

พุทธศาสนา^{ที่มีสิ่งสูงสุด} สูงสุดจนพระพุทธเจ้า เคารพ คือ ท่านโคตมัตถัสวธรรม ที่เรียกว่า อธิปไตยจยดา แล้วท่านก็เคารพในฐานะเป็นสิ่งสูงสุดในทันที โดยมีหลักว่า จะอยู่โดยไม่มีที่เคารพนั้นเป็นไปได้. ท่านจึงเคารพพระธรรมที่ท่านตรัสรู้ และพระธรรมที่ท่านตรัสรู้ ก็คือกฎ-อธิปไตยจยดา ปฏิจจนูปบาท พุทธบริษัทจึงมีพระเจ้า ตามแบบของพุทธบริษัท คือกฎสังฆธรรมของธรรม-ชาติ โดยไม่ต้องเป็นตัวบุคคล เป็นสิ่งสูงสุดและทำหน้าที่ของพระเจ้าได้ ก็เรียกว่าเป็นพระเจ้า. หน้าที่เรื่องสร้าง เรื่องควบคุม เรื่องทำลาย เรื่องอยู่ในที่ทุกแห่ง เรื่องเป็นใหญ่เหนือสิ่งทั้งปวง นั้นมันก็มีอยู่ในกฎอธิปไตยจยดา; เรายิ่งถือเอาเป็นพระเจ้าเป็นพระเป็นเจ้าในพระพุทธศาสนา.

เมื่อถึงซึ่งตถา คือสังฆธรรมที่เป็นเช่นนั่นเอง หรือกฎอธิปไตยจยดาแล้ว ย่อมไม่มีความขัดแย้ง คือไม่อาจจะทำความขัดแย้งกับใคร, หรือถ้าเขาทำการขัดแย้งมาก็ได้แต่หัวเราะ. แต่ถ้าเราวิวาทกัน มีความขัดแย้งกันด้วย

เรื่องนี้ ก็เท่ากับว่าเรามีอิตตา. เราเอาอิตตา คือ ตัวกู -
 ของกู ขึ้นมาเป็นพระเจ้า เป็นพระเป็นเจ้า ก็เท่ากับว่าเรา
 ลบหลู่คุณูปการพระเจ้าที่แท้จริง หรือจะเรียกว่าฆ่าพระเจ้า ด้วย
 ความโง่เขลาของตนเอง มันจะเกิดผลอะไรขึ้นมา. ขอให้
 ระวังกันสักหน่อย.

ผู้ที่มีพระเจ้าอยู่ในตน จะขัดแย้งกับใครไม่ได้;
 ผู้ที่มีพระคริสต์อยู่ในตน ผู้ที่มีพระพุทธอยู่ในตน จะมีทาง
 ขัดแย้งกันได้อย่างไร. เมื่อคุณถึงหัวใจอันแท้จริงแล้ว มันเป็น
 ไปไม่ได้. ถ้ามันเป็นไปก็ไม่ใช่ความจริง.

ปัญหาเกิดขึ้นเพราะศาสนิกปฏิบัติไม่ถูกต้อง ตามคำสอน.

เดี๋ยวนี้ ปัญหากำลังเกิดขึ้นในประเทศไทย ระหว่าง
 ศาสนา ซึ่งยึดถาวรอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์ หรือเสียงทาง
 วิทยุ. แสดงความขัดแย้งอย่างไม่น่าเชื่อ ในถ้อยคำที่รุนแรง
 ซึ่งไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นไปได้ ในหมู่นักที่มีพระเจ้าของตน ๆ.
 เช่นคำว่า *ปลอมปนศาสนาวัตถุ* *ปลอมปนศาสนาพิธี* *ปลอมปน*

ศาสนบุคคล ปลอมป็นศาสนธรรม มัน เป็นคำที่มีความ
หมายคดโกงเหลือประมาณ, แล้วจึงกล่าวว่ การกระทำ
นั้น เป็นไปเพื่อการแย่งชิงศาสนิกจากกัน.

ถ้ากล่าว^{๔๕}ที่อธวอ^๕ยูนัน ^๕หว่ำเป็นกรกระทำของ
คริสตศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ที่มุ่งกระทำค่อพุทธศาสนา
แตกกันหรือถึงกับต้นตมเป็นการใหญ่ คล้ายกับว่จะเตรียม
รบกันอย่างนั้นแหละ ^๕ฮาทมาก็ถูกขอร้องจากหลายทิศหลาย
ทาง ^๕เพื่อให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่อง^๕นี้ ในทางที่จะ
เป็นผลดีแก่มนุษย์เรา. ฮาทมาก็มีสติปัญญาเพียงเท่านั้น ^๕ก็จะ
ทำไปตามกำลังสติปัญญา ^๕ว่าจะเป็นผลดีไค้อย่างไร.

ในชั้นแรก^๕นี้ ฮาทมาสงสัยว่ จะเป็นการเข้าใจ
ผิดระหว่างกันและกัน ก็ไค้, หรือเป็นการก็ความหมายแห่ง
ถ้อยคำที่ใช้พูดกันอยู่นั้นผิด, ผิดต่อกันและกันเป็นความ
หมายที่ผิดจากความจริงก็ไค้; ^๕เพราะ พิจารณาตดูแล้วจะ
เห็นว่ การกระทำตามรายละเอียดเหล่านั้น ^๕ไม่ควร
จะมี ^๕แก่ผู้^๕ที่เรียกตัวเองว่ คริสตังหรือคริสเตียน เขา
เสียเสีย.

พยายามให้เขาเข้าใจถึงการศึกษาเรื่องราวของพระเยซูมาเป็นปีๆ ด้วย
 เหมือนกัน ทั้งที่เป็นพุทธบริษัท; ได้เห็นชัดว่า พระเยซู
 คริสต์นั้นท่านเป็นผู้มีความบริสุทธิ์ยุติธรรม เมตตากรุณา
 ถึงขนาดที่สอนว่า "ถ้าเขาตบแก้มซ้าย แล้วก็ให้เขาตบ
 แก้มขวาอีกเถิด ถ้าเขาขโมยเสื้อไป ก็เอาผ้าคลุมนอกไป
 ให้เขาด้วย" เช่นนี้แล้ว จะไม่เรียกว่าบริสุทธิ์ยุติธรรมมีเมตตา
 กรุณาอย่างไร แล้วท่านก็ประกาศพระองค์ว่า เป็นผู้มาทำ
 คำสอนให้เต็ม; เช่นคำสอนของศาสนาอื่นที่มีอยู่ก่อนว่า
 "การทำกาเมสุมิฉฉาจารนั้นเป็นบาป" แต่พระเยซูมาสอน
 ให้เต็มยิ่งขึ้นไปกว่านั้นว่า "แม้แต่เพียงคิดจะทำก็เป็น
 บาป" นี่ท่านทำให้มันเต็มอย่างนี้ เมตตากรุณาอย่างมากอย่างนี้.

ดังนั้น การกระทำใดๆ ที่จะเป็นการฉ้อฉลกล
 โกงนั้น ย่อมมีไม่ได้ในหัวใจ หรือในพระหฤทัยของ
 พระคริสต. เมื่อไม่มีหัวใจของพระคริสต. ก็ไม่ใช่ความกต
 หรือการกระทำ ตามแบบของพระคริสต. มันก็ไม่ใช่การ
 กระทำที่ควรจะเรียกว่าของคริสเตียน; เพราะไม่มีหัวใจของ
 พระคริสต. อยู่ในกรกระทำนั้น ก็เรียกว่าการกระทำอย่างคริส
 เตียนไม่ได้ เมื่อไม่เป็นกรกระทำอย่างคริสเตียนแล้ว
 มันก็ต้องเป็นการกระทำของซาตาน ก็เป็น Satanic.

ชาวพุทธจะไปสู้รบตบมือกับชาตนาทำไมกัน
จะมีกลายเป็นสิ่งที่น่าหัวเราะเยาะไปหรือ คือมันไม่คู่
ควรกัน. อย่างคำโบราณกล่าวว่า เาหิมเสนไปแลกเกลือ
แล้วมันจะได้อะไรที่เป็นผลดี. หรือว่าเป็นราชสีห์ที่สะอาต
แล้วจะไปสู้รบกับหมูที่สกปรก นี่มันจะเป็นอย่างไร มัน
ไม่มีเหตุใด ๆ ที่จะพึงกระทำ.

ดังนั้น พุทธบริษัทไม่ต้องไปรับรู้ ไม่ต้องไปค้อย
ก้านในการกระทำ ซึ่งไม่เป็นคริสเตียนเหล่านั้นให้เสียเวลา.
เมื่อชาตนาเข้ามาตบหน้ากันกลางวันแสบๆ อย่างนี้
เราก็บัดประคูดไสหน้าชาตนา นอนหลับกลางวันกัน
เสียดีกว่า; แม้ว่ากาบนอนหลับนั้นไม่ใช่สิ่งที่ดีนัก แต่ถึง
อย่างนั้นก็ยังดีกว่า ที่จะเบียดประคูดออกไปสู้รบกับชาตนา.

เมื่อมันเป็นเรื่องของชาตนา พุทธบริษัทอย่าไป
รับรู้ อย่าไปต่อต้าน อย่าไปเกี่ยวข้องด้วย; ปล่อยให้
เจ้าของชาตนาจัดการเอง ปล่อยให้ผู้ที่สร้างชาตนาขึ้นมา
แหละเป็นผู้จัดการ, หรือเป็นผู้รับผิดชอบในการกระทำนั้นๆ.

การรบกับชาตนาเนั้น มันเหมือนกับกรรบกับผี.
ท่านเองคิดว่า จะไปรบกับผี ซึ่งหากตัวท่านแท้จริงไม่ได้

หาความเป็นธรรมไม่ได้. อย่าเที่ยวรบเร้า ถ้าจะต้องการ
 รบกับชาตาน รบกับกิเลสซึ่งเป็นชาตานในตัวเองนั้นจะ
 ถูกต้อง ชาตานข้างนอกเพื่อแย้งจึงประโยชน์แก่นั้นไม่มี
 เหตุผล และไม่เป็นความจริงแต่อย่างใด.

พุทธบริษัทต้องยึดมั่นในพระพุทธภาษิต.

เราเมืองไทยเป็นพุทธบริษัท เป็นเมืองพุทธแห่ง
 พุทธบริษัท จะต้องยึดมั่นพระพุทธภาษิต ให้สมกับที่เป็น
 สวรรค์ของพระศาสนา. ในกรณีที่กำลังเกิดข้อข้องอยู่นี้ ขอให้
 ยึดพระพุทธภาษิตสัก ๓ สถาน :—

สถานที่หนึ่ง ก็คือ พระพุทธภาษิตที่ว่า อกุโฆธเณ
 ชินเณ โภธํ - องชนะความโกรธ ด้วยความไม่โกรธ. อสากุ
 สาธุนา ชินเณ - องชนะความขี้ ด้วยความดี, สจฺเจนาถิกวาทีนํ
 - องชนะคำเท็จพล่อย ๆ พูดพล่อย ๆ ด้วยสัจจะ คือ คำจริง
 นี้สถานหนึ่ง เป็นวิธีที่พระพุทธองค์ทรงประทานไว้สำหรับ
 ชนะ.

อีกสถานหนึ่ง ก็คือ พระบาลีพรหมชาลสูตร แห่ง
 หิณนิกาย โคตรัสไว้ อีกยาว; สรุปความแล้วก็จะได้ความ

ว่า เขาตำเราเราอย่าโกรธ. ถ้าเราไปโกรธเสียแล้ว เราก็
 ไม่รู้ว่าเขาพูดผิดหรือพูดถูก, แม้เขาจะสรรเสริญเรา ก็อย่า
 ไปยินดีหลงใหล, เพราะว่าถ้าไปหลงใหลในคำสรรเสริญเสีย
 แล้ว ก็จะไม่รู้ได้ว่า คำสรรเสริญนั้นมันจริงหรือเท็จ.

นี่อย่าโกรธ อย่าขุ่นข้องในจิตใจแม้แต่เพียงว่า
 ขุ่นมัว จึงมีจิตใจปรกติ ว้างจากกิเลสตัณหา, พิจารณาดู
 สิ่งเหล่านั้น ว่ามันผิดถูกอย่างไร ถ้าผิดเราก็แก้ไข ถ้าถูก
 เราก็ส่งเสริมให้ยิ่งขึ้นไป ในฐานะเป็นสัตว์มีชีวิตเพื่อนเกิด
 แก่ เจ็บ ตาย ช่วยกันทั้งหมดทั้งต้น นิกัสสถานหนึ่ง.

อีกสถานหนึ่งนั้น ครัสว่า อุกโกจฺฉิ มํ อวชิ มํ -
 เขาได้ตำเราแล้ว เขาได้ตีเราแล้ว, อชินิ มํ อทาสิ เม - เขา
 ไล่ขณะเราแล้ว เขาได้ปล้นสดมภ์เอา อะไรของเราไปแล้ว,
 เข จ ตันุปนยฺหนติ เวรํ เคสุปฺสนฺนติ - ผู้ใดไม่ผูกความ
 อาฆาตนั้นไว้ เวรย่อมนระงับไปเพราะการกระทำของผู้นั้น.

นี่หมายความว่า เขาตำเรา เขาว่าร้ายเรา เขาปล้น
 เอาอะไรของเราไปแล้วก็ตาม ต้องไม่โกรธต้องไม่ผูกเวร
 จึงจะเรียกว่า ปฏิบัติตรง ตามคำสอนของพระพุทธองค์,
 คือจัดว่าเป็นบุพการของพระพุทธเจ้า. ถ้าไม่ทำอย่างนี้ เรา

นั้นแหละจะหมดความเป็นพุทธบริษัทโดยสิ้นเชิง แล้วก็มี
เหตุกันเท่านั้น. เราไม่ควรจะใจเบา ตีนตุ่ม ชีขลาด
ทนไม่ได้ต่อโลกธรรม ซึ่งเป็นของธรรมดา. เราต้องมี
จิตใจเข้มแข็ง อีกธรรม, หรือพระธรรม, หรือพระธรรมเจ้า
สูงสุดนั้น เป็นหลักสำหรับการต่อสู้.

ถ้าเขาเข้ามาอย่างมิตร เราก็ต้อนรับเขาอย่างมิตร,
ถ้าเขาเข้ามาอย่างศัตรู เราก็ต้อนรับเขาอย่างเพื่อนเกิด
แก่ เจ็บ ตาย ผู้โง่เขลา. เขาเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย
ของเรา แต่เขาเป็นผู้โง่เขลา เขาจึงได้ทำคนเป็นศัตรู;
ต้อนรับเขาด้วยเมตตากรุณา หรือคุณธรรมอันสูงสุดที่มีอยู่
ในพระเยซูคริสต์, ถึงขนาดที่ว่า เขาตนแก้มช่วยแล้วให้เขา
ตนแก้มขวาเลียด้วยเอ็ด อย่างนี้เป็นต้น.

พุทธบริษัทรัฐศาสนาถูกต้องจะไม่บูชาประโลชน์.

ที่มีหลายคนเป็นท้วงพระพุทฺธศาสนา ว่าจะสูญหายไปเสีย. นี่เป็นสิ่งที่แปลกที่สุด ว่าพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่สูญ
หายไป. หัวใจพุทธศาสนาเป็นกฎสังฆธรรมของธรรม
ชาติ จะสูญหายไปได้อย่างไร ตลอดเวลาที่ธรรมชาติ

มีอยู่ หัวใจของพุทธศาสนามีอยู่; มันเหลือแต่ว่า เราจะปฏิบัติตามหรือไม่? ถ้าเราไม่ปฏิบัติตาม มันก็เหมือนกับไม่มี, คือไม่มีประโยชน์อะไรแก่เรา. เราจะต้องปฏิบัติตาม. อย่าหลงไปว่า จะมีใครอื่นมาทำให้พุทธศาสนาสาปสูญ อันตรธาน. พระพุทธองค์ตรัสว่า ศาสนาจะยังอยู่หรือจะสาปสูญ ก็โดยพุทธบริษัทนั่นเอง คือภิกษุภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา.

เดี๋ยวนี้ เรากำลังทำผิดหน้าที่ของพุทธบริษัท; ละเลยหน้าที่สูงสุด คือไม่สอนให้ชาวพุทธเป็นพุทธ, ไม่ได้สอนให้ชาวพุทธเป็นพุทธ, ไม่สอนให้ชาวพุทธเป็นพุทธ, สอนจนออกนอกทางของพุทธ, เป็นอะไรไปก็ไม่รู้ มันก็ไม่ใช่พุทธ, หรือว่า เป็นพุทธที่ไม่รู้จักพุทธ.

ฟังดูก็แปลกว่า เป็นพุทธที่ไม่รู้จักพุทธคือเป็นพุทธแต่บัญญัติหรือทะเบียน. เกิดมาก็ลงทะเบียนว่าเป็นพุทธก็ไม่รู้จักพุทธ. ขนาดว่าเขามายกคิ้วที่เดี๋ยวก็วิ่งตามเขาไป หรือเหมือนกับว่าเข็ทวารก้นอ้อ ๆ มันไม่ได้รับกาครอบมอะไรให้รู้จักผิด—ถูก; พวกใจเขาจนมึนเข็ทวารมาล่อ มันก็ทั้ง

บิดามารดาวิ่งหนีตามใจไป ทั้งพ่อแม่วิ่งหนีตามใจไป
 นั้นมันเป็นความผิดของพ่อแม่ ที่ไม่ได้อบรมลูก ไซ้ไหมเล่า ?

เราทั้งหลาย จึงอบรมพุทธบริษัทให้เป็นพุทธ-
 บริษัทจริง ก็จะไม่มีการแย่งชิงได้, ที่แย่งชิงไปได้
 นั้นหาใช่พุทธบริษัทไม่, ที่เขาแย่งชิงไปได้แล้วแต่ทันท่วงที
 หรือจะแย่งชิงต่อไปในอนาคต; ถ้าแย่งชิงไปได้ นั้นก็ไม่
 ใช่ว่าพุทธบริษัท ให้เขาไปเถิด. พุทธบริษัทที่แท้จริง
 ไม่มีใครแย่งชิงได้, เราไม่ต้องไปร้อนใจ. เมื่อเขาไม่
 เป็นพุทธบริษัท เขาก็ต้องไปตามประโยชน์, จะต้อง
 หนีไปตามประโยชน์ เพราะเขาบูชาประโยชน์เป็นพระเจ้า.

การขัดแย้งเป็นอุบายในวงศีลธรรม.

ทั้ง วิธียแย่งชิงนั้น หรือการแย่งชิงนั้น ไม่ใช่
 เรื่องของธรรมะ, ไม่ใช่เรื่องของศาสนา.

เรา บอกกล่าวกันเสียสักหน่อยว่า การปลอมน้ำ
 ปลอมเนื้ออย่างนั้นอย่างนี้นั้น มันเป็นการกระทำที่พิจารณา
 เองเถิด ว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม. ศาสนิกที่มีปัญญา

อยู่บ้างก็จะเข้าใจได้เอง ว่ามันเป็นการกระทำของใคร
 เป็นการกระทำของชาตานหรือเป็นการกระทำของใคร ?
 เราควรจะไว้ใจ ในศรัทธาแห่งพุทธบริษัทของเราเองกันบ้าง;
 อย่าไปรับรู้อะไร อย่าไปต่อต้านอะไร ให้มันเกิดความขัดแย้ง
 ขึ้นมา มันจะกลายเป็นอุปัทวะ หรือสิ่งที่เรียกว่าอุปัทวะใน
 ภาษาไทย ขึ้นมาในระหว่างศาสนา, มันจะเป็นอุปัทวะ
 ที่เกิดขึ้นมาในแวดวงของศีลธรรม. ในแวดวงของศีล-
 ธรรมนี้ ต้องไม่มีความขัดแย้ง; ถ้ามีความขัดแย้ง มันก็
 ไม่ใช่ศีลธรรม. จะเป็นศีลธรรมในศาสนาไหนก็ตามใจ;
 ถ้าเป็นศาสนาแล้วไม่มีการขัดแย้ง ไม่ส่งเสริมการขัดแย้ง,
 ไม่ใช่วิธีการแย้งเป็นเครื่องทำลายล้างกัน.

นี่เพราะพุทธบริษัทรู้เรื่องตถา ก็ความเป็นอย่าง
 นั้น ๆ ตามที่เป็นจริงของธรรมชาติ พุทธบริษัทจึงอยู่ได้
 อย่างพุทธบริษัท คือเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ไม่สร้าง
 ปัญหาใด ๆ ขึ้นมาในโลกนี้เลย, และไม่เป็นคนใจเบาหูเบา
 มีความรู้สึกที่ไวเกินไป อะไรนึกหนึ่งก็มองในแง่ร้าย. มอง
 ในแง่ดีเสียดีกว่า ถึงจะผิด ก็ยังดีกว่าที่จะมองในแง่ร้าย ซึ่ง
 ไม่มีทางที่จะถูกเอาเสียเลย.

พุทธบริษัทรู้จัก "ตถา" แล้วยอมไหม้ห่อบูทวะ.

ในครั้งที่แล้วมาอาตมาพูดว่า ถ้าไม่รู้เรื่องตถา ก็ไม่ใช่พุทธบริษัท. บัดนี้มันเป็นโอกาส หรือเป็นเวลาที่จะจำเป็นแล้ว ที่พุทธบริษัทจะต้องใช้ความรู้เรื่องตถาหรือตถตา แปลว่าความเป็นอย่างนั้น, ความเป็นอย่างนั้นเอง, ไม่คิดไปจากความเป็นอย่างนั้น, ไม่เป็นโดยประการอื่นนอกเหนือไปจากความเป็นอย่างนั้น, เป็นกฎตายตัวของธรรมดา, เป็นอทิพย์ปัจจัยตา คือเป็นไปตามเหตุกรรมปัจจัยที่มีอยู่ อาศัยเหตุปัจจัยแล้วเกิดขึ้น. ถ้าอาศัยเหตุปัจจัยที่เป็นกิเลส มันก็มีการกระทำอย่างกิเลส ของพวกเขาทางทั้งหลาย. ถ้ามีเหตุปัจจัยที่มีใช้กิเลส แต่เป็นคุณธรรมอันถูกต้องของพระศาสนาแล้ว ก็จะเป็นการกระทำของบริษัทที่แท้จริงของศาสนานั้น ๆ ซึ่งทุก ๆ ศาสนามีหน้าที่ ที่จะต้องรับผิดชอบในเขตหรือในถิ่นของตัว.

เราอย่ามัวใจมาตั้งปัญหาว่า ศาสนานี้ผิดหรือถูก ศาสนาไหนดีกว่ากัน นั้นเป็นปัญหาของคนใจ. แต่เราจะตั้งปัญหาว่า ศาสนานี้เหมาะสมแก่มนุษย์ในถิ่นไหน ในยุคสมัยไหน ; ศาสนานี้เหมาะสมแก่มนุษย์ในยุคไหนใน

ถิ่นไหน เต็มใจให้เหมาะ ๆ. ศาสนามีให้เลือก หลายศาสนา
ล้วนแต่เหมาะเฉพาะแก่มนุษย์. ในถิ่นหนึ่ง ๆ ในยุค
หนึ่ง ๆ ตามพื้นเพแห่งจิตใจและวัฒนธรรมของชนชาติ
นั้น. ทุกศาสนาต้องใช้ได้แก่มนุษย์ในโลก ตามถิ่นตามสมัย
ที่เหมาะสม. ไม่มีศาสนาไหนผิด ไม่มีศาสนาไหนถูก
ไม่มีศาสนาไหนดีหรือเลวกว่าศาสนาไหน. ถ้าใช้ให้ถูก
กาลให้ถูกเทศะ. เรื่องก็เลยไม่ต้องทะเลาะวิวาทกัน ไม่มีการ
ขัดแย้งกัน ; โลกก็ได้รับศาสนาอันเหมาะสมแก่ฐานะของตน.
แก่กาลเวลาของตน. แก่ยุคแก่ถิ่นของตน. ทุกศาสนาช่วย
กันทำให้โลกมีความสุขอย่างนี้.

ขอให้พุทธบริษัทเราจงระมัดระวังในเรื่องนี้ อย่าให้
เกิดการขัดแย้งขึ้นมา ในแวดวงของศีลธรรม. ในขอบเขต
ของศีลธรรมไม่ต้องมีการขัดแย้ง ; เพราะการขัดแย้งนี้ก็คือ
คำอุปัทวะโดยชาติ หรืออุปัทวะในภาษาไทย. ความขัดแย้ง
เป็นความอุปัทวะ ต้องไม่มี. อย่าไปทำให้เกิดความขัดแย้ง ;
ถ้ามันจะเกิดขึ้นมา ก็จงจัดการระงับมันเสีย. นั่นแหละมันก็
จะเป็นการอยู่ร่วมกันในโลก. ไม่มีการขัดแย้งเลย. นั่นแหละ
คือศาสนาของพระศรีอารีย์ ศรีอารีย์เมตไตรย ; ถ้ามีการ

ขัดแย้งแล้ว เป็นศาสนาหรือเป็นโลกของชาตาน. อย่า
เอาเลย.

หวังว่าพุทธบริษัท ทุกคน จะระมัดระวังตน
ไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมาในแวดวงแห่งศีลธรรม,
รู้จักความหมายของคำว่า พุทธบริษัท คือผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิก
บานแล้ว เป็นอยู่อย่างสงบสุขทุกทีพาราครีกาสเทอดู.

ปรมัตถธรรมกลับมา

ออกอากาศครั้งที่ ๕๔

๑๕ ธันวาคม ๒๕๒๕

เวลา ๘.๐๐-๘.๓๐ น.

ทุกศาสนาต่างชักนำสัตว์โลกไป โดยไม่เกิดภาวะขัดแย้ง.

ท่านอาชุน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายปาฐกถาธรรมในวันนี้ ย่อมจะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า ทุกศาสนาต่างชักนำสัตว์โลกไป โดยไม่เกิดภาวะขัดแย้ง. ในครั้งที่แล้วมา ได้กล่าวในหัวข้อว่า ภาวะขัดแย้ง ต้องไม่มีในแนวทางแห่งศีลธรรม. ครั้นว่าทุกศาสนาต่างชักนำสัตว์โลกไป โดยไม่เกิดภาวะขัดแย้ง. การบรรยายนี้เป็นไปเพื่อศีลธรรมกลับมา.

ศาสนาทุกศาสนาเป็นที่ตั้งแห่งศีลธรรม, เป็นรากฐานของศีลธรรม; เหมือนกับว่าแผ่นดินเป็นที่ตั้งแห่ง

โอชะของแผ่นดิน. โอชะแห่งแผ่นดินก็เป็นที่ตั้งที่อาศัยของ
พืชพันธุ์ธัญญาหาร, พืชพันธุ์ธัญญาหารก็เป็นที่ตั้งของสัตว์
และมนุษย์. แผ่นดินมีความสำคัญอย่างนั้นใด ศีล-
ธรรมก็มีศาสนาเป็นรากฐาน เป็นที่ตั้งอย่างสำคัญ
ฉะนั้นเหมือนกัน.

[บทพจน : รวมชาติจัดให้มีศาสนาตามภาวะพิเศษ.]

ขอทบทวนหัวข้อในครั้งที่แล้วมาสักอย่างหนึ่งว่า
ท่านทั้งหลายอย่าตั้งปัญหาขึ้นมาว่า ศาสนาไหนผิด
ศาสนาไหนถูก หรือว่าศาสนาไหนดีกว่าศาสนาไหน,
เพราะเหตุใด? เพราะเหตุว่าทุกศาสนาแต่ละศาสนา ย่อม
เหมาะสมแก่กาลละเทศะสถานการณ์ อย่างหนึ่งๆ ด้วยกัน
ทั้งนั้น; ซึ่งศาสนาอื่นไม่เหมาะให้สถานการณ์บางอย่าง;
แต่ก็มีศาสนาที่เหมาะสมแก่สถานการณ์อย่างอื่น.

แม้ในประเทศหนึ่งๆ ก็ยังมีกาลละมีเทศะ มีสถาน-
การณ์หลายอย่าง ที่ต้องใช้หลาย ๆ ศาสนามาช่วยกัน. ใน
กรณีหนึ่ง ในสถานการณ์อย่างหนึ่ง ศาสนาหนึ่งช่วยได้
อีกศาสนาหนึ่งอาจจะนั่งดูตาปริบ ๆ อยู่ก็ได้; เช่นเมื่การขอ

ความร่วมมือนั้นทำสงคราม หรือว่าจะใช้อำนาจแรงเป็นต้น
ศาสนาหนึ่งอาจจะอำนวยความสะดวกให้; แต่อีกศาสนาหนึ่ง
ไม่อาจจะอำนวยความสะดวกให้; โลกจึงต้องมีทุกศาสนา.

ข้อนี้เราอาจจะเปรียบเทียบได้ เหมือนกับเครื่อง
มือในการขนส่ง มีอยู่มากมายหลายชนิด; แต่ว่าแต่
ละชนิดย่อมเหมาะแก่สถานการณ์อย่างหนึ่ง, เราจะดูกัน
ทั้งแต่ว่ายานอวกาศ ดาวเทียม เรือบิน รถไฟ เรือไฟ รถ
ยนต์ รถจักรยาน รถลาก เลื่อนสำหรับลาก แพร เรือต่อ
เรือแจว สลารพัดอย่าง ที่เป็นเครื่องมือการขนส่ง. ทำไมต้อง
มีมากอย่าง อย่างนี้ล่ะ? ก็เพราะว่าสถานการณ์บางอย่าง
มันอำนวยความสะดวกการใช้เครื่องมือบางอย่าง เช่นจะเอารถยนต์ไป
วิ่งในนาในคลอง มันก็ทำไม่ได้, ในสถานการณ์บางอย่าง
เรือแจวเรือต่อเท่านั้นใช้ได้ เรือไฟเรือยนต์ใช้ไม่ได้, จะ
เอายานอวกาศมาขีไต่จับก็แทน อย่างนั้นก็ทำไม่ได้, เรา
จึงต้องมีเครื่องมือที่เหมาะสมแก่สถานการณ์ครบทุกอย่าง;
ดังนั้นเราจึงมีศาสนาครบทุกอย่าง ซึ่งธรรมชาติบังคับให้
ต้องเป็นอย่างนั้น อย่างที่เราจะหลีกเลี่ยงไม่ได้, และก็ใต้
เป็นมาแล้วและกำลังเป็นอยู่.

ทีนี้มาคุยกันต่อไป ก็ขอให้มา คิดกันเสียใหม่ว่า
 เอลาศาสนา ทุกศาสนา มารวมกัน จัดเป็นระบบการขนส่ง
 ทางวิญญาณ ของโลก. การขนส่งทางวัตถุนั้นมันก็มีอย่าง
 หนึ่ง: เทียนนี้เรายังต้องการการขนส่งทางวิญญาณ คือขนส่ง
 จิต วิญญาณของมนุษย์ จากความทุกข์ไปสู่ภาวะที่ไม่มี
 ทุกข์ ระบบการขนส่งที่สมบูรณ์อย่างนี้ ก็จะสามารถ
 ขนส่งสัตว์โลก ให้ข้ามฟากได้ครบถ้วนตามรสนิยมของ
 แต่ละคน ๆ, หรือตามพื้นเพแห่งอุปนิสัยจิตใจของคน ตามที่
 ธรรมชาติสร้างสรรก็ให้, มันมิให้เลือกอย่างครบถ้วน
 อย่างนี้ ก็มีหวังว่าจะช่วยได้ทั้งคนโง่ คนฉลาด คนปาน
 กลาง, คนมีวัฒนธรรมอย่างหนึ่งมีวัฒนธรรมอย่างอื่น, ให้
 ได้รับประโยชน์ทางจิตใจ เพราะการขนส่งที่ศาสนาทั้งหลาย
 หวังปวงช่วยกันตั้งขึ้น.

ชาวพุทธยังไม่พบพุทธศาสตร์ได้ทุกคน.

เรามาศึกษาให้ละเอียดสักหน่อย ก็อยู่ในข้อที่ว่า
 เด็ก ๆ ทารกนี่เขาตั้งต้นขึ้นมาในโลกนี้ ด้วยความรู้สึกรักที่
 เป็นไสยศาสตร์; เพราะบิดามารดาผู้เลี้ยงดู จะบรรจุกความรู้

อย่างไสยศาสตร์ความรู้สึกทางไสยศาสตร์ ลงไปในเด็ก ๆ
 ตั้งแต่เริ่มการเติบโต, ก็จำเป็นต้องให้เด็ก ๆ มีความเชื่อ
 มีความกลัว ความหวังพึ่งพาอาศัย ในสิ่งที่เด็กนั้นยังไม่
 เข้าใจได้ ยังไม่อาจจะเข้าใจได้. ให้เด็ก ๆ กลัวทุกแก่ เพราะ
 คนโง่สอน, เด็กจะกลัวไม่เรียว, เด็กกลัวไม่ได้กินขนม,
 ด้ายอย่างนี้จิตใจของเขาเหมาะที่จะถือศาสนาอะไร? หรือกำลัง
 ถือศาสนาอะไร? เขาจะถือศาสนาที่ไม่ต้องมีเหตุผล,
 มีแต่บอกให้เชื่ออย่างเดียว. เป็นลักษณะแห่งไสยศาสตร์
 เช่นหมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งหนุ่มสาว จนกระทั่งแก่เฒ่ากว่า
 จะเลือกถือพุทธศาสนาได้นั้น มันยากมันโกลา: บางคนก็ได้
 หายไปแล้ว โดยไม่ได้แตะต้องพุทธศาสนา. ไม่ได้พบ
 พุทธศาสนา ทั้งที่เรียกตนเองว่า เป็นพุทธหรือเป็นชาว
 พุทธ. นี่เป็นความผิดของใคร? ไม่ใช่ความผิดของ
 เจ้าหน้าที่ของพุทธศาสนาเองนั่นดอกหรือ? *ทำไมไม่ทำ*
ให้เด็ก ๆ รู้เรื่องความทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ และวิธีจะดับ
ทุกข์โดยตรง, ทำไมต้องผ่านไประหว่างสิ่งที่เด็ก ๆ รู้ ไม่ได้?
 ให้เชื่อกันไว้อย่างเดียว และเหนียวแน่นจนแกะออกไม่ได้.

ท่านทั้งหลายคิดว่า ทุกคน ฉลาดพอที่จะถือ
พุทธศาสนาได้ทุกคนเจียวหรือ. อาตมากำลังเผชิญอยู่
กับปัญหา คือทำพุทธบริษัทให้ถือพุทธศาสนาไม่ได้. ทำ
พุทธบริษัทให้ถือพุทธศาสนาไม่ได้. พังคุกน้ำท่วม
หรือบَابอลเต็มที การที่ทำพุทธบริษัทให้ถือพุทธศาสนาไม่ได้
นี่แหละ กำลังเป็นปัญหาแท้จริง, เป็นปัญหาสำคัญ. เรายัง
มีศาสนอะไรของเขาไม่รู้ ตึกคว่ำไปจนตาย แทะออกไม่ได้
นั่นแหละคือไสยศาสตร์.

เราจะคงคู่ให้ได้ว่า บางคนยังไม่อาจจะถือพุทธ-
ศาสตร์ได้โดยแท้จริง แม้จะเอาพุทธศาสตร์มาถือ ก็ถือ
อย่างไสยศาสตร์ กลายเป็นตั้งศักดิ์สิทธิ์. เข้าใจไม่ได้, วิพากษ์
วิจารณ์อะไรก็ไม่ได้ ไปเสียหมดทุกอย่าง. เป็นเหตุให้ต้องมี
ศาสนาผี, ศาสนาผีเสื้อ, สำหรับคนบางประเภทอยู่
เรื่อยไปในโลกนี้.

ความต่างกันของศาสนา.

ที่นี้อยากจะให้ทุกคนเข้าไปถึงขั้นที่ว่า การที่มีศาสนา
ต่างๆ ให้ผีเสื้อเลือกนั่นแหละ คุณจะดีกว่าที่จะมีเพียงศาสนาเดียว.

คนเขาไปซื้อของในวันขายของที่มีมากอย่างให้เลือก นีมันัก
 มีเหตุผลอยู่ : โลกนี้มีศาสนาหลายศาสนา โดย
 ที่ธรรมชาติเป็นสิ่งที่บังเกิดให้เกิดขึ้น แล้วมันก็สำเร็จประ-
 โยชน์ตรงที่ว่า มีศาสนาที่ต่างกัน, มีหลักปฏิบัติในศาสนา
 ที่ต่างกัน, มีอะไร ๆ ที่ต่างกันอยู่ในตัวศาสนานั้น ๆ ต่างกัน
 ทั้งระหว่างศาสนาก็ต่างกัน : แม้ในศาสนาเดียวแท้ ๆ ก็ยัง
 แบ่งแยกเป็นข้อที่แตกต่างกัน. แต่ว่า ความแตกต่างกัน
 นี้แหละ กลับจะเป็นประโยชน์ คือจะแก้ปัญหาก็ทุก
 ปัญหา คือทั้งปัญหาของคนใจ, ขอรักพูดหยาบคาย กับ
 ปัญหาของคนใจก็แก้ได้, ปัญหาของคนไม่ซื่อใจก็แก้ได้,
 ปัญหาของคนฉลาดก็แก้ได้ เพราะว่าเรามีศาสนาต่างกัน,
 จะมีแต่ศาสนาเดียวจะแก้ได้อย่างไร ? ดังนั้นขอด้วยโอกาส
 แยกแยะความต่างกัน พิจารณากันให้ครบถ้วนทุก
 ปัญหา :—

๑. ในขั้นแรกก็ดูความต่างกัน ของโครงสร้าง
 ของศาสนา นั้น หรือคำสอนในศาสนานั้น ตั้งกันที่ไหน,
 ทำเนนไปอย่างไร ไปจบลงที่ไหน ? บางศาสนาก็ตั้งต้น
 ด้วยความเชื่อ, บางศาสนาก็ตั้งต้นด้วยกำลังจิต, บาง

ศาสนาก็ตั้งต้นด้วยกำลังปัญญา กำหนดไปตามกฎเกณฑ์
ที่วางไว้แล้วไปจบลงที่ไหน? บางศาสนาไปจบลงที่การมี
ตัวตน, มีตัวตนนี้รับทราบบางศาสนาไปจบลงที่การหมด
ตัวตน ไม่มีตัวตน ห่างจากตัวตน. นี้นั้นก็เป็นการต่างกัน
อย่างตรงกันข้ามอยู่แล้ว ยังมีข้อปลีกย่อยที่ทำให้ต่างกันอย่าง
น่าพิเน็จพิราณา.

ทำไมพระเจ้าพระสงฆ์ ในเมืองไทยนี้เรียกตัวเองว่า
"อาตมา"? นั่นคือเชื้อเหลือของศาสนาพราหมณ์ หรือศาสนา
ฮินดู นี้ถือว่า มีอาตมานั้น อาตมานี้เวียนเว่วไปกว่าจะไปรวมกับ
ปรมาตมานั้น. พระสงฆ์ตัวเหลืองๆ แท้ๆ ใช้คำพูดเรียกตัวเอง
ว่าอาตมา ก็อาตมานั้น คืออัครา. มันปนเปกันถึงขนาดนี้
ยังไม่ ได้สะสาง.

นี้เราดูว่ามีโครงสร้างที่ต่างกัน พวกหนึ่งมี
อัตตาเป็นตัวตน, เรียกว่าเป็น *สัสตทิกฎิ* แล้วก็จะ ไปจบ
ลงที่การมีตัวตนอย่างถาวร เป็นสัสตทิกฎิตัวใหญ่. ดังนั้น
เราจึงต้องทำการประนีประนอมกัน เพื่อความต่างกันนี้จะ
ไม่เกิดเป็นพิษเป็นภัยคือการขัดแย้งขึ้นมา. การขัดแย้งนั้น
เป็น อุบัติทวะเมื่อเรียกโดยภาษาบาลี และเป็นความอุบาทว์

เมื่อเรียกโดยภาษาไทย. การขัดแย้งต้องเป็นสิ่งที่มีไม่ได้ ;
เมื่อเรา จะอยู่ร่วมชาติ ร่วมประเทศกัน ต้องจัดให้อยู่
ด้วยกันโดยไม่มี ความขัดแย้ง.

๒. ต่อก็คือไปถึง ความต่างของที่มา บางศาสนา
บอกว่า ศาสนาหรือคำสอนนี้มาจากพระเจ้า, มาจาก
พระพรหม ผ่านมาทางปากของพรหมณ์, พรหมณ์ผู้แทน
พระพรหม. บางศาสนาว่าส่งมาจากสวรรค์, คำสอนนี้
ก็ส่งมาจากสวรรค์. บางศาสนาว่ามาจากการค้นพบของ
พระศาสดา. จากธรรมชาติโดยวิถีธรรมชาติ ตามกฎของ
ธรรมชาติ นี้เรียกว่าที่มามีกันก็ต่างกัน.

๓. ที่นี้จะดู ความต่างของพระศาสดา บาง
ศาสนาบอกว่า พระศาสดานี้พระเจ้าส่งมาเป็นผู้แทน
พระเจ้าเป็นภาคส่วนของพระเจ้า. แต่ บางศาสนาบอกว่า
เป็นมนุษย์ธรรมดา ที่ได้บรมการศึกษาโดยทางจิตใจมา
จนรู้จักกฎของธรรมชาติแล้วก็เปิดเผยขึ้นมา. บางศาสดา
ถือว่าเป็นวรมณะกษัตริย์. บางศาสดาถือว่าเป็น
วรมณะแพศย์ เกิดในตระกูลช่างไม้ อย่างนี้เป็นต้น แม้แต่
วรมณะของพระศาสดาก็ยังต่างกัน.

แต่ว่าข้อนี้ไม่มีปัญหาแก่พุทธศาสนาเลย พุทธบริษัท
ไม่สนใจว่า พระศาสดาจะเป็นอย่างไร, จะมาอย่างไร, จะ
ประสูติที่ไหน, ในลักษณะอย่างไร, ประสูติกี่กลางคืน ก็ได้
พระพุทธรูปเจ้าประสูติกี่กลางคืน, ยังรำไรรู้ว่าพระศาสดาบาง
องค์บางศาสนาเสียอีก, ข้อนี้ไม่สำคัญ บัดทั้งไปเสียก็ได้
ไม่ต้องศึกษาก็ได้ ไม่ต้องเขามาเตือนกัน; มาเปรียบกันว่า
ใครจะดีกว่าใคร, ขอแค่ให้คำพูดที่ตรัสสอนนั้นมันดับ
ทุกข์ได้ก็พอ ไม่ต้องสนใจในประวัติส่วนพระองค์ของท่าน,
แม้คำสอนนั้น ๆ ก็ยอมให้วิพากษ์วิจารณ์อย่างเห็นแก่ผล
จงวิพากษ์วิจารณ์คำสอนของพุทธศาสนาอย่างเห็นแก่ผล
จนกระทั่งพบด้วยตนเองว่า ปฏิบัติตามแล้วมันดับทุกข์
ได้จริง มันน่าสงเกต, แล้วก็ตอง, เมื่อตองก็เห็นจริง เมื่อ
เห็นจริงก็เชื่อ แล้วก็จบกัน.

นี้ความต่างของพระศาสดา ไม่เป็นข้อขัดข้องที่เรา
จะศึกษาคำสอนของท่าน, เราอย่าไปสนใจที่เนื้อที่ตัว
ของพระศาสดา; แต่สนใจที่คำสอนของท่าน, พระพุทธ-
องค์ทรงกำชับ อย่างนี้ อย่าเชื่อเพราะว่ามีในพระไตรปิฎก
เขียนไว้, หรือว่าอย่าเชื่อเพราะว่าผู้พูดน่าเชื่อ, อย่าเชื่อ

เพราะว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา, อย่างนี้เป็นต้น. ตั้งแต่นั้นจึง
ไม่มีปัญหา ที่ศาสนาจะมีประวัติส่วนพระองค์ต่างกันอย่างไ.

๔. ความต่างของวิธีการเผยแผ่ บางที่ก็มี
ปาฏิหาริย์, บางที่ก็มีปาฏิหาริย์จริง ๆ คือสำเร็จประโชชน์
จริง ๆ. บางที่ก็มีปาฏิหาริย์หลอกเด็ก ไม่เป็นสังฆบริสุทธ์
ต้องมีของล่อก็มี, ไม่ต้องมีของล่อก็มี, ลงทุนมากก็มี,
ไม่ต้องลงทุนเลยก็มี.

พุทธศาสนาไปเผยแผ่ที่ไหน ไม่ต้องลงทุน; มี
แต่ที่ว่าพวกคน ที่นั่นแหละเขาจะมาลงทุนเอง, แล้ววัน
เอาพระพุทธรูปไปส่งสอน ไปตั้งสมาคมอบรมกัน ที่ยุโรป
ที่อเมริกา โดยที่เจ้าของพุทธศาสนาไม่ต้องลงทุนแม้แต่สตางค์
เดียว. แต่ว่าบางศาสนาต้องเอาไสยศาสตร์มาล่อ ต้องเอา
ปาฏิหาริย์มาล่อ ต้องเอาเรื่องอะไรที่เป็นเครื่องล่อมาล่อ.
บางศาสนาต้องทอบหิวเอาธนาकरมาตัว, เอาโรงเรือนมา
ตัว, เอาโรงพยาบาลมาตัว. บางศาสนาก็ต้องเอาคนตัวมา
ตัว เอาอะไรที่มันเสน่กุसानมาตัว. นี่มันต่างกันอย่างคร่ง
กันข้าม อย่างดิบลับที่เกี่ยว ทำไมต้องเป็นอย่างนั้น ?
เพราะมันต่างกันตามวิธีของการเผยแผ่ ซึ่งทำไปตาม
ความคิดความเห็นของคนผู้เผยแผ่.

๕. ความต่างกันของผู้รับการเผยแผ่. สัตว์โลก
 ผู้รับการเผยแผ่ ส่วนมากนั้นอยู่ใต้อำนาจของประ-
 โยชน์. เขาหลงในประโยชน์อย่างโง่เขลา จึงต้องใช้ประโยชน์
 เป็นเครื่องตั้งธงเขาไป. หลักการอย่างนี้ใช้ไม่ได้กับพุทธ-
 ศาสนา พระพุทธศาสนาสอนให้มีจิตใจอยู่เหนืออำนาจ
 อิทธิพลของประโยชน์. ให้มีจิตใจหลุดพ้น.

ในโลกนี้มีสัตว์โลกที่ต้องการเงินเป็นสรณะก็มี, ต้อง
 การบุญเป็นสรณะก็มี, ต้องการสวรรค์เป็นสรณะก็มี, ต้อง
 การนิพพานเป็นสรณะก็มี. การที่จะมีศาสนาหลาย ๆ ศาสนา
 ไว้เผื่อเลือก ดูก็จะเป็นผลดี เป็นทางดี ที่จะไม่ทำให้
 ไครว่างจากศาสนา : คนโง่ก็ไม่ว่างจากศาสนา. คนโง่น้อย
 ก็ไม่ว่างจากศาสนา. คนฉลาด คนป่วนกลาง ก็ล้วนแต่ไม่
 ว่างจากศาสนา ผู้รับการเผยแผ่ต่างกันอย่างไร ศาสนาก็มี
 ให้อย่างครบถ้วนความต่างกัน. ผู้ที่ยังติดอยู่กับ
 โสยศาสตร์ ก็ถือศาสนาชนิดที่ฟังผู้อื่น. ส่วนพุทธ-
 ศาสนาสอนเรื่องการฟังตน ก็สอนได้แก่ผู้ที่มีความรู้สึก
 จะฟังตน หรือมีวัฒนธรรมแห่งการฟังตน ผู้รับการเผยแผ่
 ต่างกันเท่าไร ก็ควรจะมีความเชื่อที่ต่างกันจำนวนมากเท่านั้น.

๖ ความต่างกันแห่งขอบเขตของการคุ้มครอง
ศาสนาไหนคุ้มครองไปถึงไหน? โกลัโกลเท่าไร? ศาสนา
บางศาสนาโดยเฉพาะ พุทธศาสนา, ขอร้อง ไม่ใช่อยกตัวเอง,
ว่าพุทธศาสนาคุ้มครองลงไปถึงสัตว์เดรัจฉาน, ทำลาย
มันไม่ได้. คุ้มครองไปถึงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ถือว่ามีชีวิต;
ภิกษุจะทำลายพืชพันธุ์ไม่ได้. คุ้มครองลงไปถึงแผ่นดิน;
ภิกษุจะขุดแผ่นดินโดยตนเองไม่ได้. นี่คุ้มครองไปถึงสัตว์
เดรัจฉาน ถึงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ถึงแผ่นดิน. แต่บาง
ศาสนา ไม่คุ้มครองลงไป แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน ก็ยังมี
หลักการที่ว่าฆ่าสัตว์ไม่บาป ห้ามแต่ฆ่าคน. พุทธศาสนาหนึ่ง
หมายจะคุ้มครองทั้งหมด พุทธบริษัทถือหลักอย่างนั้น
มีศาสนานิกายนี้เป็นเครื่องถือ รับถืออยู่.

ก. เกิด. ธรรมชาติเป็นเหตุให้มีศาสนาหลาย
ศาสนา อย่างที่ไม่มีทางจะหลีกเลี่ยงได้ เพราะเหตุใด? ก็
เพราะเหตุว่า ต่างกันมาตั้งแต่นิสัยจิตใจของมนุษย์
วัฒนธรรมของมนุษย์ การดำรงชีพของมนุษย์; แล้วก็
ผู้ที่สั่งสอนในอุคนั้น ในดินนั้น ในประเทศนั้น ในสถาน
การณอย่างนั้น ซึ่งมันไม่เหมือนกัน. เราจึงมีหลายศาสนา
พร้อมกันในโลก โลกนี้จะต้องมีหลายศาสนาพร้อมกัน
ในโลก.

ทุกศาสนา

ควรทำสทกรณชนส่งมนุษย์ไปจากทุกข์.

ทั้งนี้ จะดำเนินการอย่างไร, จะดำเนินการกันอย่างไร
 อาตมาขอเสนอว่า เราเป็นสทกรณกันดีกว่า เรียกว่า
 “สทกรณชนส่งมนุษย์ ออกไปเสียจากกองทุกข์.” ทุก
 ศาสนามาทำสทกรณกันดีกว่าเรียกว่า “สทกรณชนส่งมนุษย์
 ออกไปเสียจากกองทุกข์” *ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขของ
 มหาชนทั้งเทวดาและมนุษย์* เพื่อประโยชน์ของคน ทั้ง
 เทวดา และ มนุษย์ คือทั้งของคนจน ทั้งของคนมี
 ของคนที่ยังต้องอาบเหงื่อ; ของคนที่ไม่ต้องอาบเหงื่อ
 ของคนร่ำรวย ของคนยากจน กระทั่งว่า ถ้าว่ามีเทวดาบน
 สวรรค์มันก็จมอยู่ในกองทุกข์ คือกิเลสของเทวดาเหล่านั้น
 ยังมี รากะ โทสะ โมหะ ยิ่งหลงว่ามีตัวกู มีของกู.

เราจะมีประโยชน์สุขไม่ได้ ถ้าเรายังมีความมัวสีก
 ยึดถือตัวกู; มันทรมาณอยู่ด้วยการแบกตัวกู ส่งจิตใจ
 ออกไปเสียจากกองทุกข์; หมายความว่า *ไม่มีอะไรที่เป็น
 เครื่องยึดถือไว้อย่างหนักอกหนักใจ, มีแต่ความหลุดพ้น,*

มีแต่ความว่าง, มีแต่ความเปลือยว่าง, อย่างนี้แหละเรียกว่า
ถึงที่สุด. จัดให้อย่างนี้แหละ เป็นไป ตามความประสงค์
ของสิ่งสูงสุด ซึ่งจะเรียกว่า พระเจ้า ก็ได้, จะเรียกว่า
กฎของธรรมชาติ ก็ได้. กฎของธรรมชาติไม่มีชีวิตจิตใจ
แต่มันมีหลักเกณฑ์อย่างหนึ่งอยู่ ก็ว่ามันไม่ถึงที่สุด มันไม่
ยอมหยุด มันจะต้องค้นร่นต่อไปจนกว่าจะถึงที่สุด ก็ที่ๆ
มันหยุดได้ จึงถือว่าเป็นความประสงค์ของธรรมชาติด้วย
เหมือนกัน, ที่ให้สิ่งทั้งหลายวิวัฒนาการไป จนถึงสิ่งสูงสุด,
เร็วที่สุด ที่หยุดการหมุน หยุดการว้าวเวียน.

เรามาร่วมกันเป็นสหกรณ์กันดีกว่า เรียกว่า
“สหกรณ์ชนสงฆ์มนุษย์ ออกไปจากกองทุกข์” ตามความ
ประสงค์ของสิ่งสูงสุด; เพื่อประโยชน์แก่ชีวิตทุกชีวิต
ทั้งสัตว์มนุษย์ ทั้งสัตว์เดรัจฉาน ทั้งพืชพันธุ์ธัญญาหาร
และทั้งแก่งที่ไร้วิญญาณคือตัวโลกนั้นเอง ผ่านเกินโลก
นี้เอง.

๑๑๑

การเผยแผ่ทศ คือลงทุนน้อย ได้ผลมาก.

ที่นี้ก็จะพูดถึง การได้ผลในการเผยแผ่. ถ้าเผยแผ่
ไม่ได้ผลก็ไม่มีประโยชน์อะไร ไปนอนเสียดีกว่า; ต้อง

เผยแผ่ให้ไกลผล. อาจมาอยากจะพูดว่า หลักการที่กล่าวถึงยัง
อยู่ในโลกนี้ ทว่า The small the beautiful. The small the
beautiful ยิ่งน้อยยิ่งดี, ยิ่งน้อยยิ่งดี, ยิ่งสั้นโตชนั้นแหละ
ยิ่งดี กำลังยึดติดกันอยู่ในโลกสมัยนี้ นั้นแหละถูกต้อง
ที่สุดแล้ว.

เดี๋ยวนี้เรามันเผยแผ่ด้วยความมักใหญ่ ด้วยความ
มักมาก. มีผู้เขียนบันทึกไว้ผ่านสายคาอาตมา ยังจำได้เรา
เขียนไว้ว่า เมื่อพระบาทหลวงในคริสต์ศาสนามีทรัพย์สินสมบัติ
แต่หมวกกับไม้เท้า ก็เผยแผ่ศาสนาได้ มโหฬาร. ทีนี้เมื่อ
ภิกษุสงฆ์ ในพุทธศาสนา มีแต่บาตรกับจีวรเที่ยวไป ก็เผยแผ่
ได้อย่างมโหฬาร. ครั้นมาถึงเวลาที่บาทหลวง นุ่งห่มผ้าพร
ได้แหวนเพชร มีเครื่องสวมศีรษะประดับทองคำ ประดับ
เพชร ก็เผยแผ่ไม้เท้าจะออก เพราะมาหลงติดกันอยู่เสีย
ที่นั่น ทั้งคนเผยแผ่และคนฟัง. เมื่อภิกษุมีความเป็นอยู่
ชนิดที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้อย่างลือ ๆ ว่า **แหม! เป็นอยู่
เหมือนกับคหบดีเข็วนะ!** นี่การเผยแผ่มันแผ่ไม่ออก.

ไปดูในโบสถ์วิหาร ซึ่งไม่เคยมีในครั้งพุทธกาล
โบสถ์วิหารสมัยนี้ มีเครื่องประดับราคาเป็นแสนเป็นล้าน,

มีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ ถ้าพระพุทธรองค์เสด็จมาเห็น
เจ้า ท่านก็ไม่เข้าใจได้ว่านี่รูปของใคร

พระพุทธรเจ้าประสูติกลางคืนโคนต้นไม้ ตรีสรู

กลางคืนโคนต้นไม้ สัจสอนกลางคืนโคนต้นไม้ นิพพานกลาง
คืนโคนต้นไม้, อยู่ในสภาพต่ำสุด สิ้นโดยที่สุด การเผย
แผ่ของพระองค์จึงเป็นไปได้อย่างกว้างขวาง. เคียง
มาด้วยกันในสภาพที่มักมก เป็นคนมักมากด้วยปัจจัยสี่ เป็น
คน มักก็เผยแผ่ไม่ออก, ช้างงัดเกลไถลออกไปนอกคอก
ทาง ให้สิ่งที่มีใช้ศาสนาแปรเปลี่ยน และชักออกไม่ได้, พิชี
ร็องมีลักษณะแห่งไสยศาสตร์ คือวิงวอนสิ่งอื่นนอกจากตน
ให้มาช่วยตน จนศาสนาแท้จริงสูญหายไป, แล้วพาลพาโลว่า
มีใครมาทำให้พุทธศาสนาสูญหายไป. ที่แท้ก็เพราะสอน
ผิดนั่นเอง. แล้วไปโทษว่าคนนั้นคนนั้นว่าดื้อทาบมาทำลาย
พระพุทธศาสนา นี่เป็นเรื่องพูดเท็จ.

ขอให้เราตั้งใจกันเสียใหม่เผยแผ่ชนิดที่ลงทุน
น้อย มีผลมาก, ลงทุนน้อยมีผลมาก ตามแบบครั้งพุทธ-
กาล เหมือนที่มันก้องอยู่ในโลกเวลานี้ว่า The small the
beautiful ยิ่งเล็กนั้นแหละยิ่งดี.

สรุปความว่า กลับไปสู่สภาพเดิมกันเถิด มาเป็น
สหกรณ์ร่วมกัน. ทุกศาสนาชนสงฆ์มนุษย์ ออกไปจากโลก
แห่งกองทุกข์. ชนสงฆ์ทางวิญญาณ ไม่มีการขัดแย้งกัน;
แต่ว่า ช่วยกันคนละไม้ละมือ. นี่แหละคือหัวข้อที่ว่า ทุก
ศาสนาต่างชักนำสัตว์โลกไปได้โดยไม่เกิดภาวะขัดแย้ง
และศาสนาทำหน้าที่ได้สมบูรณ์. และลงทุนเหนื่อยที่สุด
น้อยเหลือประมาณ แต่ได้ผลมหาศาล.

ขอให้พุทธบริษัท และ ศาสนิกบริษัทแห่งศาสนา
ใดก็ตาม มองเห็นความจริงข้อนี้แล้วร่วมมือกัน เพื่อ
ประโยชน์สุขของสัตว์โลกทั้งเทวดาและมนุษย์. แล้วทุก
คนก็ปฏิบัติเช่นนั้น. เข้านั้นได้กับหลักการเช่นนั้น. แล้วทุก
คนก็มีความสุขอยู่ทุกภพทุกชาติเป็นแน่นอน.

ปรมัตถธรรมกลับมา

ออกอากาศครั้งที่ ๕๕

๑๖ มกราคม ๒๕๒๖

เวลา ๘.๐๐ - ๘.๓๐ น.

ความผิดพลาดอย่างร้ายแรง คือความที่เราชาดพระเจ้า.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายปาฐกถาธรรมในครั้งนี้อาตมาจะได้
กล่าวโดยหัวข้อว่า ความผิดพลาดอย่างร้ายแรง คือความ
ที่เราชาดพระเจ้า. ครั้งที่แล้วกล่าวโดยหัวข้อว่า ทุกๆ
ศาสนาต่างชักนำโลกไปได้ โดยปราศจากภาวะขัดแย้ง
ครั้งแล้ว ความผิดพลาดอย่างร้ายแรง คือความที่เราชาด
พระเจ้า, หรือถ้าจะกล่าวให้ชัดอีกหน่อยก็ว่า ความผิดพลาด
อย่างร้ายแรงเกิดขึ้นเพราะโลกขาดสิ่งที่เรียกว่าพระเจ้า.

ความจริงอันนี้เป็นปรมัตถธรรม เพื่อการกลับมา
แห่งศีลธรรมที่ควรสนใจอย่างยิ่ง. อาตมาบรรยายทุกครั้ง
เพื่อการกลับมาแห่งศีลธรรม; แต่การกลับมาแห่งศีล-
ธรรมที่แท้จริงนั้น จะมีปรมัตถธรรมเป็นรากฐาน.
ดังนั้นแม้จะกล่าวถึงเรื่องปรมัตถธรรมกลับมา ก็คือการกล่าว
ถึงศีลธรรมกลับมา หรือเพื่อการกลับมาแห่งศีลธรรม ขอได้
โปรดทำความเข้าใจอย่างนี้ด้วย.

เพราะชาติพระเจ้าจึงวิฤตการณ.

ทั้งเรากับปัญหา โศกเฉพาะปัญหาของโลก ซึ่ง
กำลังเต็มไปด้วยวิฤตการณ. คือสิ่งเลวร้ายนานาชนิด.
ปัญหาของเด็กก็อยู่ที่การขาดพระเจ้า, ปัญหาของผู้ใหญ่ผู้น้อย
ทั้งหลายก็อยู่ที่การขาดพระเจ้า, ปัญหาของประชาชนพลเมือง
ของข้าราชการ ของนายทุน ของกรรมกร ของอะไรก็ตาม
เกิดขึ้นเพราะขาดพระเจ้า, เพราะการขาดพระเจ้า, เพราะ
การที่เราขาดพระเจ้า. โลกทั้งโลกจึงได้เกิดวิฤตการณ.
นี่ขอให้สนใจ ทำความเข้าใจกันให้ดีๆ ในข้อนี้ ซึ่งมี
มีอยู่หลายขั้นตอน ที่เรายังเข้าใจไม่ตรงกันอยู่.

ตอนแรกที่สุดก็คือคำว่า "พระเจ้า." หลายคนจะ
 งง; เพราะพวกเราถือเอาความหมายของคำๆ นี้ต่างกัน, ต่าง
 กันมาก จนเข้ากันไม่ได้ หรือจนถึงกับว่า บางลัทธิบาง
 ศาสนาไม่มีพระเจ้า; หรือว่าเราจะอยู่กันได้ในโลกนี้ อย่างที่
 พวกหนึ่งมีพระเจ้า, พวกหนึ่งไม่มีพระเจ้ายกอื่นได้; เหมือน
 ที่เขาชอบพูดตามที่ฝรั่งเขาช่วยพูดให้ว่า พุทธศาสนาไม่มี
 พระเจ้า. นั่นมันเป็นเรื่องหัดคาพูดเกินไป จะต้องทำความเข้าใจ
 เข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า พระเจ้า กันให้เพียงพอเสีย
 ก่อน.

ความหวัหวักับพระเจ้าเกิดได้ในจิตใจ.

ถ้าจำกัดความสำหรับคำว่า พระเจ้า คือ สิ่งสูงสุด
 ที่เราต้องเคารพเชื่อฟัง เกรงกลัว หวังพึ่งพาอาศัย จน
 กว่าเราไม่ต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งใดอีกต่อไป. เราจะต้องมี
 พระเจ้าเป็นสิ่งที่พึ่งพาอาศัย จนกว่าจะพ้นความจำเป็นที่จะ
 ต้องมีที่พึ่งพาอาศัย นั่นคือพระเจ้า. ความหมายของคำว่า
 พระเจ้าคือสิ่งสูงสุด ที่มนุษย์จะต้องเคารพและเชื่อฟัง
 แล้วเกรงกลัว หวังพึ่งพาอาศัยอยู่ตลอดไป.

คำว่า "สิ่ง" ในที่นี้เป็นคำกลาง เป็นสิ่งที่มีชีวิต
จิตใจก็ได้ ไม่ต้องมีชีวิตจิตใจก็ได้ ขอนี้ก็เป็นเหตุให้
เถียงกันว่า ถ้าไม่มีชีวิตจิตใจจะเป็นพระเจ้าได้อย่างไร? ขอให้
กตัญญูๆ ตามชีวิต มันก็ต้องมีความรู้สึกอย่างสิ่งที่มีชีวิต,
แล้วมันก็จะต้องมีความรู้สึกอื่นด้วย ซึ่งเป็นทางมาแห่ง
อกติ ไม่เที่ยงแท้แน่นอน ไม่ยุติธรรม ต้องใช้คำว่า "สิ่ง"
ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกลางๆ

และที่สำคัญยิ่งกว่านั้น ก็คือว่า ความรู้สึกว่ามีพระ
เจ้านี่ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เอง ในจิตใจของสิ่งที่มีชีวิต
คิดนึกได้. ชีวิตระบับที่กตัญญูได้ จะต้องรู้สึกว่าเรามี
พระเจ้า หรือไม่รู้สึกทั้งที่อยู่ที่ ทั้งที่มีความรู้สึกนั้นอยู่
เพราะไม่ได้แยกแยะ เพราะไม่ได้สนใจ.

วิวัฒนาการที่พระเจ้าเกิดขึ้นในจิตใจ.

ขอให้พิจารณากันให้ดีๆ ว่า ความรู้สึกว่าจะไม่มี
พระเจ้านี่ มันเกิดขึ้นได้เองในจิตใจอย่างไร? ขอแยกเป็น
ส่วนๆ เพื่อพิจารณากันโดยง่าย คือ :-

รู้สึกได้ตามธรรมชาติ แม้แต่สัตว์เล็กน้อย เช่น
 เบียร์ ปู หนู งู แะ มันก็มีความรู้สึกว่ามีสิ่งสูงสุดที่มัน
 ต้องกลัว มันจะต้องหวังพึ่งพาศักดิ์. ถ้าไม่มีอะไรจริงๆ
 อย่างหนู ปู ก็ต้องมีรูนั้นแหละเป็นที่พึ่งพาศักดิ์; มันจะ
 ต้องทะนุถนอมรักษาที่พึ่งพาศักดิ์ เช่นรูเป็นต้น เพราะมันมี
 ความรู้สึกว่ามีสิ่งสูงสุดที่พึ่งพาศักดิ์. ต้องมีสิ่งที่ทำให้รู้สึกว่ามี
 สิ่งสูงสุด.

มันจะมากันถึงคน ชั้นที่เป็นคน ชั้นที่เป็นคนบ้า
 แรกมีขึ้นในโลก เขาคิดนึกได้ เขาก็มีความกลัว เขา
 ต้องดิ้นรนเพื่อจะให้พ้นจากความกลัว จึงก็หนีไปทาง
 ประสาทคนบ้าระดับนั้นจะคิดนึกได้; ทำให้เกิดมีความรู้สึกว่ามี
 สิ่งสูงสุด แม้เรายังเข้าใจไม่ได้ ก็เป็นสิ่งสูงสุดที่เราต้อง
 เคารพเชื่อฟังเกรงกลัว, เรียกกันง่ายๆว่า ต้องประจบถือ
 เอาเป็นที่พึ่ง. คนบ้าแรกมีในโลก ก็เกิดความคิดนึกรู้สึก
 อย่างนี้ได้เอง โศกที่ไม่มีใครสอน ยังไม่มีใครสอน ยังไม่
 มีศาสนาไหนเกิดขึ้นในโลก.

มันมาคู่กันไว้ๆ ทั้งคู่ไว้ไว้ๆ ก็เช่นเด็กทารกทั่วไป,
 เด็กทารกทั่วไป จะเด็กเล็กเด็กโต มันเกิดคือมีความรู้

สักเกิดขึ้นมาแล้ว มีสิ่งที่เราต้องเคารพเชื่อฟังเกรงกลัว เขาคิ
กว่าเรา เขาสูงกว่าเรา เป็นที่พึ่งแก่เรา. ความรู้สึกก่อนนี้จะ
เกิดขึ้นในพ่อแม่หรือคนเลี้ยง จนกลายเป็นนิสัย ที่เราจะต้อง
เคารพเชื่อฟังพ่อแม่, ยึดถือเอาพ่อแม่เป็นที่พึ่ง ใน ความ
หมายเดียวกันกับพระเจ้า ก็เป็นสิ่งที่สูงส่งกว่าสิ่งใด
สำหรับเรา เป็นสิ่งที่สูงส่งกว่าสิ่งใด, ต้องเคารพเชื่อฟัง,
ต้องหวังการพึ่งพาอาศัย, ความรู้สึกมันเกิดขึ้นได้เองอย่างนี้
ในสิ่งที่เรียกว่าพระเจ้า.

ที่มันเปลี่ยนความหมายก็ได้ เปลี่ยนแนวคิดนั้น ๆ
ก็ได้ ต่อมาความคิด มันเดินไปในทางของกิเลส มันก็
คิดว่าเงินช่วยเราได้ ก็เลยถือพระเจ้าเงิน ที่เรียกกันว่า
พระเจ้าเงินตรา. คนเป็นอันมากในโลกนี้ถือพระเจ้าเงิน
ตรา โดยคิดว่าเงินมันจะช่วยได้, และต้องสนใจเป็นพิเศษ
หรือทวีป้อมสมบัติที่ทำไว้มาก ๆ บิ๊กแบงแนชหนา นักจะช่วย
เราได้ บางคนคิดว่า อำนาจวาสนาจะช่วยเราได้, บางคน
ก็ว่า กำลังอาวุธอันแข็งแกร่งจะช่วยเราได้ และเคารพสิ่ง
เหล่านี้เหมือนกับพระเป็นเจ้า.

ที่นำหัว นำหัวเราไปยิ่งกว่านั้นก็คือว่า คนหนุ่ม
คนสาว ที่กำลังหนุ่มคนในทางเพศ เขาอาจ จะรู้สึกขึ้นมา

เองว่า แฟนของเขานั้นแหละคือพระเจ้า เพราะว่ามัน
อยู่เหนือหัวใจของเราทุกอย่าง. เขาต้องคอยเชื่อฟัง ต้องคอย
เอาอกเอาใจ และหวังจะให้รักใคร่ ให้รักตอบ อย่างนี้เป็นต้น.

นี่ถ้าว่า พระเจ้าตามความรู้สึกของคนนั้นๆ ใน
ระดับนั้นๆ ในสถานะการณ์เช่นนั้น ซึ่งจะ รู้สึกได้เอง
ตามสติปัญญา ของเขา, หรือจะเรียกว่าตามความโง่ของเขา
ก็ได้เหมือนกัน. ถ้ารู้อยู่ก็ยอมมีปัญหาน้อย ถ้ารู้สึกก็ยอม
มีปัญหานิดหน่อย ไม่ดูถูก จึงต้องใช้คำว่าตามกำลังสติปัญญาของ
เขา.

ที่นี้คือต่อไป เพราะว่าสิ่งที่เรียกว่าสติปัญญา ไม่ได้
หลุดอยู่กับที่ ก้าวหน้าเรื่อย. ฉะนั้นคนที่เคยมีสติปัญญา
อย่างแบบคนบ้า ก็มีสติปัญญาที่สูงยิ่งขึ้นไป จนกว่าจะมี
สติปัญญาแบบคนเมื่อง. คนบ้าที่เริ่มมีสติปัญญา ก็คิดนึก
ไกลออกไป ไกลออกไปหรือว่าลึก ลึก ลึก เข้าไป, ไปสนใจ
กับสิ่งที่น่ากลัว น่าสะทึงหวาดเสียว และเป็นสิ่งที่เขา
เข้าใจไม่ได้. แต่เขารู้สึกว่าไม่มีทางจะต่อสู้; เช่นธรรมชาติ
อันรุนแรง พายุฟ้า พายุร้อง หรือปรากฏการณ์ที่น่ากลัวอีก
หลายอย่างตามธรรมชาติ. เขาก็มีความคิดเดือนขึ้นขึ้นมาว่า สิ่ง

หน้ากลอนเราจะต้องกลัว มันเมื่อไรอยู่ในนั้น มีสิ่งที่เรา
มองเห็นไม่ได้, เข้าใจไม่ได้อยู่ในนั้น. เราจะต้องกลัว เรา
จะต้องบูชา เราจะต้องอ่อนน้อม เราจะต้องเคารพ. คน
ที่เบนหน้าหน้าจึงคิดค้นพิธีบูชาเคารพ อ่อนน้อม จึง
เกิดพระเจ้าชนิดหนึ่งขึ้นมา. ก็คือให้เข้าใจไม่ได้ แต่ก็
ต้องยอมรับเอาว่าเป็นพระเจ้า.

ความคิดอันนี้วิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ คือความคิด
เกี่ยวกับพระเจ้าที่เราไม่รู้ว่าเป็นอะไร ได้แต่กำหนดเรื่อย
ไปนี้. วิวัฒนาการเรื่อย ๆ มา จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ จน
ให้ความหมายแก่คำว่า "พระเจ้า" นี้เป็นพิเศษสูงยิ่งขึ้น
ไปว่า พระเจ้าคือผู้สร้างสิ่งทั้งปวง, พระเจ้าคือผู้ควบคุมสิ่ง
ทั้งปวง, พระเจ้าคือผู้ทำลายล้างสิ่งทั้งปวงตามยุคตามสมัย,
และว่าพระเจ้านั้นมีอยู่ในที่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง, พระเจ้านั้น
รู้ทุกสิ่งจนสามารถสร้างทุกสิ่งได้ ไม่มีอะไรนอกไปจากความ
รู้ของพระเจ้า, และเป็นใหญ่กว่าสิ่งทั้งปวง.

นี่คือความหมายของพระเจ้า ในศาสนา
ไหนก็ตาม ที่ถือกันว่าเป็นศาสนาแล้ว ไม่พ้นไปจาก
ความหมายเหล่านี้ ความหมายเหล่านี้จึงเป็นความหมาย

ของคำว่าพระเจ้า, แต่กักคฤให้ตี มองดูให้ตี; แม้จะสูงขึ้น
 มาถึงระดับหนึ่ง ไม่พ้นจากความหมายที่กล่าวแล้วข้างต้น ว่า
 พระเจ้าคือสิ่งสูงสุด ที่เราต้องเคารพ, เชื่อฟังเกรงกลัว,
 หวังเอาเป็นที่พึ่ง จนกว่าจะถึงวาระสุดท้าย, นี้เรียกว่าตาม
 ความรู้สึกซึ่งสูงขึ้นมาจากธรรมชาติ แต่ยังไม่ถึงที่สุด.

ดังนั้นจึงต้องขอให้มอง พระเจ้า ในระดับสูงสุด
 อีกระดับหนึ่ง คือ พระเจ้าตามความรู้สึกของสติปัญญา
 ที่ก้าวหน้ามาจนถึงระดับสุดท้าย ที่จะมีความหมายแท้จริง
 อย่างที่กักกันไม่ได้ คือพระเจ้าที่เป็นกฎของธรรมชาติ;
 เช่น เป็นกฎของอิทัปปัจจยตา ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้
 แล้วทรงเคารพ ทรงอยู่อย่างมีที่เคารพ, เคารพธรรมที่
 พระองค์ตรัสรู้ ว่าเป็นสิ่งสูงสุด, นี้พระเจ้ามาสูงสุดอยู่ที่
 กฎของธรรมชาติ ซึ่งได้ค้นพบว่าเป็นอย่างไร, โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งกฎที่เกี่ยวกับความดับทุกข์ ถ้าดับทุกข์ได้ก็เป็น
 พระเจ้าสูงสุด.

นี้พระเจ้ามีวิวัฒนาการ มีประวัติศาสตร์ มีอะไรๆ
 กำหนดมาอย่างนี้ ตั้งแต่ความรู้สึกได้เอง ของสัตว์ทั่วไปจน

กระทั่งของมนุษย์, ที่แรกเป็นคน ยังไม่เป็นคนโดยสมบูรณ์,
กระทั่งเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แล้ว พบพระเจ้าในระดับสุดท้าย.

ดังนั้นเราอาจระดับของพระเจ้ากับเศสท์ที่จะดีไหม ?
ขอยกยอว่าหาว่าจ้วงจาบอะไรเลย มาจกระดับของพระเจ้า
ตามข้อเท็จจริงที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ว่าจะมีอยู่อย่างไร.
เราอาจจะจกระดับของพระเจ้าได้ดังต่อไปนี้.

๑. ในระดับที่จะขอเรียกว่าปศุศาสตร์ ปศุสัตว-
ศาสตร์ ศาสตร์ของปศุสัตว์ ปศุสัตว์นี้เอาหมายถึงเอาความ
หมายตามตัวหนังสือว่า สัตว์ที่ต้องอยู่ในคอก สัตว์ที่อยู่ใน
ป่าไม่เรียกว่าปศุสัตว์ สัตว์ที่มันถูกจับขังคอกมาอยู่ในคอกใน
เด้า ในความปกครองของคนนี้ เรียกว่าปศุ ปศุสัตว์.

ปศุศาสตร์ ปศุสัตวศาสตร์ คือ ศาสตร์ของสัตว์ที่
ตกอยู่ในคอก นี้คือพระเจ้าตามลักษณะตามแห่งความกลัว;
สัญชาตญาณแห่งความกลัวของสัตว์ ที่มีความรู้สึกนึก
ทั่วไป กระทั่งนก หนู ปู เบี้ยว ก็มีพระเจ้า หรือสิ่งที่เขา
ต้องการให้คุ้มครอง อย่างที่กล่าวแล้ว, อย่างต่ำที่สุดแต่ว่า
รูของมัน เขียวงาขาวรูของมัน ก็เป็นพระเจ้า ที่มันจะต้อง

ยึดถือเขาเป็นเครื่องคุ้มครองหรือที่อยู่
ปกครอง

ที่^{๒๓}สูงขึ้นมา ๒. พระเจ้าในระดับไสยศาสตร์,
ไสยศาสตร์ พระเจ้าเกิดขึ้นตามความคิดความรู้ที่ยังไม่ถึงที่สุด
เรียกว่ายังไม่รู้จักได้ ยังมกมายอยู่ ยังไร้ญาณทัศน์ะ; นับตั้ง
แต่ของคนป่วยแหว่ง ๆ ขึ้นมา จนถึงยุคปัจจุบันก็ยังมี
ร่องรอยอยู่ มันเกิดมาจากภาวิคญาณ คือความรู้ที่เจริญแล้ว
อย่างครึ่ง ๆ กลาง ๆ.

สัญชาตญาณนั้น เรียกว่าไม่มีความรู้อะไรที่ไว้รับ
การอบรม. เมื่อสัญชาตญาณได้รับการอบรมมาเป็นภาวิคญาณ
คือเพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ มันก็รู้ได้เพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ ตีกว่า
ไม่รู้อะไรเสียเลย. เราจึงเรียกความรู้อันนี้ว่าไสยศาสตร์.
ไสยะ—แปลว่า—ตีกว่า ก็คือตีกว่าไม่รู้ คือตีกว่าระยะแรก.
ไสยศาสตร์คือศาสตร์ที่ตีกว่าระยะแรก หรือตีกว่าไม่มีเสียเลย.

ที่^{๒๔}ไสยะ ท่าน^{๒๕}แปลว่าหลับก็ได้อีก; เพราะฉะนั้น
ไสยศาสตร์นั้นจึงเป็นศาสตร์ที่ยังหลับอยู่ ยังไม่ตื่นไม่ตมก.
พระเจ้าในระดับไสยศาสตร์ก็มีอยู่พวกหนึ่ง; เช่นผี สาง
เทวดา กระทั่งคนไม่ศักดิ์สิทธิ์ ภูเขาศักดิ์สิทธิ์ หรือฟ้าดิน

ในความหมายกว้างๆ ที่ไม่รู้ว่าจะไร เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์. เรียกว่า โสยศาสตร์ แปลว่า ศาสตร์ที่ศักดิ์กว่าที่แล้มา แต่ก็ยังหลับอยู่. มันเป็นมรดกตกทอดมาจนถึงทุกวันนี้. ยังละไม่ได้ เลิกไม่ได้ เพราะมันเข้ากันได้กับความรู้สึกสัญชาตญาณ ของแม่เขี้ยวหรือของคน คือฟังผู้อื่น. โสยศาสตร์ เขามีหลักฟังผู้อื่น ไม่ได้ฟังตนเอง. เป็นศาสตร์ที่ลงทუნ้อย อ่อนหวานเขาก็ได้, ไม่ต้องใช้สติปัญญาอะไรเลย; เพราะมันตั้งอยู่บนความมกมาย; ฉะนั้นโสยศาสตร์ จึงยังมีอยู่กระทั่งทุกวันนี้. ขอให้ใคร่ครวญดูให้ดี. นี้ระดับ โสยศาสตร์ พระเจ้าในระดับโสยศาสตร์ ๑. พระเจ้าในระดับ ปศุศาสตร์ ๒. พระเจ้าในระดับโสยศาสตร์.

๓. พระเจ้าในระดับพุทธศาสตร์ *พุทธะ* คำนี้ แปลว่า *ตื่น* คือ *ตื่นจากหลับ*, *ตื่นจากนอน*. แต่เขาก็ใช้คำแปลรวบรัดว่า *รู้* เพราะถ้ายังไม่หลับอยู่ มันไม่รู้ มันต้องตื่นจากหลับเสียก่อนจึงรู้ พ้นจากความหลับ. ดังนั้นจึงพ้นจากความเป็นโสยศาสตร์; นีตกที่สุด ไม่ใช่เพียงแต่ดีกว่า, และเป็นศาสตร์ที่ตื่น. ดังนั้นจึงไม่ใช่โสยศาสตร์, พุทธศาสตร์ ไม่ใช่โสยศาสตร์ เพราะว่าดีกว่า และเพราะว่าตื่น

แล้วจากหลังของไสยศาสตร์ ก็ช่วยอำนาจวิเศษญาณ. *ภววิ-
ญาณคือญาณที่ได้เจริญอบรมถึงที่สุดแล้ว* ของบุคคลในระดับ
พระพุทธเจ้า, ซึ่งแม้พระพุทธองค์เอง ก็ทรงมีสิ่งนี้เป็นที่
เคารพสักการะ อย่างที่ได้ตรัสไว้ในวันครัสสู, ว่าครัสสู
แล้วจะเคารพอะไร? ทรงค้นไปค้นมากก็พบว่า ต้องเคารพ
พระธรรม. พระพุทธเจ้าทุกองค์เคารพพระธรรม,
ธรรมที่ตรัสรู้นั้นเอง. ธรรมที่ตรัสรู้นั้นก็คือกฎแห่งอิทั-
ปปิเจยตา ว่าความทุกข์จะเกิดขึ้นอย่างไร, ความทุกข์จะ
ดับไปอย่างไร.

นี่ทรงเคารพกฎ อันนี้ ในฐานะเป็นสิ่งควรเคารพ
หรือสูงสุด แล้วมีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่ไสยศาสตร์;
เพราะ เป็นพุทธศาสตร์ คือลึ้มทาแล้ว ค้นจากหลังคือกิเลส
แล้วก็ เป็นวิทยาศาสตร์ ไม่มีลักษณะ Philosophy ซึ่งต้องใช้
การคำนวณ. พุทธศาสนาเป็นวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่
Philosophy เพราะว่าพุทธศาสนามีพระเจ้าอย่างที่ไม่ต้อง
คำนวณ มีพระเจ้าชนิดที่นักวิทยาศาสตร์ปัจจุบันนี้ถ่อมรับได้
ต่างกันอย่างไร : พระเจ้าในระดับปศุศาสตร์, พระเจ้า
ในระดับไสยศาสตร์, พระเจ้าในระดับพุทธศาสตร์.

ตองมาเทียบกันดูพร้อม ๆ กันทั้งสามระดับ บางที จะช่วยให้เข้าใจดีขึ้น พูดอย่างย่อที่สุด สามระดับก็คือ พระเจ้าของสัตว์, พระเจ้าของคนนอนหลับ, พระเจ้า ของคนตื่น. ถ้าเรียกเป็นศาสตร์ ศาสตร์ ก็คือความรู้ที่คิด บัญหาได้, ศาสตร์คือสิ่งที่หมกมุ่นที่คิดบัญชาได้ คือความรู้ นี้ เป็นศาสตร์ ระดับสัตว์ ระดับคน แยกหลับอยู่ ระดับ คนตื่นเต็มที่แล้ว.

๑. อย่างแรก พระเจ้าของสัตว์ตามความรู้สึก ของสัตว์ ก็พระเจ้าที่เกิดมาจากความรู้สึกกลัวตาย ตามสัญชาตญาณ ลัทธินี้จะฟังผู้อื่น ผู้กลัวตายตามสัญชาตญาณนี้ แทะทะฟังสิ่งอื่น ฟังสิ่งอื่น ใช้คำว่าสิ่งอื่นแยกไปจากตน.

๒. พระเจ้าแห่งความเชื่อ ของผู้ที่ยังไม่ลืมตา เขายังหลับตาอยู่. เขาเชื่อว่าอะไร อย่างไร เขาก็มีสิ่งนั้นเป็น พระเจ้า ยังไม่อาจลืมตา นี่เป็นการเชื่อผู้อื่น พระเจ้าแห่ง ลัทธินี้การเชื่อผู้อื่น.

๓. พระเจ้าของสติปัญญา ของผู้ลืมตาแล้ว ลืมตาถึงที่สุด ก็ฟังตัวเอง.

พระเจ้าสำหรับคนที่พึ่งสิ่งอื่นว่าถูกอื่น นี้ระดับ
 ปศุศาสตร์. พระเจ้าของคนที่พึ่งผู้อื่นไม่อาจพึ่งตน นี้
 โสยศาสตร์. และพระเจ้าของผู้ที่พึ่งตนได้ พึ่งตัวเองได้เต็ม
 ที่ของผู้เดิมตาแล้ว นี้คือพระเจ้าแห่ง ระดับพุทธศาสตร์.
 เปรียบเทียบคู่พร้อมกันทั้งสามศาสตร์ พระเจ้าแห่งปศุศาสตร์,
 พระเจ้าแห่งโสยศาสตร์, พระเจ้าแห่งพุทธศาสตร์มีอยู่อย่างนี้.

ที่ดูกันอีกมุมหนึ่งก็ได้ ในสามอย่างนี้ว่า พระ-
 เจ้าทางรูปธรรม ตามที่สัตว์รู้สึกอย่างรูปธรรม รูปธรรม
 วัตถุธรรมอันใดจะเป็นที่พึ่งได้ ที่เห็นได้ด้วยตา จะเป็นบุคคล
 ก็ได้ ที่เห็นได้ก็ด้วยตา. พระเจ้าทางรูปธรรม ก็มีอยู่ระดับ
 หนึ่ง.

พระเจ้านี้ระดับที่เป็น วิญญาณ เป็นนามธรรม
 ไม่เห็นได้ด้วยตาแต่ยังงมหาย จนต้องสมมติเอา ภาวณะเนหา
 ก้าวณเอา.

พระเจ้าในระดับที่เป็น สัจธรรม ตัวจริง เป็นกฎ
 ของธรรมชาติ ซึ่งค้นพบโดยประจักษ์ โดยบุคคลสูงสุด
 เช่นพระพุทธเจ้า.

พระเจ้าไทนจะเป็นอย่างไร? พระเจ้าไทนเที่ยงแท้
 ยุติธรรมที่สุด? พระเจ้าไทนมีความเที่ยงแท้แม้ไม่ต้องอ้อน-
 วอนก็ช่วย? อตมาคิดว่า พระเจ้าที่ต้องอ้อนวอนจึงจะ
 ช่วยนั้น เป็นพระเจ้าที่เล่นตัว, เป็นพระเจ้าที่มีความรู้สึก
 อย่างคนจะเรียกร้องอินบน, จะเรียกว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เก,
 ฉะนั้นการอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นระวังให้ดี ๆ, มันจะเป็น
 สิ่งศักดิ์สิทธิ์เกไปก็ ได้; เพราะว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่แท้จริงนั้น
 ไม่ควรจะต้องอ้อนวอน, ท่านมีความเป็นธรรม มีความยุติ-
 ธรรม ท่านก็ช่วยทันทีที่เห็นผู้ประพฤติกิ๊กว่าจะช่วยเหลือและ
 พระเจ้ามีระดับเป็นระดับ ๆ ยุติธรรมไม่ยุติธรรม ก็คู่กันที่
 ตรงนี้.

ทุกคนต้องมีพระเจ้าในรูปแบบที่สมควรแก่ตน.

ทีนี้จะคู่กันถึงข้อสำคัญที่สุดที่ว่า มนุษย์จะต้องมี
 พระเจ้า ในรูปแบบที่เหมาะสมกับสติปัญญาของตน
 ตามกิตเลส คตินหา อวิชา ของคน ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้;
 จะมีพระเจ้าเหมือนกันทุกคนไม่ได้ เพราะคนมันโง่หรือ
 ฉลาดแตกต่างกันมาก สูงต่ำกว่ากันมาก. แต่ทุกคนจะมีพระเจ้า
 ในรูปแบบที่เหมาะสมแก่สถานะแห่งสติปัญญาของตน.

ทั้ง พุทธบริษัทก็มีหน้าที่เหมาะสมแก่สถานะของตน คือผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน จึงมีพระเจ้าชนิดที่พระพุทธเจ้าท่านมี, มีธรรมะเป็นพระเจ้า, มีการประพฤติธรรมะด้วยตนเองนั้นเป็นพระเจ้า. ถ้าใครมีต่ำลงไปกว่านั้นคนนั้นก็ยังไม่ใช่พุทธบริษัท, หรือพุทธบริษัทที่ยังไม่ถึงขนาดของพุทธบริษัท. เขายังถือพระเจ้าในระดับของไสยศาสตร์อยู่; ประกาศตัวเป็นพุทธบริษัทแต่ถือพระเจ้าในระดับของไสยศาสตร์อยู่. เขาต้องเลื่อนชั้น แน่นนอนเขาต้องเลื่อนชั้น; ถ้าเขาไม่เลื่อนเขาจะไม่มีความเป็นพุทธบริษัท. ทั้งนี้เพราะว่าการมีพระพุทธเจ้าแบบไสยศาสตร์นั้น ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานไม่ได้; ต้องเลื่อนชั้นมาเป็นคนที่ถือพระเจ้าแบบพุทธศาสตร์เสียก่อน จึงจะทำการบรรลุมรรคผลนิพพานได้. ข้อนี้ขอให้ระวังให้ดีๆ.

ในปัจจุบันนี้ ทั้งโลกมีการศึกษา ชนิดที่เป็นปฏิปักษ์กับความหมายของพระเจ้าในทุกความหมาย. การศึกษาในโลกไม่ช่วยให้มีสิ่งสูงสุดที่แท้จริง, ที่ต้องเคารพเชื่อฟัง, เอาเป็นที่พึ่งได้จริงๆ. การศึกษาทำให้เด็กๆ รู้สึกว่า ไม่มีสิ่งสูงสุด ไม่ต้องเคารพเกรงกลัวสิ่งใด นอกจากประโยชน์ของตัวเอง, ไม่หวังพึ่งใคร. ยุวชน

ไม่มีบิดามารดาหรือครูบาอาจารย์ ในความหมายแห่งพระเจ้า;
มีหน้าครูบาอาจารย์ ก็ไม่มีคุณเก่าในลักษณะความหมายแห่ง
พระเจ้าด้วยเหมือนกัน.

เรา **ได้ฟังวิทยุ** ที่พ่อแม่ต้องโรยณาทางวิทยุ ประกาศ
ให้ลูกสาวที่หายไปบอกให้รู้ว่า เคียวนี้พ่อแม่ให้อภัยหมดแล้ว
กลับมาบ้านเถิด กลับมาบ้านเถิด พ่อแม่ให้อภัยหมดแล้ว.
คิดดูให้ดีเถอะ ว่านี่มันเป็นอย่างไรกัน พ่อแม่ต้องง้อลูกสาว
ของตนเอง ที่หนีไปอย่างไม่มี ความถูกต้องอะไร. ไปอยู่ที่
ไหนก็ไม่รู้. ให้กลับมาเถิด พ่อแม่ยกโทษให้หมดแล้ว.
นี่การศึกษามันผิดมาก จนถึงทำให้เกิดปรากฏการณ์อย่างนี้.
ขอให้จัดการศึกษานิดที่มีพระเจ้า ที่ทำให้คนเรามา
พระเจ้าที่เป็นที่พึ่งได้จริง.

ศาสนิกลวกรกระทำที่ไม่ศรัทธาประสงค์ของพระเจ้า.

ที่นี้มาคุยกันแบบข้อสุดท้ายว่า พระเจ้าจริง ๆ, พระ
เจ้าที่จริง, พระเจ้าที่ยุติธรรมแท้จริง ตามความหมาย
แห่งพระเจ้านั้น พระเจ้าชนิดนี้ จะไม่ยื้อแย่งศาสนิกของ
ศาสนาอื่น ไม่ว่าในระดับไหน. พระเจ้าไม่เคยยื้อแย่ง,

ไม่คิดจะยื้อแย่ง ไม่มีหลักการที่จะแย่ง ศาสนิกของ
พระเจ้าอื่นแห่งศาสนาอื่น แห่งลัทธิอื่น.

ฟังให้ถี่ๆ แก่ว่า ศาสนิกแห่งพระเจ้าหนึ่งๆ ต่าง
หาก ทียื้อแย่งศาสนิกอื่นมา, กระทำไปโดยไม่รู้ว่
นั่นมันผิดความประสงค์ของพระเจ้าของตนเอง. ความ
ประสงค์ของพระเจ้า ของตนเอง ที่ตนเองถือว่าถูกต้อง
บริสุทธิยุติธรรมนั้น ไม่ได้ประสงค์ให้เราไปยื้อแย่ง
ศาสนิกของศาสนาอื่นมา จึงไม่ควรทำ จึงทำไม่ได้. มัน
ผิดความประสงค์ของพระเจ้าที่แท้จริง.

ปล่อยให้พระเจ้าจัดการเอง; ให้เกิดวิวัฒนาการ
ขึ้นในสติปัญญาของเขา เขาก็เลื่อนๆ พระเจ้า เขาก็เปลี่ยน
ศาสนาไปตามระดับของสติปัญญา. ทุกคนมีศาสนาที่
เหมาะสมกับสถานะแห่งสติปัญญาของตนๆ มันก็ไม่เกิด
ปัญหาอะไรขึ้นมา; เราก็อยู่กันอย่างมีความสุขในโลก ในโลก
ในสากลโลก. ในโลกทั้งหมดนี้ เราอยู่กันอย่างมีความสุข;
ถ้าหากว่าเราต่างคนต่างมีพระเจ้า ที่ถูกต้องตามสถานะแห่ง
สติปัญญาของตนๆ

หวังว่าท่านผู้ฟังทั้งหลาย จะได้เข้าใจความหมาย
 ชั้วนี้ว่า เดียวนี้วิกฤตการณ์เลวร้ายเกิดขึ้นในโลกอย่าง
 ร้ายแรง ก็เพราะการที่ชาวโลกขาดพระเจ้า, มีพระเจ้า
 กันแต่ปาก, มีพระเจ้านั้นเพียงแต่พิธีรีตอง, แล้ว
 ศาสนิกนนั้น ๆ ก็เป็นเจ้าก็เจ้าการ ทำอะไรในนามของ
 พระเจ้า ชนิดที่พระเจ้าไม่ได้โปรดปรานเลย, ไม่ประสงค์
 เลย ให้มันทะเลาะวิวาทกัน อย่างนี้.

ขอให้ทุกคนตระเตรียมกันเสียใหม่ให้ถูกต้อง ให้มี
 พระเจ้าที่ถูกต้องกับสถานะแห่งสติปัญญาของตน; แล้ว
 เราก็ออกันอย่างมนุษย์ผู้มีจิตใจอย่างมนุษย์, ไม่มีปัญหาวิกฤต-
 การณ์ใด ๆ เกิดขึ้น. ลูกเด็ก ๆ ก็มีพระเจ้าอย่างลูกเด็ก ๆ,
 วัยรุ่นก็มีพระเจ้าอย่างวัยรุ่น, หนุ่มสาวก็มีพระเจ้าอย่างคน
 หนุ่มสาว, พ่อบ้านแม่เรือนก็มีอย่างคนพ่อบ้านแม่เรือน,
 กระทั่งคนแก่คนเฒ่า, คนมีการศึกษาน้อย มีการศึกษามาก
 อะไรก็ตามเดชะ ล้วนแต่มีพระเจ้าที่ศักดิ์เป็นสูงสุด เกียรติ
 กลัวเกรง เชื่อฟัง ถือเอาเป็นที่พึ่ง อย่างเหมาะสมแก่สติ
 ปัญญาของคน ๆ.

ในที่สุดนี้ ขอแสดงความหวังว่า พวกเราทุกคน
 จะผ่านพ้นวิกฤตการณ์เลวร้ายเสียได้; เพราะว่าพระ

เป็นเจ้าหรือพระเจ้ากลับมา ไม่มีความผิดพลาดร้ายแรง คือ
 ละเมิดต่อพระเจ้า ซึ่งทุกคนควรจะมี. โดยการกระทำอย่างนี้
 จะแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ที่เราทั้งหลายได้. มีพระเจ้าแล้ว
 ก็มีจิตใจอ่อนโยน เคารพเชื่อฟังในสิ่งที่ควรเคารพเชื่อ
 ฟัง; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบของศีลธรรมที่ต้องมี
 ประจำโลก. ถ้าโลกขาดศีลธรรมแล้วจะต้องวินาศ,
 ศีลธรรมไม่กลับมาโลกาจะวินาศ.

ความเจริญจะกลายเป็นความวินาศ ถ้าหากว่าขาด
 ศีลธรรม. ความเจริญมันจะกลายเป็นความวินาศ ถ้าว่าโลก
 มันขาดศีลธรรม. ความเจริญในโลกจะกลายเป็นความวินาศ
 ฉิบหาย แผลงตาญหมก ถ้าว่ามีขาดศีลธรรม นี้ความเจริญ
 ที่บูชากันนั้นจะเป็นความวินาศ ถ้าขาดศีลธรรม;

ขอให้ศีลธรรมกลับมา โดยความรู้ในทาง
 ปรมัตถธรรมอย่างถูกต้อง; โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือปรมัตถ-
 ธรรมที่ว่า เราต้องมีพระเจ้าที่ตรงตามสถานะแห่งสติ
 ปัญญาของเราแล้วจึงอยู่กันเป็นผาสูก ทุกทิพาราตริกกาล
 เทอญ.

ปรมัตถธรรมกถึบมา
ออกอากาศครั้งที่ ๕๖
๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๖
เวลา ๙.๐๐-๙.๓๐ น.

ไม่ต้องแตกראวกัน เพราะมีศาสนาต่างกัน.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรม ทั้งหลาย,

การบรรยายปาฐกถาธรรม กงดำเนินไปในหัวข้อ
ที่ว่า "ปรมัตถธรรมต้องกลับมา" ยาคมาขย้าตั้งจะที่ว่า "ศีล
ธรรมกลับมาโลกาสว่างไสว" "ศีลธรรมไม่กลับมาโลกาวินาศ"
คังนั้น ศีลธรรมจำเป็นต้องกลับมา และปรมัตถธรรม
ก็ต้องกลับมา ในฐานะเป็นรากฐานของศีลธรรม.
ปรมัตถธรรมกลับมา ในฐานะเป็นเหตุผลของศีลธรรม หรือ
จะเรียกว่า "ปรัชญาของศีลธรรม" ตามที่เขาเรียกกันก็ได้

และความรู้ชั้นนี้ ก็ยังเป็นปรมาัตถธรรม คือหัวข้อที่จะได้กล่าวต่อไปว่า **ไม่ต้องแตกראวกันเพราะมีศาสนาต่างกัน.**

ขอให้มองให้เห็นความสำคัญ ที่จะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติว่าเราไม่ต้องแตกראวกัน เพราะมีศาสนาต่างกัน นี้ก็เป็นเครื่องส่งเสริมศีลธรรม และในบางส่วนก็เป็นศีลธรรมอยู่ในตัว; เพราะว่าเป็นโลกนี้ต้องมีศาสนาหลายศาสนา แต่คนในโลกก็ต้องถือศาสนาต่าง ๆ กัน ดังนั้นหัวข้อที่จะกล่าว ในวันนี้จึงมีว่า "ไม่ต้องแตกראวกัน เพราะมีศาสนาต่างกัน" ซึ่งจะได้บรรยายเป็นข้อ ๆ ไปดังนี้ :-

โลกจำเป็นต้องมีศาสนาหลายศาสนา.

ข้อแรกก็คือข้อที่ว่า โลกไม่อาจจะมีความเชื่อแต่เพียงศาสนาเดียว ศาสนาเกิดขึ้นมาในโลกนี้ตามลำดับตามยุคตามสมัย ตามวิวัฒนาการของมนุษย์หรือของโลก ในสังคมต่าง ๆ กัน ซึ่งจะเห็นได้โดยไม่ยากในสมัยดึกดำบรรพ์ ก็มีศาสนาในอันดับแรกเริ่ม เกิดขึ้นมาตามลำดับ จนกว่าจะมาถึงศาสนาในระดับที่สมบูรณ์ ตามแต่วิวัฒนาการของมนุษย์ ที่ทำให้จิตใจของมนุษย์สูงขึ้น ดังนั้นจึงเป็นไปได้

ที่ใดกันจะมีศาสนาแต่เพียงศาสนาเดียว ไครก็คิดว่าจะมีได้แต่ศาสนาเดียว คงจะเป็นคนบ้า.

ข้อต่อไปที่จะต้องพิจารณาก็คือว่า คนต้องถือศาสนาต่างกันตอบอย่างกำปั้นทุบดินที่ว่า "เพราะคนต่างกัน" คนไม่เหมือนกัน คนจึงถือศาสนาต่างกัน. โดยแท้จริง แม้ปากเราจะพูดว่า ถือศาสนาเดียวกัน ก็ยังถือศาสนาต่างกัน แม้ปากจะพูดว่า ถือพุทธศาสนาด้วยกัน แต่ก็ยังมีถือพุทธศาสนาชนิดที่ต่างกัน. นี่เป็นสิ่งที่มิใช่โดยธรรมชาติ, หรือต้องมีโดยธรรมชาติ, เพราะบังจ้อหลายอย่างหลายประการ ถ้าดูกันภายนอก ก็เห็นบังจ้อเหล่านี้คือยุคหนึ่ง ๆ ดินหนึ่ง ๆ อ้อมมีศาสนาเกิดขึ้นแบบหนึ่ง ๆ อย่างเหมาะสมแก่คนในยุคนั้นหรือดินนั้น เมื่อยุคนั้นเปลี่ยน ศาสนามันก็เปลี่ยน แล้วคนก็จะถือศาสนาเดียวอย่างเดิมอยู่ไม่ได้ มันจึงมีกันหลายแบบ และหลายศาสนาเพิ่มขึ้น ๆ.

หรือจะดูกันง่าย ๆ สั้น ๆ ก็ว่า ต่างคนต่างถือศาสนาเพื่อสืบสกุลของบรรพบุรุษของตน ๆ. เมื่อสกุลของบุคคลมันมีหลาย ๆ สกุลและต่างกัน ก็มีศาสนาต่างกัน ถือศาสนา

ตามแบบแห่งวงศ์สกุลของตน จนเป็นประเพณี นกเป็น
เหตุให้คนถือศาสนาต่างกัน. หรือจะดูว่าเหตุการณ์มันบังกับ
เช่นมีสงคราม บังกับให้คนเปลี่ยนศาสนา มีอำนาจกองทัพ
มาบังกับให้คนเปลี่ยนศาสนา อย่างนั้นมันก็จำเป็นจะต้องมี.

การเปลี่ยนศาสนาอาจมีได้ตามความจำเป็น.

การเปลี่ยนศาสนาซึ่งหมายความว่า ถือศาสนาต่าง
ไปจากเดิมจากบรรพบุรุษ หรือว่าอย่างน้อยจะดูเห็นว่า
ประโยชน์นั้นแหละบังกับให้คนเปลี่ยนศาสนา; เช่น
ระบบราชการ บังกับว่าต้องถือศาสนาไหน ต้องถือศาสนา
จึงจะรับเข้ามาในระบบราชการ ระบบนั้นระบบนี้ ซึ่งเคยมี
มาแล้ว. คนก็ต้องถือศาสนาต่างกัน ไปตามความจำเป็น
ประโยชน์บังกับให้เปลี่ยนศาสนา มีได้ตลอดเวลา.

ที่นี้บางที การย้ายสถานที่ การแปลงชาติเป็นถิ่น
ทำให้ต้องเปลี่ยนศาสนา หรือบางทีแม้แต่การแต่งงาน ก็ยัง
เป็นเหตุให้เปลี่ยนศาสนา

ที่นักรวดูถึงบ้างอยู่ในภายใน คือในหัวใจของคน
เรา บางคนก็มีจิตใจเหมาะสำหรับศาสนาชนิดหนึ่งๆ โดยหลัก
ทั่วไปท่านถือกันมาแต่โบราณกาลว่า—

บางคนมีจิตใจเป็น “ศรัทธาธิกะ” ก็ความเชื่อ
เป็นเบื้องต้น มีความเชื่อเป็นเจ้าเรือน เขาก็ต้องถือ
ศาสนา ที่มีหลักเกณฑ์แห่งความเชื่อเป็นใหญ่.

บางคนมีนิสัยเป็น “วิริยธิกะ” มีการบังคับจิตใจ
เป็นเจ้าเรือน. เขาก็ต้องมีศาสนา ที่เหมาะสมกับกรที่จะ
เป็นผู้มีจิตเข้มแข็ง บังคับจิตใจของตนได้อย่างนั้นอย่างนี้ มี
ก็มีศาสนาชนิดที่มีการบังคับจิตใจเป็นหลักใหญ่เป็นศาสนาของ
ตนๆ.

บางคนก็มีนิสัยเป็น “ปัญญาธิกะ” คือ มีปัญญา
เป็นเจ้าเรือน ถือสิ่งต่างๆ ตามอำนาจของปัญญา คนพวก
นี้ก็จะต้องมีศาสนา ชนิดที่มีปัญญาเป็นเจ้าเรือนเป็นใหญ่
นั้นแหละเป็นหลัก.

นับปัจจัยในภายในก็ดี ปัจจัยในภายนอกก็ดี ล้วนแต่
มีอยู่สำหรับทำให้กันถือศาสนาต่างกัน. ยิ่งกว่านั้นยังมีข้อ

แท้จริงที่ว่า ในคนๆ เดียวก็ยังมีถือศาสนาได้หลายศาสนา,
หรือผสมกันอยู่หลายศาสนา ที่เดิมาแล้ว หรือที่กำลังเป็นอยู่.

คนเดียวกันถือหลายศาสนาได้.

เราจะเห็นได้ว่าคนไทยถือศาสนาพุทธปนไฮโซ เรียก
ตัวเองว่าพุทธ. ก็ยังไหว้เทพเจ้าผีसांगเทวดาเป็นสรณะ แม้ที่
สุดแต่ยังไหว้วิญญานบรรพบุรุษ อย่างที่เรียกกันว่า ไหว้เจ้า
ไหว้ครูจีน ไหว้ศาลเจ้า ไหว้หลักเมือง เหล่านี้ก็เรียกว่ามี
พุทธควบกันอยู่กับไฮโซ ถือศาสนาสองศาสนา พราหมณ์
ที่ทำหน้าที่พราหมณ์ ทว่าถือศาสนาพราหมณ์ ก็ยังสามารถ
ไตรสิกขาอย่างพุทธบริษัท ในพิธีต่างๆ ครอบครวัเดียวกัน
ถือศาสนาต่างคนไฮโซเสรีภาพ มันก็อยู่กันได้. นี้เรียกว่า
คนเดียวถือหลายศาสนา; ยิ่งกว่านั้น ในข้อความ *อรรถกถา*
ยังมีกล่าวไว้ว่า *ศิวเป็นนายพราน เมื่อยเป็นโสดาบัน* ก็ยังอยู่กัน
ได้. เราในคราวเดียวกันถือศาสนาหลายศาสนา ก็ยังอยู่กัน
ได้ ทำไมมันจึงเป็นอย่างนั้น? ก็เพราะว่ามีเหตุผล รู้จัก
ถือเอาประโยชน์ ไม่ต้องสร้างสิ่งที่เป็นอุปสรรค กีด
ขวางซึ่งกันและกัน หรือถ้าจะกล่าวอีกทีหนึ่ง ก็คือไม่ยึดมั่น
ถือมั่นด้วยอุปาทานมากจนเกินไป อย่างหลบๆ หลบๆ.

บางคนอาจถือศาสนาไม่ตรงที่ปากพูด.

ที่นี้มาคุยกันต่อไป ถึงข้อเท็จจริงที่มีอยู่ แม้ในเวลานี้ ก็อบจะทุกคนถือศาสนาต่างไปจากที่ปากว่า หรือว่าจตะเบือน ปากว่าเป็นพุทธ แต่ก็ถือศาสนาไสย "ถือศาสนาเงิน" ซึ่งมีคำกล่าวลือเลือนว่า ปากว่า พุทธยัง สรดั่ง กัจฉามี—ถือพระพุทธรูปเจ้าเป็นสวดละ แต่ในใจของเขา ถือว่า สตางค์ สรดั่ง กัจฉามี—ข้าพเจ้าถือสตางค์ เป็นสวดละ. นี่ถือศาสนาเงิน คนถือศาสนาต่างจากที่ปากพูด คือใจถืออย่างปากถืออย่าง.

การเปลี่ยนศาสนามีมูลมาจากประโยชน์ เพราะว่าเขาถือศาสนาประโยชน์. เราไม่อาจจะถือศาสนาเหมือนกันในโลกนี้ เพราะคนมีเหตุปัจจัยต่างกัน, มีนิสัยสันดานต่างกัน, อย่างที่ว่าบางคนมีศรัทธาเป็นเจ้าเรือน, บางคนมีวีรียะเป็นเจ้าเรือน, บางคนมีปัญญาเป็นเจ้าเรือน, ดังที่กล่าวมาแล้ว ศาสนาจึงเกิดขึ้นแตกต่างกัน, ศาสนาฮิวหรือศาสนาอาหรับเกี่ยวเนื่องกัน ก็มีศรัทธาธิกะ. หรือว่าชาวฮาทับบางเผ่าก็จะมี วีรยาคะ เป็นเจ้าเรือน. ในอินเดียคู่กันโดยหลักทั่ว ๆ ไปแล้ว เป็นพวกที่มีปัญญาเป็นเจ้าเรือน.

ถึงแม้ความศรัทธา ระบบความศรัทธาก็มีมากมายในประเทศ
อื่นด้วย.

รสนิยมต่างกัน อาจถือศาสนาต่างกันได้.

ดูอีกทางหนึ่งเราไม่อาจถือศาสนาเหมือนกัน ก็เพราะ
ว่า เรามีรสนิยมที่ต่างกัน. ครอบครัวยุติธรรมชอบอาหาร
ต่างกัน; แต่ก็อยู่กันได้, บางทีก็จะตีเสียอีก ที่ว่าเราไม่ชอบ
อาหารเหมือนกัน ไม่ต้องแย่งกัน หรือแบ่งกันได้โดยง่าย.
ก็คิดว่าศาสนาฮินดูไม่กินเนื้อ ศาสนาคริสต์เคยเบียดเบียน
กินเนื้อ ต่างกันอย่างนี้ มันก็ไม่ขัดขวางกันหมดก็ไม่แพง;
เพราะว่าพวกหนึ่งกิน พวกหนึ่งไม่กิน; ถ้าเกิดกินพร้อมกัน
ทั้งสองพวก หมูมันก็แพง.

ในเมืองไทยเรา ถ้าเพื่อนชาวมุสลิม เกิดกินหมู
ขึ้นมาบ้าง หมูมันก็จะแพงกว่านี้มาก, ถ้าขัดขวางกันก็ไม่
เห็นว่ามันจะเป็นประโยชน์ ผู้ต่างคนต่างมี ต่างคนต่างกิน
ยังจะดีกว่า. พวกมหาชนกินเจไม่กินเนื้อ; พวกหินยานก็
ชอบเนื้อแต่ถูกส่งไปอีก, มันเป็นผลของการที่ว่า ต้องมีศาสนา
หรือลัทธิ ที่ถือต่างกัน แต่ต้องอยู่กันได้; ยิ่งถือศาสนา

ไม่เหมือนกัน ยิ่งทำให้เราอยู่กันได้สะดวกกว่า เพราะมันต้อง
 เป็นไปตามนิสัยใจคอ ของบุคคลนั้น ๆ. มันเดินไปไม่ได้.
 แต่เรามาจดการในข้อที่ว่า แม้จะถือศาสนาต่างกัน แต่
 เราก็คืออยู่กันได้.

แบบของศาสนายอมจำนนไปได้หลายรูป.

ทีนี้จะดูศาสนากันในหลายทิศทาง หลายรูปแบบ
 ดังต่อไปนี้ ศาสนาจำเป็น. ศาสนาจำเป็น ข้อนี้เรเห็นได้
 ที่ว่า นักวิทยาศาสตร์แท้จริงเขาไม่เอาขอมรวัระบบ dogma-
 tic sytem ก็บัญญัติเอาเองตามพอใจ ในลักษณะที่มันเดิน
 หลอกลวงศาสตร์ ให้เชื่ออย่างนั้น ให้เชื่ออย่างนั้นเป็น
 dogmatic sytem. แต่นักวิทยาศาสตร์เหล่านั้น เขาเกิดใน
 บิคมารคาที่ถือลัทธินั้นมาก่อน เพราะเห็นแก่บิคมารคา
 เขาจึงยอมถือ, หรือประกาศว่า คนถือศาสนาที่มี. นี้ก็เพื่อ
 ความสงบเรียบร้อย หรือว่าเป็นการแสดงว่าเคารพขนบ-
 ธรรมเนียมประเพณี กตัญญูแก่เวทที่ต่อบิคมารคา; อย่างนี้
 ก็ทำได้ นี้เรียกว่า ศาสนาจำเป็น dogmatic system ก็มีกัน
 ถืออยู่.

ทันทีมาถึง ศาสนาหลอกหลวง ในกรณีที่มีการหลอกหลวง ให้ไปถือศาสนาอื่น คือเปลี่ยนศาสนา ผู้นั้นก็ต้องถือศาสนาหลอกหลวงไปจนตาย. คนถูกหลอกหลวงให้ไปถือศาสนาที่ตนเข้าใจไม่ได้; เขาเอาประโยชน์หลอกเขาไป เขาก็ไปถือเอาศาสนาหลอกหลวงไปจนตาย. ถ้ามีการกระทำกันอย่างนี้แล้ว ไม่เท่าไร โลกนี้ก็จะเต็มไปด้วย ศาสนาหลอกหลวง, หลอกหลวงตัวเอง, จิตใจเห็นอย่างหนึ่ง แต่ไปถือศาสนาอีกศาสนาหนึ่ง เพราะเห็นแก่ประโยชน์; แม้จะถือไปอย่างละเมอ ๆ ความที่ได้ประโยชน์ ก็ยังเป็นการหลอกหลวง. นี่เป็นศาสนาหลอกหลวง ที่ถูกหลอกให้ไปถือชั่ววังไต่กั, เลิกกันเสียเถิด อย่าทำเลย, โลกนี้จะเต็มไปด้วยศาสนาแห่งการหลอกหลวง.

ทันทีมาถึง “ศาสนาภรรยา” พึงทูนนั้นก็ศกขบขัน ศาสนาภรรยา. คนยอมเปลี่ยนศาสนา เพื่อไปแต่งงานกับผู้หญิงซึ่งเขาพอใจ, แล้วเขาก็ยอมให้เปลี่ยนศาสนา คนนั้นก็เปลี่ยนศาสนา เพื่อไปแต่งงานกับผู้หญิงที่ตนรักเหลือประมาณ. นี้ก็มีอยู่จริง. นี้เขาไม่ได้ทำไปเพื่อศาสนา โดยแท้จริง เพราะไม่เข้าใจ, ไม่เข้าใจหัวใจของศาสนานั้น ๆ.

แต่เขาก็ต้องถือ มันกลายเป็น *ศาสนาของเมีย* หรือ *ศาสนาของหัว*; แต่เขาก็ต้องเอามาถือ, ก็ทำให้ถือศาสนาต่างกัน แม้ในครอบครัว, เรียกว่า ศาสนาที่ขึ้นอยู่กับประโยชน์.

สรุปความในที่สุดก็ว่า คนส่วนมากถือศาสนา ประโยชน์. ศาสนาประโยชน์คือเอาประโยชน์เป็นใหญ่. ไม่เอาพระเจ้าเป็นใหญ่, ไม่เอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นใหญ่, แต่ถือเอาประโยชน์เป็นใหญ่, ให้ได้ประโยชน์ก็แล้วกัน. บางทีก็เอาพระเจ้าไปขายเสียดูๆ, เอาพระศาสดาไปขายเสียดูๆ. เอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไปขายเสียดูๆ. เพื่อประโยชน์นึกถึงตัวของตนเอง คนส่วนมากถือศาสนาประโยชน์, ถือศาสนาเพื่อประโยชน์ ที่ถือศาสนาโคอบริสุทธ์ใจนั้น มันมีที่มากนักอ้อ? ถึงแม้ที่พูดกันว่าศาสนานี้ศาสนานั้น ถือแล้วจะได้ไปอยู่ในสวรรค์. นี่มันก็เพื่อประโยชน์.

ถือพุทธศาสนาแล้วอยู่เหนือประโยชน์.

คุณจะมีแต่พุทธศาสนา เท่านั้น ที่ถือแล้วถึงที่สุดแล้ว จะอยู่เหนือประโยชน์, ไม่ต้องการประโยชน์; เพราะ

ว่าจะต้องสละประโยชน์ทั้งไป, ไม่ยึดมั่นถือมั่นในประโยชน์ใด ๆ จึงจะบรรลุนิพพาน เป็นวิมุตติ เป็นความหลุดพ้นจากอำนาจประโยชน์ทั้งปวง. เรื่องสวรรค์ก็กลายเป็นแค่การเล่น เพราะเป็นเรื่องประโยชน์ตามอำนาจแห่งความรู้สึกรักของคนมีกิเลส, ต้องการจะอยู่ดีกินดียิ่งขึ้นไปกว่าที่อยู่ในเมืองมนุษย์, มันเป็นการหลงในประโยชน์อย่างที่สุด. เพราะว่า เขาไม่รู้ หรือไม่อาจจะรู้ว่า ศาสนาที่แท้จริงนั้นเพื่อดับทุกข์, ไม่ใช่ประโยชน์ตามที่กิเลสต้องการ, ต้องเพื่อดับทุกข์.

กิเลสเป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์ เขาต้องการจะ เช่นฆ่ากิเลส หรือว่าเขาต้องการประโยชน์นั้น มันอยู่ที่จิตใจ ของเขา. แต่คนส่วนมากเขาถือศาสนาประโยชน์ และเขาไม่รู้ว่าเขามีทุกข์ เขาไม่รู้จักว่าความทุกข์นั้นเป็นอย่างไร? ส่วนมากจึงถือศาสนาประโยชน์ในชื่อต่าง ๆ กัน, ถือศาสนาอะไรก็เอาศาสนานั้นเป็นเครื่องบังหน้า แสวงหาผลประโยชน์ ตามที่กิเลสต้องการ, ไม่ได้คิดที่จะทำลายกิเลสให้หมดสิ้นไป, แต่อยู่เหนือกิเลสของประโยชน์ทั้งปวง.

อย่างว่าในพุทธศาสนา^๓ สอนให้เห็นความไม่เที่ยง
 เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นสัจธรรม เป็นแก่น, เรียกว่าความ
 เป็นเช่นนั้นเอง ของสิ่งทั้งปวง; แม้แต่สวรรค์ ก็มีความเป็น
 เช่นนั้น ก็เลยไม่ปรารถนาแม้แต่สวรรค์, แต่ต้องการวิมุตติ
 คือความหลุดพ้นออกไปเสียจากอิทธิพลเหล่านั้น, คำทั้งหลาย
 คำของอะไร, อะไร ๆ อย่างไร ๆ อยากจะอยู่เหนือค่าของสิ่ง
 เหล่านั้น; อยู่เหนือค่า เหนือคุณค่า เหนืออิทธิพล ของ
 สิ่งทั้งปวง, แล้วใครสักกี่คนที่จะถือศาสนา เพื่อจะอยู่
 เหนือคุณค่าของประโยชน์ทั้งปวงอย่างมีใจหลุดพ้น,
 เป็นวิมุตติหลุดพ้นไปจากอิทธิพล ของสิ่งทั้งปวงในโลกนี้
 จนเรียกว่าเป็นโลกุตระ อยู่เหนือโลก.

ขอให้พวกเรามาสักรวบรวมศาสนาหลายชื่อ หลายชนิด
 กระทั่งแยกออกมาเป็น ศาสนาของกิเลส, ศาสนาของประ-
 โยชน์, เป็นศาสนาที่ถือตามความจำเป็น, เป็นศาสนาที่ถือ
 โดยอุกหลอกลวงก็มี, กระทั่งว่าศาสนาภรรยา, เป็นต้น.

คนไม่อาจถือศาสนาเหมือนกันทุกคน.

มันจำเป็นที่ว่า ยังละกิเลสไม่ได้อยู่เพียงใด ๆ ก็ต้อง
 ถือหลายศาสนาหรือคนเดียวกันถือได้ร่วมกัน ๆ หลายศาสนา.

ทั้งนี้โลกทั้งโลกจึงต้องมีหลายศาสนา. โลกต้องมีศาสนา
หลายศาสนา แล้วคนก็จะต้องถือศาสนาหนึ่ง ๆ ต่างกันตามอุป-
นิสัยของตน ๆ. เขามีอุปนิสัยแห่งความเชื่อ ก็ถือศาสนา
ความเชื่อ. เขามีอุปนิสัยแห่งการใช้กำลังจิต ก็ถือศาสนา
แห่งการใช้กำลังจิต. เขามีอุปนิสัยแห่งปัญญา เขาก็ต้องถือ
ศาสนาแห่งปัญญา. คนก็ต้องถือศาสนาต่างกัน เพราะเหตุ
ปัจจัยทั้งภายในและภายนอก มันต่างกันอย่างนี้. คนเดียวกัน
คราวเดียวกัน ก็ถือศาสนาผสมกันอยู่หลาย ๆ ศาสนา ตาม
ความรู้ ตามการศึกษา ตามประเพณี ตามวัฒนธรรม
ที่ประสมปนเปกันยิ่งขึ้น คนเดียวแต่ถือศาสนาหลายศาสนา.

นี่ก็เพราะเป็นไปตามอำนาจแห่งประโยชน์ จนกล่าว
ได้ว่า เขาถือศาสนาต่างจากปากที่เขาพูดว่า เขาถือศาสนา
อะไร, หรือจกทะเบียนว่าถือศาสนาอะไร, จกทะเบียนว่าถือ
ศาสนาอะไรนั้นเป็นเรื่องโลก ๆ เป็นเรื่องชาวบ้าน สำหรับ
ทำหนังสือเดินทาง หรือสำหรับจดทะเบียนอะไรบางอย่าง.

นี่เป็นการแสดงอยู่แล้วว่า เรา ไม่อาจจะถือศาสนา
เหมือนกันทุกคน, ไม่มีทางที่จะเป็นไปได้, และเรา ไม่
ควรจะหลอกลวงซึ่งกันและกัน ให้เปลี่ยนศาสนา; เพราะ

ว่ามันจะทำให้โลกนี้มีแค่ศาสนาหลอกดวง ก็ปล่อยหลอกเอาไปดื้ออยู่อย่างที่ตัวไม่รู้จัก.

ไม่ต้องแตกראวกันจะอยู่เป็นสุข.

เป็นเอ็นว่าเราไม่ต้องแตกראวกัน เพราะมีศาสนาต่างกัน. เราไม่ต้องแตกראวกัน เพราะมีศาสนาต่างกัน. เราหาทางให้อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข; เพราะเราต้องมีศาสนาต่างกัน. เราก็ต้องหาทางประนีประนอมอมยอมปรับปรุ้ง ให้อยู่ด้วยกันได้ โดยไม่ต้องแตกראวกัน; แม้แต่ว่าสามนิกายหนึ่ง ภรรยาได้อีกศาสนาหนึ่ง ก็ยังอยู่กันได้; ถ้าคนมันฉลาด, ถ้าคนมันรู้เท่าทันกิเลส และรู้จักความหมายของความเป็นคนอย่างแท้จริง.

ดังนั้นขอให้ท่านทั้งหลาย ได้พิจารณาไตร่ตรองดูเถิดว่า เราจะต้องไม่แตกראวกันทั้งที่มีศาสนาต่างกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ สำหรับมนุษย์ในโลกปัจจุบันนี้ จะคงทำได้ไฉน. หวังว่าท่านทั้งหลาย จะได้ขจัดปัญหานี้ให้หมดสิ้นไป. แล้วมีศาสนา ชนิดที่เป็นประโยชน์แก่ความสุขของแต่ละคน. อยู่ทุกที่พิภพทวีปกาลเทศะ.

ปรมัตถธรรมกถbuma
ออกอากาศครั้งที่ ๕๗
๒๗ มีนาคม ๒๕๒๖
เวลา ๕.๐๐-๕.๓๐ น.

ปรมัตถธรรม สำหรับข้าราชการพลเรือน.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

อาตมาได้บรรยายปาฐกถาธรรมมาตลอดเวลา ใน
เรื่องปรมัตถธรรมในฐานะเป็นปรัชญาที่เป็นรากฐานของ
ศีลธรรม, ส่วนในวันนี้จะกลายเป็นรากฐานของจริยธรรม
ของข้าราชการพลเรือน ตามคำขอร้องขอของเจ้าหน้าที่, นับว่า
เป็นการบรรยายพิเศษ ตามโอกาสอันจะต้องมี เพื่อศีลธรรม
และจริยธรรม ที่กว้างขวางออกไป; ไม่มีหน้าที่การงาน
อันไหน ที่ไม่เป็นศีลธรรมของมนุษย์เรา; ดังนั้นจึง

ท้องรูเรื่อง รากฐานของศีลธรรมนั้น ๆ ซึ่งในที่นี้เรียกว่า
ปรมัตถธรรม.

๕ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕ ทงทหารและพลเรือนมีหน้าที่เป็นพลโลก.

ทีนี้จะได้พิจารณาจนถึงคำว่า **ข้าราชการพลเรือน**
ก่อน. คำนี้เป็นคำที่ต้องวินิจฉัยกันให้สมบูรณ์. เราควรจะ
มองกัน ให้ลึกซึ้งถึงธรรมชาติ ว่าคนทุกคนที่เป็นประ-
ชาชนคนไทย มีหน้าที่พัฒนาชาติ, จะเรียกตัวเองว่า
ข้าราชการหรือประชาชนก็ตาม มีหน้าที่พัฒนาประเทศชาติ.
แต่เรานิยมแยกเป็นข้าราชการทหารบ้าง, ข้าราชการพลเรือน
บ้าง, โดยลืมไปว่า ในยามสงคราม ทหารเป็นทหาร. แต่ใน
ยามที่ไม่มียุทธสงคราม ทหารก็คือพลเรือนนั่นเอง, และเป็น
ระยะที่ยาวนานกว่าระยะที่มีสงคราม.

บัดนี้เราก็ได้เห็นทหารเข้ามาช่วยเหลือ ในกิจการ
พลเรือนเหมือนกัน. ดังนั้น ข้าราชการทหาร ในยามที่ไม่มียุทธ
สงคราม ก็ควรรับฟังในเรื่องนี้ เพื่อความเข้าใจอันดี
และร่วมมือกับทุกคน. เรากล่าวได้ว่า **พลเรือนมีหน้าที่กาย-**

ในรวัชาน ทหารมีหน้าที่ตามวิธหรือนอกวิธออกไป ตาม
 ควบแก่กรณี. แต่จะมีผลสมบูรณ์ได้ ก็ต่อเมื่อร่วมมือกัน
 ทั้ง ๒ หน้าที่. คุณแต่มา เรามี ๒ ชนิด มาไว้ลากรตามถนน
 กัม, มาไว้ออกสงครามกัม, หรือแถมมีมาเพื่อเล่นการ
 พนันด้วย. มันมีได้หลายชนิด: แต่ก็ต้องจัดต้องทำให้กลม
 กลืนกัน จึงจะได้รับประโยชน์จากมัน อย่างนี้เป็นต้น.

ข้อสำคัญเราอย่าลืมว่า เราทุกคนเป็นพลโลก,
 เป็นพลของโลก, หน้าที่ของพลเรือนชายออกไปเป็นหน้าที่
 ของพลโลก, เราต้องรับรู้ไปถึงความรอดของโลกร ทั้งทหาร
 และทั้งพลเรือน ต้องรับรู้หน้าที่ของพลโลก มิฉะนั้น
 เราจะคุ้มครองบ้านเรือนของเราได้โดยยาก. ยิ่งบัดนี้แล้ว
 โลกมันจะเล็กลงทีเดียว จนเราไม่อาจจะแยกตัวเราออกจากใคร
 หรือไม่มีใครจะแยกจากกันได้โดยเด็ดขาด. ขอให้ถือเป็น
 หน้าที่ของคนทุกคน ที่จะนึกถึงโลก เหมือนสมเด็จพระ
 โสภณเสนาบดีสมเด็จพระเจ้า ท่านมีหน้าที่จัดการคุ้มครองโลก,
 ท่านจะเป็นข้าราชการพลเรือนด้วยหรือไม่ ก็ต้องคิด เป็น
 ข้าราชการของโลก, เป็นข้าราชการของพระธรรม, คุ้มครอง
 โลกอยู่อย่างแท้จริง; ถ้าคิดกันอย่างนี้ แล้วก็จะเป็นการง่าย
 นิดเดียว ที่จะเป็นข้าราชการของประเทศไทย.

ข้าราชการกับประชาชนต้องไม่เป็นปรปักษ์กัน.

ที่นี้มาพูดถึงความหมายของคำว่าข้าราชการ
 ควรจะรู้จักไว้ว่า ข้าราชการนั้นถูกสงเคราะห์ไว้ในวรรณะ-
 กษัตริย์ คือบุคคลที่มีหน้าที่ในการปกครอง, การปกครอง
 และการทหาร เป็นหน้าที่ของวรรณะกษัตริย์; วรรณะ
 โดยหน้าที่นั้นเล็กไม่ได้ เขาเด็กกันแต่วรรณะโคธชาติ
 กำเนิด, ไม่ได้เอาชาติกำเนิดเป็นเครื่องหมายวรรณะ. แต่เอา
 หน้าที่ที่ก่าตั้งกระทำอยู่ เป็นเครื่องหมายของวรรณะ, ทุกคน
 ยังมีหน้าที่. จงดูหน้าที่ของเขา ว่ามีหน้าที่ที่ควรสงเคราะห์
 เขาในวรรณะไหน แล้วก็ดำรงตัวให้เหมาะสม กับภารกิจ
 เป็นวรรณะนั้น; จะเป็นคนไม่มีวรรณะนั้นไม่ได้, ไม่มี
 วรรณะตามหน้าที่นั้นไม่ได้, เท่ากับคนไม่มีอาชีพ หรือเป็น
 คนตายแล้ว.

วรรณะที่มีหน้าที่ปกครองนั้น มีหน้าที่ทำให้
 คนทุกคนร้องออกมาว่าพอใจ, พอใจ. ตามความหมายของ
 คำว่าราชา ราช, เป็นคำแรกหลุดออกมาจากปากของมนุษย์
 เมื่อได้รับการปกครองที่ดี. คำว่าราชา ราช แปลว่าพอใจ
 พอใจ.

บัดนี้ เรากระทำได้ตามนั้นหรือเปล่า? ขอให้กึก
กู่ให้ดี, เคียงนาคูเกิด ประชาชนยังมีความรู้สึกว่ารัฐบาลคือ
ปรบักษ์ รัฐบาลคือปรบักษ์ของประชาชน, อยู่กันคนละฝ่าย
คนละพวก, คล้ายกับว่ามีประโยชน์อันขัดกัน.

ประชาชนเรียกรัฐบาลว่าหลวง ๆ; หลวงท่านจะ
เอาอย่างนั้น หลวงท่านจะเอาอย่างนี้, ในความหมายที่เป็น
ฝ่ายตรงกันข้าม. มีประชาชนที่คนที่พูดว่า รัฐบาลของเวา;
แม้แต่คำพูดที่ใช้อยู่ในหนังสือราชการ ก็ยังแยกว่า ของ
ประชาชนบ้าง ของราชการบ้าง, ยังแยกข้าราชการกับ
ประชาชนเป็นคนละพวก, มีหน้าที่คล้าย ๆ กันว่าต่อสู้กัน
หรือเป็นปรบักษ์ต่อกัน, ประชาชนยังใช้คำว่าหลวง หลวง
ท่านจะเอาอย่างนั้น หลวงท่านจะเอาอย่างนี้ หรือว่าหลวง
ไม่ช่วยเรา.

นี่เป็นสิ่งที่พิจารณาแล้ว ก็จะเห็นว่า ยังมีอะไรที่
บกพร่องอยู่, ทำไมประชาชนเรียกฝ่ายรัฐบาลว่าหลวง? นั้น
จะมีความหมายพิเศษ ไม่ต้องวินิจฉัยอีกกันในที่นี้ ท่านทั้งหลาย
ควรจะวินิจฉัยได้เอง.

เหตุที่ทำให้แต่ละวรรณะเข้าใจกันไม่ได้.

ทีนี้ อาตมาจะขอร้องให้พิจารณากันต่อไปว่า การศึกษาของเรา ไม่สมบูรณ์, หรือจะเรียกว่าการศึกษาในโลกก็ไม่ได้ ไม่สมบูรณ์. ก็ให้เรียนกันแต่หนังสือและอาชีพ. เรียนหนังสือกันจนสุดที่จะเรียนได้ แล้วก็เรียนอาชีพในรูปแบบเทคโนโลยีต่างๆ อย่างมากมายมหาศาลลึกลับ; แต่มันก็ไม่สมบูรณ์ เพราะไม่ได้เรียนกันในข้อที่ว่า เราจะเป็นอย่างไร, เราจะเป็นอย่างไร, เราจะเป็นอย่างไร. เราไม่ได้เรียน, การศึกษามันจึงไม่สมบูรณ์ มีลักษณะเหมือนกับว่าเป็นสุนัขที่ทางคว้น ไม่น่าดู หรือพระเจดีย์ยอศคว้น มันก็ไม่น่าดู.

การศึกษาไม่สมบูรณ์ นี้แหละ เป็นเหตุให้วรรณะประชาชนกับวรรณะการปกครองเข้าใจกันไม่ได้, ประชาชนกับผู้ปกครองเข้าใจกันไม่ได้ ว่าเราเป็นพลโลกด้วยกัน; เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน; จึงไม่ได้ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่, และไม่ได้ทำหน้าที่ร่วมกัน. เพราะการศึกษาไม่สมบูรณ์ ไม่ทำให้เราสำนึกในข้อนี้ แต่ละคนมุ่งทำ

ประโยชน์ส่วนตัว. ทุกคนเป็นคนของประโยชน์ของตน, ขอภัยใช้คำว่าเป็น คนของประโยชน์ของตน คือรายได้ หรือเงินเดือน.

เขาไม่รู้ว่าหน้าที่ของมนุษย์ทุกชนิด ล้วนแต่เป็นธรรม. ธรรมะคือหน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องประพฤติ ในฐานะที่เป็นมนุษย์. ถ้ารู้ว่าการทำงานที่ เป็นธรรมะแล้ว จะบูชาหน้าที่ จะพอใจในหน้าที่ แล้วจะหาความสุขได้ที่โต๊ะทำงานนั่นเอง, มีความสนุก, มีความสุขที่โต๊ะทำงาน, ก็ทำงานได้มากก็เหลือใช้ ไม่ต้องทำคอร์ปชั่น เพราะเงินเดือนไม่พอใช้. นี่หาความสุขจากการทำงานที่โต๊ะทำงาน นั้นเป็นการประพฤติธรรม, ไม่ต้องทำคอร์ปชั่น เพื่อไปหาความสุขจากสถานกามารมณ์ จนเงินเดือนไม่พอใช้.

ไม่เป็นคนรกโลก ต้องทำหน้าที่ให้สมบูรณ์.

ทุกอย่างในระบอบประชาธิปไตย ข้าราชการต้องรู้ว่า โต๊ะทำงาน โต๊ะทำงานนั้นแหละ คือบัลลังก์ที่ประชาชนมอบให้, โต๊ะทำงานคือบัลลังก์ที่ประชาชนมอบให้แก่ข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ อย่างมีอำนาจเหนือประชาชน,

เป็นของศักดิ์สิทธิ์. ดังนั้นพอเข้ามาในห้องทำงาน ก็ควรจะพนมมือให้แก่โต๊ะทำงาน ในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์. และทำในใจให้ถูกต้องว่า โต๊ะทำงานนี้คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนมอบให้. เหมือนกับพระในบางนิกาย จะขึ้นเทศน์บนธรรมมาสน์ ก็เคารพธรรมมาสน์. ทำอาการเคารพธรรมมาสน์เสียก่อน. เพราะว่า *ธรรมมาสน์เป็นสิทธิ์ของพระทุกองค์* ที่จะประทับนั่งแสดงธรรม, *เราเป็นสาวกจะขึ้นไปนั่ง ต้องทำ ความเคารพธรรมมาสน์เสียก่อน* อย่างนี้เป็นต้น ก็จะทำหน้าที่ของตนอย่างประณีต ละเอียด ลออ ดัดซึ่งมีผลสมบูรณ์

การทำให้ประชาชนน้ำตาตก ถือว่าเป็นบาปมหันตโทษของข้าราชการ, เมื่อแยกกันเป็นข้าราชการและประชาชนแล้ว ขอให้รับรู้ว่ การทำให้ประชาชนน้ำตาตกนั้น เป็นบาปมหันตโทษของข้าราชการ.

สิ่งที่มีเกียรติสูงสุดของมนุษย์ คือการทำหน้าที่บริสุทธิ คือธรรมะ คือการประพฤติธรรม, ต้องไม่เป็นคนรักโลก เพราะบกพร่องในหน้าที่ของมนุษย์คนหนึ่ง. มนุษย์คนใด *บกพร่องในหน้าที่* ของมนุษย์ คนนี้เชื่อว่า *เข็มนคนรักโลก*, ครั้นบกพร่องแล้วก็ยังไม่ละอาย ไม่มีหิริ ไม่มี

โศกตักปประ, นีมันไม่เพียงแต่บกพร่อง มันกลายเป็นว่าไม่ทำ
หน้าที่เอาเสียเลย, ไปทำทุจริต, แล้วยังส่งเสริมการทำ
ทุจริต, ระบบจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือน ต้อง
สมบูรณ์จนป้องกันสิ่งเหล่านี้ได้ อย่าให้เกิดขึ้น.

ทุกคนควรสำนึกโทษของอบายมุข.

ที่นี่ มองดูกันในแง่ของประชาชน ทางด้านประ
ชาชน ที่ว่าการศึกษาที่ไม่สมบูรณ์นั้น ประชาชนไม่ได้
รู้ว่า ประเทศชาติของเรา่วมกันกับรัฐบาลหรือกับ
ข้าราชการ, ประชาชนยังไม่ได้ถือว่า รัฐบาลหรือข้าราชการ
คือผู้ที่ทำหน้าที่แทนเรา เพื่อเรา ในการจรรโลงประเทศชาติ
ซึ่งรวมเราด้วยกันทั้งหมด, การเป็นประชาชนที่ดี ก็คือ
การเป็นข้าราชการพลเรือนที่ดี คนหนึ่งด้วยเหมือนกัน,
ประชาชนมีหน้าที่จรรโลงประเทศชาติ เช่นเดียวกับข้าราชการ;
ควรจะจัดประชาชน ให้เป็นข้าราชการคนหนึ่งด้วย
เพราะเป็นหน้าที่, เพราะต้องรับผิดชอบร่วมกันและเท่ากัน,
ประชาชนควรร่วมมือกับทางราชการ ในการต่อต้าน
อบายมุขทุกชนิด แม้เป็นอบายมุขที่รัฐบาลเป็นผู้จัดขึ้น
เพื่อเป็นการรับบริจาคโลหิตจากประชาชน.

อบายมุข คือ คัมภีร์มา ที่ชวากลางคืน ดูการเล่น
เล่นกาพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร เกือบรันท่ำการงาน.

อบายมุข ๖ ประการ เป็นปากประตูแห่งอบาย
สำหรับจะจมลงไปใบบาอ. เราจะต้องรู้สำนึกในข้อนี้,
รับผิดชอบกันเ็นข้อนี้, ไม่โยนเกลดองไปมาให้แก่กันและกัน
จนผลร้ายเกิดขึ้นเป็นส่วนรวม.

ทุกคนช่วยผลุงศีลธรรม.

ประชาชนควรร่วมมือกันประทัวง สิ่งที่เป็นชาติก
แก่ศีลธรรม, เรียกรังศีลธรรมให้มีมา, ให้รัฐบาลปรับปรุง
ความมีศีลธรรม ในประเทศชาติ, โดยรู้ว่า ศีลธรรมคือ
สิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างตัวเอง ในการสร้างชาติ, หรือ
ในการสร้างโลก.

เที่ยวพิชารณาทุกเด็ก ความไม่มีศีลธรรมกำลังมี
โทษร้ายอย่างไร, การสหกรณ์ทำไม่ได้ การผลิต การ
เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ล้วนแต่โกง, โกงคือเอา
เปรียบ, มุ่งหมายแต่การเอาเปรียบกันทั้งโลก, นี้คือไม่
มีศีลธรรม, ศีลธรรมทั้งอยู่ไม่ได้, ระบบสหกรณ์นั้นเป็น
ระบบที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ แต่ก็เป็นไปไม่ได้ เพราะว่า

มนุษย์ไม่มีศีลธรรม, ต่อเมื่อมนุษย์มีศีลธรรม ระบบเช่น
ระบบสหกรณ์จึงจะเป็นไปได้.

นี่ศีลธรรมจำเป็น ในการสร้างตัวเอง สร้าง
ชาติและสร้างโลก ต้องช่วยกันฝึกศีลธรรม ให้มีศีล
ธรรมรอบค้ำ, เรียกร้องให้รัฐบาลจัดตั้งกระทรวงศีลธรรม
ขึ้นควบคุมกระทรวงทั้งหลาย, ให้บ้านเมืองเต็มไปด้วยศีล-
ธรรม, ระวังอย่าให้ศาสนาหมกเสียก่อนคอมมิวนิสต์มา, มัว
แต่พูดกันว่า คอมมิวนิสต์มา ศาสนาหมก; แต่เกี่ยวไม่ได้อยู่
ในสภาพที่ว่า คอมมิวนิสต์ยังไม่ทันมา ศาสนาก็จะหมก
เสียแล้ว คือศีลธรรมไม่ปรากฏนั่นเอง.

ศีลข้อเดียวพอ; ทุกคนถือศีลข้อเดียวพอ, คือศีล
รักผู้อื่น, รักผู้อื่น รักผู้อื่น, ถือศีลรักผู้อื่นแล้ว มันก็
ไม่ว่าใคร ไม่ลักขโมยใคร ไม่ทำกาเมสุมิฉฉาดาร ต่อบุตร
ภรรยาของใคร ไม่โกหกหลอกลวงใคร ไม่ค้ำน้ำเมาให้ใคร
เขารำคาญ, สัตว์อื่น ๆ ทั้งหลายก็มีมาโดยครบถ้วน.

นี่แหละ ประชาชนควรจะสำนึกตน ในการที่
จะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์, รู้สึกว่าเราก็เป็น
ข้าราชการพลเรือน คนหนึ่งด้วยเหมือนกัน; ไม่มีใคร

ที่ไม่เป็นข้าราชการพลเรือน คือผู้มีหน้าที่ทำประเทศชาติให้
ดำรงอยู่ได้ และให้เจริญยิ่งขึ้นไป.

ข้าราชการประชาชนต้องรับผิดชอบร่วมกัน.

ทั้งนี้จะมองดูกัน ทางด้านรวมกันทั้งข้าราชการและ
ประชาชน, เมื่อทำหน้าที่ร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน การ
ศึกษาไม่สมบูรณ์ ทำให้ไม่มองเห็นสิ่งจำเป็น หรือความถูกต้อง
ในข้อนี้. ถ้าการศึกษาสมบูรณ์ เราก็จะมีความรู้สึกอัน
ถูกต้อง ร่วมกันได้ ทั้งข้าราชการและประชาชน ล้วน
แต่เป็นข้าราชการพลเรือน.

เราจะ ต้องถือธรรมะในข้อที่ว่า เป็นเพื่อนเกิด
แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน, เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย
ด้วยกัน ตามธรรมชาติ. หรือแม้ในแง่ของการเมือง เราก็มี
ความรับผิดชอบ เป็นตายด้วยกัน. แล้วเราจะสู้เลือกกัน
อย่างไร, จะเอาเปรียบกันได้อย่างไร, จะเกลียดชังกันได้
อย่างไร, จะเป็นเราเป็นเขากันได้อย่างไร, เราต้องพึ่งพา
อาศัยกัน เพราะเราไม่อาจจะช่วยตัวเองได้เสมอไป; เพราะ
ว่าเรามี สติปัญญาไม่เท่ากัน เราจึงต้องแบ่งหน้าที่การ

งานกันทำ ตามชั้นเชิง แห่งสติปัญญา; แต่ก็มีประโยชน์
ร่วมกัน อย่างที่จะแยกกันไม่ได้.

ก่อกำเนิดในโลกปัจจุบันนี้ เขาถือประโยชน์ของ
เขาเป็นพระเจ้า เขาบูชาประโยชน์ของเขาเป็นพระเจ้า.
พระเจ้าอย่างชนิดนี้แต่ก่อนเท่านั้นตายหมดแล้ว; ฉะนั้นเดี๋ยว
นี้มีประโยชน์เป็นพระเจ้า. กิเลสกำลังครองโลก, กิเลสของ
มนุษย์กำลังครองโลก ทุกคนมีประโยชน์เป็นพระเจ้า เราจะ
คบกับเขาอย่างไรได้.

ขอให้ระวังให้ดี, ต้องระมัดระวังให้เกิดประโยชน์
ร่วมกัน ด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย เขาจึงจะอินต๊ะกับเรา. แต่เรา
ก็ไม่ต้องถือหลักตามเขา ว่าบูชาประโยชน์เป็นพระเจ้า.
เราบูชาความถูกต้องเป็นพระเจ้า, บูชาธรรมะเป็นพระเจ้า.

ชาวพุทธต้องถือพุทธศาสตร์ให้ถูกต้อง.

มากุศลตัวเองให้ดี ว่าชาวพุทธ ประชาชนชาวไทย
ที่เป็น ชาวพุทธนี้ เราถือพุทธศาสตร์ในการสร้างชาติ;
ไม่ใช่ถือไสยศาสตร์. พุทธศาสตร์เป็นของผู้นั่ง ผู้เดิน ผู้เบิก
บาน, ไสยศาสตร์เป็นของผู้อยู่หลังบึ้งอยู่ คำว่า *ไสย* แปล
ว่า *หลังบึ้งอยู่* ดีกว่าที่จะไม่มีเสียเลย *ไสยะ* แปลว่า *ดีกว่า* คือดี
กว่าที่จะไม่มีอะไรเสียเลย แม้ว่าจะหลังบึ้งอยู่. แต่เราต้องถือ

พุทธศาสนา ไม่ใช่ไสยศาสตร์ อย่าทำพุทธศาสนาให้กลายเป็นไสยศาสตร์ โดยไม่รู้สีกตัว.

มีคนพูดกันว่า ยศนางสร้างพระเครื่องของชนมามากมาย แต่ก็มีจำนวนอันไพศาลในท้องถิ่นเพิ่มขึ้นมากมายเหมือนกัน อย่างกับจะแข่งขันกันทีเดียว เราสร้างพระเครื่อง วัตถุประสงค์แห่งการคุ้มครองชนมา ต้องใช้ให้ถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนา อย่าให้กลายเป็นไสยศาสตร์ไปเสีย ยังมีอะไรอีกมากที่ต้องระวังกันไว้อีก.

ประชาชน คนโตแขวนพระเครื่อง ผู้หนึ่งต้องเป็นข้าราชการพลเรือนที่ดี. โกรแขวนพระเครื่อง ผู้หนึ่งต้องเป็นข้าราชการพลเรือนของบ้านเมือง ของประเทศชาติที่ดี ต้องรับผิดชอบในการพัฒนาชาติ. ตำรวจ หรือ ทหารแขวนพระเครื่อง ก็เพื่อคอยเตือน ให้พิทักษ์ความเป็นธรรม และความยุติธรรมในโลก อย่างเอาชีวิตเข้าแลก. ไม่ใช่แขวนเพียงเพื่อแก้ความชั่วช้า เพราะไม่เห็นคุณค่าของธรรม ที่มีค่ายิ่งกว่าชีวิต. ถ้าเรามีการศึกษาถูกต้องและสมบูรณ์ ปัญหาเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้น ทั้งฝ่ายข้าราชการและฝ่ายประชาชน.

นรवासธรรม จะแก้ปัญหาลำบากได้หมด.

ธรรมะที่จะช่วยแก้ปัญหาลำบากได้ก็คือ ธรรมะที่เรียกว่านรवासธรรม. นรवासธรรม อาศัยธรรมะนี้แล้ว จะแก้ปัญหาลำบากได้หมด. จะสร้างความเจริญได้ทั้งทางโลกียะและทางโลกุตตระ, นรवासอาศัยนรवासธรรมนี้เกิด.

มีพระบาลีว่า ยสฺเสเต จตุโร ธมฺมา สหฺมุตฺตสมฺเมสนิโน สจฺจํ ทโม อธิ จาโต สเว เปจฺจ น โสจติ ธฺวระ ๔ ประการคือ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ มีในนรवासหุ้กรองเรือนแล้ว เขามีแล้ว จะไม่เศร้าโศก. เขามีธรรมะ ๔ ประการนี้แล้ว จะไม่เศร้าโศก ก็จะไม่มีปัญหา ไม่มีความทุกข์ยากแต่ประการใด, เจริญด้วยโลกียประโยชน์ในโลกนี้, และถ้าต้องการเจริญในทางโลกุตตรประโยชน์ก็ทำได้ ขอให้พิจารณาแก่ให้.

สัจจะ คือความจริง จริงต่อทุกสิ่ง และที่จริงสำคัญที่สุด ก็คือ จริงต่อความเป็นมนุษย์ของตนเอง. จริงต่อความเป็นมนุษย์ของตนเอง แล้วก็ไม่ทำอะไรผิด.

การที่จะมีสัจจะหรือจริงอยู่ได้ ต้องมีทมะ คือ บังคับตนเอง. จิตที่มีกิเลสนั้น มันเหมือนกับข้างตก มัน; ต้องเป็นควาญช้างที่ฉลาด จึงจะบังคับมันได้. ถ้าเป็นควาญช้างที่โง่เขลา ก็มีแต่ช้างจะฆ่าเสียเท่านั้น. มันจึงต้องมีการบังคับอย่างฉลาด.

เมื่อมีการบังคับแล้ว ก็ย่อมมีความเหน็ดเหนื่อย เจ็บปวด จึงต้องมี ษันติ คือ ความอดทนนั้น ออกทน ทนได้ เพื่อจะมีการบังคับตัวอยู่ได้ตามสัจจะอันนั้น ต้องออกทน ทนได้ทุกอย่างทุกประการ. โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ทนต่อการบีบคั้นของกิเลส

ทีนี้เพื่อไม่ให้ทนมากเกินไป จนทนไม่ไหวก็มี ; จาคะ คือ บรรเทากิเลส สละกิเลส สละสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในจิตใจ ออกไปเสียจากจิตใจ อยู่เรื่อย ๆ. ถ้าทำอย่างนี้แล้ว ประโยชน์ทั้งทางโลกียะและทางโลกุตระก็มีให้แก่บรรพชาสุมณีน. พระวาสนธรรมจึงจำเป็นสำหรับบรรพชาสุมณีนในที่ทุกสถาน.

และยังมี *พระพุทธรักษา* ที่น่าสนใจอีกข้อหนึ่งว่า
อัญ อดุณฺณิ ปุจฺจสฺสุ ปุฏฺฐ สมณพฺรหฺมณฺเ อภิ สจฺจาทฺมา

อากา ขนตยา ภิกษุโยช วิชชติ คือทรงทำว่า ให้ไปถามสมณ-
พราหมณ์เหล่านั้น เป็นอันมากในโลกนี้ดูเถิด ว่าสำหรับ
ฆราวาส แล้วยังมีธรรมะไหนที่ดียิ่งไปกว่า สัจจะ ทมะ ขันติ
อาคะ. พระพุทธองค์ทรงทำไว้อย่างนี้ ให้ไปถามสมณ-
พราหมณ์ผู้รู้ทั้งโลกดู ว่าสำหรับฆราวาสแล้ว มีธรรมะ
ไหนประเสริฐกว่าธรรมะ ๔ ประการนี้.

ฉะนั้นขอให้เราชาวไทยพุทธบริษัท จงถือเอา
ของขั้วนี้ ที่พระพุทธองค์ทรงประทานไว้สำหรับโลก
และ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงแนะนำให้ใช้
ธรรมะ ๔ ประการนี้ เป็นเครื่องจรรโลงประเทศชาติ และ
แก้ปัญหของประเทศชาติ ซึ่งควรจะเคารพรับถือเป็น
อย่างยิ่ง. เมื่อมาถึงวันเช่นวันนี้ ข้าราชการพลเรือน
ก็ต้องสำนึกถึงธรรมะ สำหรับฆราวาส ที่จะใช้แก้
ปัญหาได้ ทุกอย่างทุกประการ. และจะนำมาซึ่งประโยชน์
ทุกอย่างทุกประการพร้อมๆ กันไป.

หวังว่าท่านทั้งหลาย จะได้มีการปรับปรุง ความเป็น
ข้าราชการพลเรือนของเรา ให้กว้างขวาง. ให้เป็นกันทุกคน
แม้กระทั่งพระเจ้าพระสงฆ์ ก็เป็นข้าราชการพลเรือน ใน

ฐานะที่จะต้องรับภาระ ในการจรรโลงประเทศชาติ. ทุกคนเป็นผู้มีหน้าที่ในการจรรโลงประเทศชาติ; แม้แต่สัตว์พาหนะของเราเช่นวัวควาย เป็นต้น ก็ต้องจัดให้มีหน้าที่ ในการจรรโลงประเทศชาติ. ขอความหมายของคำว่า ข้าราชการพลเรือนออกไปให้กว้างขวาง, ให้กว้างขวางจนสุดที่จะกว้างขวางได้ ก็จะมีข้าราชการพลเรือน ที่เพียงพอที่จะจรรโลงประเทศชาติได้ โดยแท้จริง.

หวังว่า เราทั้งหลาย จะมีธรรมะทั้ง ๔ ประการนั้น สำหรับบรรพาส จรรโลงประเทศชาติ ให้เจริญรุ่งเรืองแล้วมีความผาสุกสวัสดิ์อยู่ ทุกทีพาราตริกาตเทอดมู.

ปรมัตถธรรมกถึมา
ออกอากาศครั้งที่ ๕๘
๑๗ เมษายน ๒๕๒๖
เวลา ๘.๐๐-๘.๓๐ น.

พระเจ้าบนสวรรค์ กับพระเจ้าในหัวใจมนุษย์.

ท่านสาธุชน ผู้สนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายปาฐกถาธรรม ก็ยังคงทำไปด้วยความ
มุ่งหมายแห่งการกลับมาแห่งปรมัตถธรรม เพื่อเป็นรากฐาน
ของศีลธรรม เหมือนแก้วที่แล้่วๆมา. แต่โดยเฉพาะใน
ปัจจุบันนี้ จะกลับมาเพื่อแก้ปัญหา เกี่ยวกับศาสนาของคน
ต่างวัฒนธรรม อีกส่วนหนึ่งด้วย.

ในครั้งที่แล้วมาได้บรรยายโดยหัวข้อว่า *ไม่ต้องแตก
ร้างเพราะมีศาสนาต่างกัน* วันนั้นบรรยายสืบต่อจากครั้งนั้น
โดยมีหัวข้อว่า *พระเจ้าบนสวรรค์กับพระเจ้าในหัวใจ*

มนุษย์. มีพระเจ้าอยู่ ๒ ชนิดอย่างนี้ เราจะทำให้กลมกลืนกันได้อย่างไร?

วัฒนธรรมไทยมี "พระเจ้า" แบบไทย.

ข้อแรกก็จะนึกถึง วัฒนธรรมกันก่อน. วัฒนธรรมไทยของชาวพุทธที่แท้จริง มีหลักแห่งการพึ่งตัวเอง เป็นวัฒนธรรมไทย; ส่วนวัฒนธรรมทาส นั้น มีหลักพึ่งผู้อื่น ตรงกันข้ามอยู่. วัฒนธรรมไทยพึ่งตัวเอง, วัฒนธรรมทาสพึ่งผู้อื่น.

ชนชาติไทยมีโองัง แห่งการพึ่งตัวเอง ไม่ยอมแพ้ แม้จะต้องดอชหนักไม่ยอมแพ้ *อาศัยมานะเพื่อละมานะ ตามหลักธรรมะ*. ทว่า โองังในที่นี้ หมายถึง ความเข้มแข็งในการที่จะยกตัวเอง ช่วยตัวเอง ดื้อสู้เพื่อตัวเอง. พึงศุเป็นคำยานคาย เป็นเรื่องของกิเลส แต่ก็มีควมหมายไปในทางที่ใช้เป็นประโยชน์ได้ แม้จะใช้คำว่า "โองัง" ก็ไม่ยอมแพ้. ชนชาติไทยมีวัฒนธรรมอย่างนี้ ก็จำเป็นที่จะต้องให้มีพระเจ้า ชนิดที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของตน.

พระเจ้าจึงต้องมีหลายรูปแบบ อย่างน้อยก็สองรูปแบบ เพื่อ
เหมาะสมแก่บุคคลที่มีวัฒนธรรมของตนแต่ละอย่างๆ.

ควรเข้าใจความหมายของ “พระเจ้า” ให้ถูก.

ที่นี้มาถึงคำว่า พระเจ้า คำว่าพระเจ้ากำลังเป็นคำ
ที่เข้าใจผิดกันอยู่มาก ในหมู่ชนชาวไทยพุทธบริษัท จนเป็น
เหตุให้เกิดการแตกแยกเพราะคำๆ นี้ก็มี. ไต่ย้อนจนเขาพูด
กันว่า ท่านพุทธทาสฯ จะเดอะเทอะแล้ว ก็พูดถึงพระเจ้า
ซึ่งไม่มีในพุทธศาสนา; อย่างนี้ไม่ถูก เพราะคนถือพระเจ้า
อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ด้วยกันทั้งนั้น. เราจะต้องพิจารณาทุก
ให้ดี.

สิ่งที่เรียกว่าพระเจ้านั้น มีใช้สิ่งที่พึงรังเกียจ
แต่เป็นสิ่งสูงสุด, หมายถึงสิ่งสูงสุด ชีวิตที่มีความคิดนึก
จะต้องมี. สุนัขและแมวมันก็มีสิ่งสูงสุด ที่มันจะก้องการพ
เชื้อฟังและเกรงกลัว, ทุกคนมีสิ่งสูงสุด. พระพุทธเจ้าเมื่อ
ตรัสรู้ใหม่ๆ ก็ทรงแสวงหาสิ่งเป็นที่เคารพหรือสิ่งสูง
สุด; ในที่สุด ก็ ทรงพบว่ากฎอภิปัจจยตาของธรรมชาติ
ที่พระองค์ได้ตรัสรู้นั้นแหละคือสิ่งสูงสุด ที่พระพุทธเจ้า

ทุกพระองค์ ทั้งในอดีตและอนาคตจะต้องเคารพและเคารพ;
จึงเป็นอันว่า แม้แต่พระพุทธรูปเจ้า เป็นพระพุทธรูปเจ้าแล้ว
ก็ยังมีสิ่งสูงสุดที่ต้องเคารพ. *ทำไมจะต้องรังเกียจคำว่า*
"พระเจ้า" ซึ่งหมายถึงสิ่งสูงสุด.

คนไทยเรามีอายุนับเป็นพัน ๆ ปีมา นับว่าแข่งขัน
ทางวัฒนธรรม หรือการบ้านการเมืองมากับชนชาติจีน
กล่าวนแต่มีสิ่ง ที่เรียกว่า *สิ่งสูงสุด* อย่างที่จีนเขาเรียกว่า
เจ้กเซี่ยนย้งเต้ หรืออะไรก็ตาม ซึ่งมีความหมายเท่ากับ
กับพระเจ้า. เราเคยมีสิ่งชนิดนี้ในฐานะเป็นสิ่งสูงสุด
คู่กันมากับชนชาติไทย จนเปลี่ยนแปลง ความหมาย ไป
ตามวัฒนธรรมใหม่ ๆ ซึ่งได้รับ โดยเฉพาะวัฒนธรรม
อินเดีย คือพระพุทธรูปศาสนา; ความหมายของสิ่งสูงสุด
จึงค่อยเปลี่ยนไปตามหลักของพระพุทธรูปศาสนา. *เราก็ยังมี*
พระเจ้า อยู่แน่นอน คือสิ่งสูงสุดที่จะต้องเคารพ จะต้อง
เชื่อฟัง.

ในประเทศไทยเรา ยุคปัจจุบันนี้ สังเกตดูให้ดี
เรามีคำว่าพระเจ้าใช้อยู่ในภาษาไทยของเรา ก่อนแต่
ศาสนาคริสต์จะเข้ามา. ครั้นศาสนาคริสต์เข้ามาสู่ประเทศ-
ไทย เราก็ให้เขายืมเอาคำ ๆ นั้นไปใช้ สำหรับเป็นความหมาย

หรือคำแปลของคำว่า God เราให้เขายืมไปใช้หรือเขาขอยืมไปใช้ก็ตามใจ, เป็นถาวรยืมเขาคำว่าพระเจ้า ซึ่งเรามีใช้อยู่ก่อนแล้ว ในภาษาพูดของเรา เขาไปใช้, ให้เขายืมไปหมด จนเราไม่มีใช้อย่างนั้นหรือ? มันจะหัดับหุ้ดดับตามากไปหน่อยละมัง.

เราให้เขายืมไปใช้ จนกลายเป็นเรื่องของเขาไป, เห็นว่าคำว่าพระเจ้าเป็นของศาสนาอื่น ไปเสียแล้ว. มันก็เกิดมีปัญหาขึ้นมา เราเลยไม่มีพระเจ้า, แล้วเกลียดสิ่งที่เรียกว่าพระเจ้ายกได้, จึงได้มีคำพูดที่มีผู้เขียนไว้ ในลักษณะที่เป็นการแสดงถึงความเสื่อมทางจิตใจอย่างสูงสุด ของมนุษยชนไทยที่ไม่มีพระเจ้า คือ คำพูดที่เขียนไว้ในหนังสือเรียนสมัยเก่าว่า ที่ชื่อถือพระเจ้า ว่าใจเง่าคำปูปลา, ที่ชื่อตรงทรงศีลา ว่าใบไม้สาละย้า. ก็คิดว่ามันเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในจิตใจของคนไทยเราอย่างไรบ้างเกี่ยวกับพระเจ้า, สมัยหนึ่งเปลี่ยนแปลงถึงกับว่า ถ้าใครถือพระเจ้า, เป็นคนชื่อถือพระเจ้า ก็ทว่าเข็น คนใจเง่าคำปูปลา. ผู้ประพุดคตินี้สืบลกลับมาว่าเป็นคนใบไม้. ก็คิดว่ามันรวนเรกันสักก็มากน้อย.

ถ้ายังมีพระเจ้าในฐานะเป็นสิ่งสูงสุด ยึดถือกันอยู่ ความผันผวนทางวัฒนธรรมจะไม่เลวร้าย ถึงขนาดที่เห็นอยู่เลยว่า, คนที่ไม่มีพระเจ้านั้นมันเป็นอย่างไร? ชื่อนี้ขอให้ท่านทั้งหลายศึกษาค้นคว้า ว่า คำว่าพระเจ้าเป็นคำไทย เราเคยใช้หรือไม? เคื่อนี้เราจะมาถือว่าคนไทยไม่มีพระเจ้า หรือในพุทธศาสนาไม่มีพระเจ้านั้นก็ไปกันใหญ่. เรามีพระเจ้าอย่างโบราณ ของสมัยคนโบราณแต่โบราณ แล้วก็ค่อยเปลี่ยนแปลงๆ จนได้รับพระพุทธศาสนา. พอได้รับพระพุทธศาสนา มาเป็นศาสนาของตน ความหมายของพระเจาก็เปลี่ยนไป.

พระพุทธศาสนาสอนการพึ่งพาตัวเอง การทำตามกฎที่บัญญัติไว้ เป็นหลักเกณฑ์ที่ตายตัว. เป็นกฎของพระธรรม, เป็นพระธรรมแท้, เป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว อุดมกรรมบริสุทธิ์. ควรจะถือเอาเป็นที่พึ่งได้ จนกระทั่งว่า พระพุทธองค์ ก็ทรงเคารพกฎที่บัญญัติไว้ ในฐานะเป็นสิ่งสูงสุด ที่พระพุทธองค์ก็ทรงเคารพ และ พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ ทั้งอดีตทั้งปัจจุบันทั้งอนาคต ก็ล้วนแต่เคารพพระธรรมเจ้า.

อันนี้ เป็นอันว่า ชาวพุทธเราก็มีพระเจ้า หรือสิ่งสูงสุด, สิ่งสูงสุดหรือพระเจ้า หากแต่เป็นพระเจ้าชนิดหนึ่ง ก็มิใช่พระเจ้าอย่างบุคคล, มิใช่พระเจ้าที่มีความรู้สึกอย่างบุคคล, ดังนั้นจึงทำให้เกิดมีพระเจ้าขึ้นเป็น ๒ ประเภท คือพระเจ้าอย่างบุคคล มีความรู้สึกอย่างบุคคล, และพระเจ้าที่ไม่มีความรู้สึกอย่างบุคคล เพราะเป็นกฎของธรรมชาติ, จึงเกิดมีพระเจ้าพวกที่อยู่บนสวรรค์ และพระเจ้าที่อยู่ในหัวใจคน; เหมือนหัวข้อข้างต้นที่ว่า พระเจ้าบนสวรรค์ กับพระเจ้าที่มีอยู่ในหัวใจมนุษย์นี้ จะกลมกลืนกันได้ได้อย่างไร?

๒. ความต่างของพระเจ้า.

ที่แรกก็มาสู่ ความต่างกันของพระเจ้า โดยหลักใหญ่ๆ คือพระเจ้าอย่างบุคคลและพระเจ้าอย่างที่ไม่ใช่บุคคล. สำหรับพระเจ้าอย่างบุคคลนั้น มีไว้สำหรับพวกที่ยังไม่สามารถถือพระเจ้าชนิดที่ไม่ใช่บุคคล, ขอให้ฟังให้ดีๆ ว่าพระเจ้าที่เป็นอย่างบุคคล มีความรู้สึกอย่างบุคคลนั้น มีไว้สำหรับพวกที่ยังไม่สามารถถือพระเจ้าชนิดที่ไม่ใช่บุคคล

ไม่มีความรู้สึกอย่างบุคคล. พระเจ้าที่มีใช้บุคคล, ไม่เป็นบุคคลนั้น มีไว้สำหรับพวกที่สามารถ ถือพระเจ้าชนิดนั้น คือมันดิยยากชนมาอีก มีความละเอียดประณีตลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปอีก.

พระเจ้าชนิดที่บุคคล ว่ากันว่า อยู่ในสวรรค์คือยเป็นเทพ แก่ผู้อ่อนวอนบวงสรวง. นี่เป็นไสยศาสตร์ เพราะมีหลักการสำหรับการพึ่งผู้อื่น; เป็นไสยศาสตร์หมายความว่า ดีกว่าไม่มีเสียเลย, หรือสำหรับผู้ที่ยังหลับอยู่ยังไม่ตื่นโดยสมบูรณ์.

ส่วน พระเจ้าอีกอย่างหนึ่ง เป็นพระเจ้าที่เป็นกฎของธรรมชาติ, เป็นพระธรรมเจ้า นี้มีอยู่ในหัวใจคน; ไม่อยู่ในสวรรค์ แต่อยู่ในหัวใจคน. หรือว่าถึงกับ มีอยู่ในทุก ๆ ปริมาณ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นคน สิ่งสติกอยู่ในทุก ๆ ปริมาณ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นบุคคลหรือเป็นโลกหรือเป็นสากลจักรวาล.

ดังนั้น ที่อยู่ของพระเจ้า จึงมีทั้งที่อยู่บนสวรรค์ เบื้องบน บนฟ้า, และมีพระเจ้าอีกชนิดหนึ่ง อยู่ในหัวใจคน. อันไหนจะเป็นไสยศาสตร์, อันไหนจะเป็นพุทธศาสตร์? ท่านทั้งหลายลองเทียบตามของคุณเอง ก็คงจะมองเห็นได้.

นี้แหละทำให้เกิดการแบ่งพระเจ้า เป็นพระเจ้า
ประเภทไสยศาสตร์ สำหรับพวกที่รู้จักแต่จะพึ่งผู้อื่น, และ
พระเจ้าของพุทธศาสตร์ คือพวกที่สามารถพึ่งตนเอง,
เป็นพระเจ้าที่เป็นกฎของธรรมชาติอันตายตัว.

ความรู้สึกของมนุษย์แตกต่างกัน.

ที่มีมนุษย์ที่มีความแตกต่างกัน ชนิดที่จะเหมือน
กันไม่ได้; แต่ถ้าจะแยกแยะโดยหลักใหญ่ ๆ มันก็ควรจะมีได้
สัก ๒ พวก คือมนุษย์ที่มีความรู้สึก ในทางพึ่งผู้อื่น,
ให้ผู้อื่นช่วย, อาศัยการช่วยเหลือของผู้อื่น; และมนุษย์
อีกพวกหนึ่ง คือสามารถจะพึ่งตัวเอง เพราะรู้จักตัวเอง,
รู้จักใช้ตัวเองให้เป็นทีพึ่ง, รู้จักทำทีพึ่ง โดยใช้กฎของ
ธรรมชาติ อันศักดิ์สิทธิ์และสูงสุด คือกฎของอิทัปปัจจยตา.
มนุษย์พวกหนึ่ง จึงเหมาะสำหรับไสยศาสตร์; มนุษย์
อีกพวกหนึ่ง ก็เหมาะแต่พุทธศาสตร์; คือว่าพึ่ง
ผู้อื่นหรือพึ่งตนเอง มันมีอยู่ ๒ พวก ดังนี้.

โลกนี้ยังจำเป็นที่จะต้องมีมนุษย์ ๒ ชนิด; แม้ที
สุดแต่ในชนชาติเดียวกันแท้ ๆ ก็ยังมีมนุษย์อยู่ ๒ ชนิด,

คือพวกที่รู้จักแต่ฟังผู้อื่นหรือสิ่งอื่น, และพวกที่รู้จักฟังตนเอง. ในชนชาติเดียวกันแท้ๆ ก็ยังต้องมี ๒ ชนิด
 อย่างนี้: ไม่ต้องพูดถึงข้างถิ่นต่างยุคต่างสมัยต่างวัฒนธรรม
 ซึ่งมีต่างกันมาก มันก็จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ต่างกัน.

มีพระเจ้าต่างกันก็ไม่ต้องทะเลาะกัน.

ทีนี้เราจะจัดหลักกันอย่างไร ที่จะไม่ให้พระเจ้า
 กระทบกัน? ขอโอกาสใช้คำธรรมดากันสักหน่อย คุณจะพยายาม
 ไปสักหน่อยว่า จะจัดหลักกันอย่างไร ที่จะไม่ให้พระเจ้า
 เกิดกระทบกัน. นี่ต้องเห็นอกเห็นใจกัน; พวกที่ยัง
 ความรู้สึกยึดถือการฟังผู้อื่น เป็นไสยศาสตร์ ก็ต้องมีพระเจ้า
 แบบของเขา. เราจะพูดได้ว่า *ไสยศาสตร์ยังจำเป็น*
สำหรับผู้มีปัญญาอ่อน, ยังไม่สามารถรับเอาพุทธศาสตร์,
 อย่างนี้มันก็ต้องมี. เพราะว่าผู้ที่มีปัญญาอ่อนจะมีมากกว่าผู้
 มีปัญญาแก่กล้า; ในโลกนี้ ก็ต้องมีพระเจ้าสำหรับผู้
 มีปัญญาอ่อน ทีมนานาที่จะคอยช่วยเหลือตามการอัน
 วอนบวงสรวง.

แต่สำหรับผู้ศรัทธาพุทธศาสนิกชนนี้ ก็อาจจะเอาพุทธ-
ศาสนาปรับปรุง ให้เหมาะสมกับแบบของไสยศาสตร์
ก็ฟังผู้อื่น เป็นการแก้ปัญหาไปทีละก่อน. เราไม่ต้อง
ทะเลาะกัน, ไม่ต้องทะเลาะกัน เพราะมีศาสนาต่างกัน,
หรือแม้จะมีพระเจ้าต่างกัน. เราไม่ต้องทะเลาะกันในภาย
ในชาติ, เราสามารถบ่งกันอันศรัทธา อันจะเข้ามาจากภาย
นอก ในรูปของพระเจ้า.

เราอาจจะเอาสัญลักษณ์ใน พระพุทธศาสนา
เช่น พระพุทธรูป วัตถุอาราม สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ เป็นที่
พึ่งในนามของพระเจ้าไปก่อน คงที่กำลังกระทำอยู่ทั่วไป
ทุกหัวระแหง. นี้ยังดีกว่าที่จะไปปรับเอาไสยศาสตร์อื่น
มาทั้งตุ๋น ๆ เพื่อถือไว้อย่างที่เราคนไม่ได้กับพุทธศาสนา.
บรรพบุรุษของเรา ก็เคยทำกันมาแล้ว ในลักษณะที่เรียกว่า
ถือพุทธปนไสย; แต่ว่าเป็นไสยที่แยกตัวออกไปจากพุทธ
เกือบสำเร็จประโยชน์อย่างนี้เรื่อย ๆ มา จนกว่าจะวิวัฒนาการ
สูงขึ้น เป็นพุทธศาสนาอย่างเต็มตัว, ไสยก็หมดไปเอง,
ลุกเต็ก ๆ เกิดขึ้นมา ยังไม่มีความรู้, ก็ต้องถือไสยศาสตร์
แบบนั้นไปก่อน; สอนให้ฟังผู้อื่น, สอนให้ฟังสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์

มองไม่เห็นตัวไปก่อน, ซึ่งยังคงเป็นธรรมนิยมประเพณีอยู่
 แม้ในบัดนี้, ครั้นเขาโตขึ้น ได้รับธรรมะเพียงพอแล้ว
 ก็รู้จักฟังธรรมะ เอาพระธรรมเป็นพระเจ้า.

พระเจ้าของชาวพุทธคือกฏอภิปัจจยดา.

การที่จะพูดว่าในพุทธศาสนาไม่มีพระเจ้า หรือ
 สิ่งสูงสุดนั้น ไม่มีเหตุผล เป็นคำพูดที่หลอกตัวเอง เพราะ
 ว่าพระเจ้าแปลว่าสิ่งสูงสุด, สิ่งสูงสุดเหนือสิ่งใด จนพระ-
 พุทธเจ้าเองก็ทรงเคารพและทรงมี. ในพุทธศาสนาก็มี
 พระเจ้า เพราะว่าการมีพระเจ้านั้น เป็นความรู้สึกของ
 สัตว์ชาตญาณ, คือสิ่งที่มีชีวิตจิตใจรู้จักคิดนึก แล้วยัง
 ต้องมีพระเจ้าคือสิ่งสูงสุดในความรู้สึก.

ที่นั่นก็เกิดมีปัญหาบ้างเล็กน้อย ทว่า พระเจ้า
 ชนิดที่ชาวพุทธยอมรับไม่ได้ คือพระเจ้าที่มีความรู้สึก
 อย่างบุคคล, เป็นพระเจ้าที่รู้จักรัก รู้จักโกรธ รู้จักเกลียด
 อย่างบุคคล, ต้องการจะเอามนุษย์เป็นผู้บวงสรวงบูชา คือ
 พระเจ้าที่มีความรู้สึกอย่างบุคคล, ต้องการการบวงสรวงบูชา

จึงจะไปตกปรน : นี้เป็นพระเจ้าชนิดที่ชาวพุทธยอมรับ
ไม่ได้.

พระเจ้าที่ชาวพุทธยอมรับได้ ก็คือไม่ใช้บุคคล
ไม่ใช่เป็นอย่างบุคคล; แต่เป็นกฎเกณฑ์ของพระธรรม
ของธรรมชาติ ระบุเฉพาะไปยังกฎอิทัปปัจจยตา, ซึ่งสูง
สุดในพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธรองค์ทรงพบ แล้วก็ทรง
เคารพ ในฐานะเป็นสิ่งสูงสุด. พระเจ้าที่ไม่ใช่บุคคลนี้
เฉียบขาด ไม่ต้องการให้ใครประจบประแจง; แต่
สิ่งสถิต้อยู่ในที่ทุกหนทุกแห่ง จนเรียกว่า ในทุกปรมาณู
ของสิ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นโลก เป็นคน เป็นสัตว์ เป็นพืช
มิใช่แอนเป็นสุขอยู่บนสวรรค์, แต่สิ่งสถิต้อยู่ในทุกปรมาณู
ของสิ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นโลก, ก็เป็นคนเป็นสัตว์ และ
เป็นพืช ทุกสิ่งต้องเป็นไปตามกฎนั้น หรือตามบัญญัติของ
พระเจ้าชนิดนั้น.

**ทำให้พระเจ้ามีอยู่ในใจ
แล้วมนุษย์ก็จะกลมกลืนกันได้.**

เมื่อเกิดมีพระเจ้าอย่างบุคคล และพระเจ้าอย่างที่ไม่ใช่
อย่างบุคคลขึ้นเป็นสองพวกดังนี้แล้ว เรามีหนทางที่จะ

ทำความกลมกลืนกันได้ได้อย่างไร ; เพราะว่าแม้แต่ในชนชาติ
เดียว ก็ยังมีบุคคลที่มีจิตใจต่างกันเป็นสองระดับ ? พนทาง
ที่จะกลมกลืนกันได้ ก็คือว่า เราอย่าไปรังเกียจกันและ
กัน.

พระเจ้าที่ยังเป็นไสยศาสตร์ ก็เก็บไว้ให้สำหรับคน
ปัญญาอ่อนทุก ๆ ประเภท เพื่อว่าเขาจะค่อย ๆ พัฒนาขึ้นเป็น
ผู้มีปัญญาอันสมบูรณ์, มีปัญญาอันแก่กล้าในอนาคต ; เพราะ
ว่าถ้าเกินกว่านั้นเขารับไม่ได้. เหมือนเด็ก ๆ ปากเล็กอยู่
จะบ้วนข้าวค้ำโต ๆ ให้กินได้อย่างไร ; ก็ต้องบ้วนข้าวค้ำเล็ก ๆ
ที่เหมาะสมสำหรับปากของเด็ก ๆ. แต่ครั้นโตแล้ว จะบ้วนข้าว
ค้ำเล็ก ๆ เหมือนเด็ก ๆ อยู่ มันก็น่าหัว ; มันก็ต้องเปลี่ยน
แปลงเป็นธรรมดา.

ขอให้เราทุกคน รู้จักการพัฒนาในทางจิตใจ.
ผู้มีปัญญาอ่อนทุกคนอย่าได้หยุดชะงักอยู่, จะต้องพัฒนาขึ้น
เป็นผู้มีปัญญาสมบูรณ์ ในอนาคตยิ่งขึ้นไป. ส่วนพระเจ้า
องค์ที่เป็นพุทธศาสตร์ สำหรับพุทธศาสตร์ มีอำนาจ
เกิดรากแก้ว ผู้ที่มีปัญญาเต็มขนาดย่อมรับได้, และยัง
แสวงหาได้ด้วยตนเอง.

เราไม่อาจจะมีพระเจ้าเพียงองค์เดียวในโลกนี้ เรา
 ต้องมีพระเจ้าหลายองค์ ที่เหมาะสำหรับทุกคนที่กำลังมีอะไร
 กำลังกันตามแบบของตน ๆ. พระเจ้าในจิตใจของมนุษย์
 หรืออยู่ในจิตใจของมนุษย์นั้น มีทางที่จะวิวัฒนาการได้ ตาม
 กาลตามเวลา ตามการศึกษาอบรม ที่เราจะจัดให้ถูกต้อง.
 ส่วนพระเจ้าที่มีความรู้สึกอย่างบุคคลอยู่ในสวรรค์นั้น คงพูด
 กันไม่รู้เรื่องกับคนชาตินี้; เพราะต้องการให้อ่อนน้อมอย่าง
 เดียว. ชาวพุทธต้องการช่วยตัวเอง จึงรับไม่ได้ เพราะ
 บุญญา มีไม่พอไม่เหมาะที่จะทำเช่นนั้น.

ฉะนั้นขอให้เรามาปรับปรุงกัน ในทางสติปัญญา.
 พระเจ้าที่อยู่ในสวรรค์ ก็มีไว้สำหรับพวกหนึ่ง, พระเจ้า
 ที่มาอยู่ในหัวใจมนุษย์ ก็มีไว้สำหรับพวกหนึ่ง. ในทาง
 พุทธศาสนานั้น ถือว่าสวรรค์เป็นเพียงที่อยู่ชนิดหนึ่ง
 ของผู้ที่ประพฤติกุศลตามกฎเกณฑ์ของอิทัปปัจจยตา ใน
 ระดับหนึ่ง, คือในระดับที่จะอยู่ในสวรรค์. สวรรค์จึงมิใช่
 สิ่งสูงสุด, มิใช่เป็นสิ่งที่สุดของความทุกข์ เป็นเพียงที่อยู่
 ชนิดหนึ่ง ระดับหนึ่ง แบบหนึ่ง ของผู้ที่มีการประพฤติกุศล
 ตามกฎเกณฑ์ของอิทัปปัจจยตาในระดับหนึ่งเท่านั้น และ

ก็มีใช้จุดประสงค์ของพุทธบริษัท หรือของพุทธศาสนา
ที่จะไปจบกันอยู่เพียงสิ่งที่เรียกว่าสวรรค์. สวรรค์ที่แท้
จริงนั้น มันอยู่ในหัวใจของคน.

ฟังดูให้ที ๆ ว่า สวรรค์ที่แท้จริงนั้นอยู่ในหัวใจ
ของคน ที่ประพฤติดีประพฤติถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของ
อิทัปปัจจยตา ในระดับที่เป็นสวรรค์. กังนั้น ขอเชิญพระ-
เจ้าที่ขอบอยู่แต่ในสวรรค์ จงมาอยู่ในหัวใจของมนุษย์
ที่มีความประพฤติถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของอิทัปปัจจยตา
เถิด ก็จะมีคามกลมกลืนกันเป็นอันดี ระหว่างพระเจ้า
บนสวรรค์กับพระเจ้าในหัวใจของมนุษย์.

หวังว่า ท่านทั้งหลาย ทุกคน จะรู้จักวิธีทำตน
ให้มีพระเจ้าชนิดที่อยู่ร่วมกันได้ในโลก, ในแผ่นดินของ
เราทุก ๆ คนแล้ว มีความสงบสุข สวัสดิ์อยู่ทุกทีพาราตริกาล-
เทอญ.

ปรมัตถธรรมกลับมา
ออกอากาศครั้งที่ ๕๕
๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๖
เวลา ๘.๐๐-๘.๓๐ น.

ปฏิญญาตัวเป็นชาวพุทธ เรียกตัวเองว่า “ข้าพเจ้า”.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายปาฐกถาธรรมในวันนี้ อาตมาจะได้
กล่าวโดยหัวข้อว่า ปฏิญญาตัวเป็นชาวพุทธ เรียกตัวเอง
ว่า “ข้าพเจ้า”.

[บทวน]

ขออ้อมความเข้าใจ ในข้อที่ว่า มีความมุ่งหมายใน
การบรรยายเพื่อ ปรมัตถธรรมจะกลับมา, กลับมาเป็นราก
ฐานของศีลธรรม เพื่อชาวพุทธจะได้มีศีลธรรม ตามแบบ
ของชาวพุทธโดยสมบูรณ์. ถ้าปราศจากศีลธรรมแล้ว

มันก็เท่ากับว่า หมดพระพุทธรศาสนา, หรือพุทธรศาสนา
หมด ก่อนที่คอมมิวนิสต์ไม่ทันจะมา. เราเกรงกันอยู่ว่า
คอมมิวนิสต์มาศาสนาหมด; แต่เดี๋ยวนะวังโหด เราอาจจะ
ทำให้หมดเอง เสียก่อนแต่คอมมิวนิสต์มา คือความไม่มีศีล-
ธรรมเต็มไปหมด ในหมู่ชาวพุทธร.

ในครั้งที่แล้วมา อาตมาบรรยายโดยหัวข้อว่า พระ-
เจ้าบนสวรรค์ หรือพระเจ้าในหัวใจของมนุษย์. ในครั้ง
หัวข้อว่า ปฏิญาณตัวเป็นชาวพุทธร แต่เรียก ตัวเองว่า
“ข้าพเจ้า”, ปฏิญาณตัวเองเป็นชาวพุทธร แต่เรียกตัวเองว่า
“ข้าพระเจ้า”, หรือข้าพเจ้า ตามที่ใช้กันอยู่ทั่วไป.

ในบัดนี้ ครั้นถูกถามว่า ท่านมีพระเจ้าหรือ? ก็
ตอบว่า หนีได้ ข้าพเจ้าไม่มีพระเจ้า ไม่ถือพระเจ้า;
เพราะข้าพเจ้าเป็นพุทธรบริษัท. กูเถิกว่า มันเป็นการทะเล
ทะเลกันซึ่งหน้าสักเท่าไร สำหรับผู้ที่ เรียกตัวเองว่าชาว
พุทธร, แล้วก็เรียกตัวเองว่า “ข้าพเจ้า” พร้อมๆกันไป
นี่ต้องทำความเข้าใจกันให้ถูกต้องในเรื่องนี้.

ข่าวพุทธมหาระเจ้ามาแต่โบราณ.

เราจะมองดูให้กว้างออกไปในประวัติศาสตร์อันยาวนาน เมื่อชาวไทยเป็นไทยอยู่ในโบราณกาลนั้น มีพระเจ้าหรือไม่ว่า ชื่อนี้แม้จะเป็นเรื่องก่อนประวัติศาสตร์ ก็เป็นที่เชื่อได้ว่า ชาวไทยก็เคยมีพระเจ้า อยู่ด้วยกันทั้งนั้น เพราะ ว่า ความรู้สึกว่ามีพระเจ้าหรือสิ่งสูงสุดนั้น มันมิได้มีโดยสัญชาติญาณ. สัตว์ทั้งหลายก็มีสิ่งที่มันเกรงกลัว ถือว่าเป็นสิ่งสูงสุด ไม่เฉพาะแต่มนุษย์ แม้แต่สัตว์เศรษฐกิจก็รู้สึกได้.

ทั้ง ชาวไทยเราเมื่อยังอยู่ในดินแดนที่เป็นประเทศจีนเวลานี้ ก็ต้องเคยมีพระเจ้าโดยแน่นอน มีคำเรียกหลายคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับพระเจ้าอยู่บนสวรรค์. ต่อมาชาวไทย เคลื่อนย้ายลงมาในดินแดนปัจจุบัน ก็ได้พบกับกับศาสนาพราหมณ์. ชอบวัฒนธรรมอย่างอินเดียหรืออย่างพราหมณ์ ก็มีพระเจ้าอย่างพราหมณ์; จะเรียกว่าพระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม พระอะไวก็แล้วแต่, แต่ก็มีพระเจ้าอย่างพราหมณ์.

ครั้น ต่อมาอีก เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาถึง ก็ได้พบพระพุทธรศาสนา ถือพุทธศาสนาแบบพวกกันเข้ากับศาสนา-

พราหมณ์ ก็ยังมีพระเจ้าตามแบบพราหมณ์ เป็นส่วนใหญ่, น้อยคนที่จะมีพระเจ้าเป็นแบบอื่นไปได้; เพราะยังไม่ได้เข้าถึงหลักแห่งหัวใจของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีลักษณะเหมือนพระเจ้า, โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ เรื่องกฎของอิทัปปัจจยตา ซึ่งเป็นสิ่งสูงสุด มีลักษณะอย่างเดียวกันกับพระเจ้า.

ต่อมาเมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้มา พบกันกับศาสนาคริสต์ จะเป็นคริสต์ทงหรือคริสต์เทียนก็แล้วแต่ ก็ได้ยกคำว่า "พระเจ้า" ไปให้ฝ่ายศาสนาคริสต์ใช้ เพื่อเทียบความหมายตรงกับคำว่า GOD, ชาวคริสต์เขาก็อิมไปใช้ จนรู้สึกว่าเป็นคำของชาวคริสต์ไป พุทธบริษัทเลยขยะแขงที่จะมีพระเจ้าทั้งที่เคยมีมาตลอดกาล.

เดี๋ยวนี้ก็ปฏิเสธว่า ข้าพเจ้าไม่มีพระเจ้า เป็นคำที่นำหัว ตลบตะแลงซึ่งหน้า "ข้าพเจ้าไม่มีพระเจ้า", เป็นคำที่ตลบตะแลงนำหัว. ข้าพเจ้า มัน บอกอยู่ในตัวแล้วว่า เป็นข้าของพระเจ้า, แล้วข้าพเจ้าไม่มีพระเจ้านั้น ก็คิดดูให้ดี. นี่กลัตลบตะแลงถึงอย่างนี้ ก็เพราะว่ากระดากอวย ทิวาจะกลายเป็นคริสต์ไป, ที่จริงคำว่า พระเจ้า เป็นของไทย, เป็นของพุทธมีมาแต่เดิม เพิ่งให้เขาอิมไป

ใช้ ให้อ้อมไปจนหมดจนตัวเองไม่มี, แล้วก็มาปฏิเสธว่า
ข้าพระเจ้าไม่มีพระเจ้า แต่ในหัวใจก็รูสึกว่า มีสิ่งหนึ่ง
ซึ่งมีลักษณะเป็นพระเจ้า.

โดยเนื้อแท้แล้ว สิ่งที่มีชีวิตรูสึกคิดนึกเป็น กลัว
ตายไ้แล้ว ก็จะต้องมีพระเจ้าทั้งนั้น ด้วยอำนาจแห่ง
สัญชาตญาณ. สิ่งที่มีชีวิตจะรูสึกได้ด้วยตนเองว่า มีสิ่งสูงสุด
ซึ่งมันต้องกลัว ไม่กลัวไม่ได้, ถ้าทำผิดต่อสิ่งเหล่านั้นแล้ว
มันจะตาย เขากลัวอะไร สิ่งนั้นเป็นพระเจ้า. นี่เป็น
ปรมาัตถธรรม ที่ต้องกลับมาเป็นรากฐานของศีลธรรม.
เรามีพระเจ้าด้วยกันทั้งนั้น เป็นสิ่งที่เรากลัว, เป็นสิ่งที่ทำ
ให้เราต้องประพฤติปฏิบัติ ตามกฎของพระเจ้า เพื่ออยู่กับ
เป็นผาสก. นี่ก็เป็นปรมาัตถธรรม ที่เป็นรากฐานของ
ศีลธรรม เราต้องให้มันกลับมา.

๖๘๕ ความหมายของพระเจาภาษาธรรม-ภาษาคน.

ที่นี้จะคุยกันต่อไปถึงสิ่งที่เรียกว่า พระเจ้า คำว่า
พระเจ้า นี้มีความหมายหรือ ต้องมีความหมาย ทั้งฝ่าย
ภาษาธรรมภาษาคน, ฝ่ายภาษาคน คือเท่าที่คนจะรูสึก

ด้วยสติปัญญาของคนธรรมดาสามัญทั่วไป; ส่วนในภาษา
ธรรมนและเอียตลิกซิง จะรู้ได้ก็แต่ผู้ที่มีสติปัญญาถึงขนาด
นั้น. ดังนั้นเราจึงเกิดมีพระเจ้าชั้น ๒ ชนิด : พระเจ้า
พวกหนึ่งอยู่บนสวรรค์, พระเจ้าอีกพวกหนึ่งอยู่ในหัวใจ
ของมนุษย์ ดังที่ไค้กล่าวแล้วในการบรรยายครั้งที่แล้วมา.

พระเจ้าบนสวรรค์ก็มีรูปร่างอย่างมนุษย์ มีความ
รู้สึกเหมือนคน : รักก็ได้เกลียดก็ได้ อะไรก็ได้. นี้พระเจ้า
บนสวรรค์ อยู่เป็นสุขในสวรรค์ มีความรู้สึกอย่างบุคคล.

ทั้งพระเจ้าที่อยู่ในหัวใจของมนุษย์นั้น มีความ
หมายถึงสิ่ง ๆ หนึ่ง ซึ่งมีใช้คน, เป็นธรรมชาติที่อยู่ใน
ฐานะที่เป็นกฎ เป็นกฎเกณฑ์ควบคุมคนทั้งคนอยู่, เมื่อ
คนรู้จักสิ่งนี้แล้ว ก็มีไว้ในหัวใจ สำหรับคอยตักเตือน
ตน, และเขาดังกฎอันนี้ได้ด้วยจิตใจ, พระเจ้านั้นนี้ไม่
ต้องอยู่บนสวรรค์ แต่ว่าอยู่ในหัวใจของคน.

ถ้าจะรู้จักสิ่งที่เรียกว่าพระเจ้านั้นให้ดีที่สุดแล้ว เราจะ
ต้องถือเอาโดยความหมาย หรือคุณสมบัติที่ทำให้สิ่งนั้น ๆ ใ้
นามว่าอย่างนั้น. สำหรับพระเจ้านั้น เราจะนิยามว่า

ได้แก่สิ่งสูงสุดยิ่งกว่าสิ่งใด ในความรู้สึกรของสัตว์ที่มีชีวิต
ทั่วไป. ใจความสำคัญ ก็คือ สิ่งที่สูงสุดกว่าสิ่งใด ซึ่งทุก
สิ่งจะต้องกลัว, หรือว่ามีอยู่ก่อนสิ่งใด; มันจึงดูเหมือนกับ
ว่าได้สร้างสิ่งต่างๆขึ้นมา เพราะว่ามันมีอยู่ก่อนแล้ว,
สิ่งต่างๆ จึงได้เกิดขึ้น.

พระเจ้ามีอยู่ในฐานะเป็นกฎของธรรมชาติ
ควบคุมสิ่งทั้งปวง ควบคุมมนุษย์ มีอยู่ในหัวใจของมนุษย์
เพราะมนุษย์รู้จัก แล้วก็เก็บไว้ในหัวใจ.

พระเจ้าคือสิ่งสูงสุดกว่าสิ่งใด ในความรู้สึกร
แม้พระพุทธองค์ก็มีสิ่งสูงสุดเช่นกันเป็นที่เคารพ. ตั้งแต่วัน
ที่ตรัสรู้นั้น ทรงเล็งเห็นว่าพระพุทธเจ้าจะเคารพอะไร,
ในที่สุดก็พบว่า ธรรมะที่ตรัสรู้นั้นเอง เป็นสิ่งที่พระ-
พุทธเจ้าทุกพระองค์ควรเคารพ. ธรรมะนั้นก็คือ กฎ
อทิพย์ปัจจัยตา คือกฎที่ว่า ความทุกข์เกิดขึ้นมาได้อย่างไร,
และความทุกข์จะดับไปอย่างไร. เป็นกฎเฉียบขาด เด็ดขาด
ตายตัว อยู่ในสากลจักรวาล. เมื่อรู้จักกฎอนันต์ ก็ถือว่ามันเป็น
สิ่งสูงสุด. นับถือเป็นสิ่งที่ควรเคารพ แม้แก่พระพุทธเจ้า
ทุก ๆ พระองค์ ทั้งในอดีต ทั้งในอนาคต และทั้งในปัจจุบัน.

คุณสมบัตของพระเจ้ากัฏฐิทัปปัจจยดา.

ทั้งนี้ก็จะมาคู่กันที่กฎนั้น ที่เรียกว่า กฏอิทัปปัจจยดา กฎนี้สามารถสร้างสิ่งทั้งปวง, สามารถควบคุมสิ่งทั้งปวง, สามารถยุบเลิกทำลายล้างสิ่งทั้งปวง. กฎนี้ยิ่งใหญ่กว่าสิ่งใด อยู่ในที่ทุกหนทุกแห่ง สามารถสร้างทุกสิ่งได้; เพราะมันเหมือนกับว่ารูสิ่งทั้งปวง. นี่คือนคุณสมบัตเหล่านี้ เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปไม่ว่า เป็นคุณสมบัตของสิ่งที่เรียกว่า "พระเจ้า", คือสามารถสร้างสิ่งทั้งปวง สามารถควบคุมสิ่งทั้งปวง สามารถยุบเลิกทำลายล้างสิ่งทั้งปวง ตามคราวตามโอกาส. สิ่งนี้ยิ่งใหญ่มากกว่าสิ่งใดในที่ทั้งปวง *สิ่งนี้มีอำนาจอยู่ในที่ทั้งปวง* ทุกหนทุกแห่ง สิ่งนี้รู้จักที่จะ *สร้างทุก ๆ สิ่งไม่ว่าอะไร* ที่มนุษย์เราจะรู้จักสร้างกันขึ้นมาในสมัยนี้, แม้ในสมัยปัจจุบันนี้เป็นสมัยวิทยาศาสตร์ มันก็สร้างขึ้นมาได้ โดยไม่แปลกไปจากความรู้ของกฎอันนี้.

กฎอันนี้มีอยู่ในที่ทั่วไปนั้น หมายความว่า มีอยู่ในทุก ๆ ปริมาณ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นจักรวาล, จักรวาลใหญ่เท่าไรมีเท่าไร เป็นสุริยจักรวาลทั้งหลาย ทุก ๆ ปริมาณ

ที่ประกอบกันขึ้นเป็นจักรวาลนี้ มีกฎอันหนึ่งสิงอยู่ คือ กฎแห่งอิทัปปัจจยตาที่มีใจความสำคัญว่า เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี, เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี, เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น, เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้จึงดับไป ดังนั้น, เรียกว่ากฎนี้มีอยู่ในทุก ๆ ปริมาณ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นจักรวาล.

ในชั่ววราคนหนึ่งนี้เกิด ตัวเราทุก ๆ ปริมาณ มีกฎของอิทัปปัจจยตาควบคุมอยู่ กฎนี้เข้าไปควบคุมในทุกปริมาณของทุก ๆ สิ่ง ตั้งแต่บุคคลที่หน้าขบขันหรือล้อเลียนว่า แม้ในกองขี้หมา ทุก ๆ ปริมาณในกองขี้หมา ก็มีกฎของอิทัปปัจจยตาควบคุมอยู่. ถ้าพระเจ้าเป็นบุคคล พระเจ้าจะไปอยู่ในกองขี้หมาได้อย่างไร และถ้าพระเจ้าเป็นกฎของธรรมชาติ เช่นกฎอิทัปปัจจยตาเป็นกันแล้ว สามารถจะเข้าไปควบคุมอยู่ในทุก ๆ ปริมาณ ของสิ่งทั้งปวงได้จริง.

กฎนี้เป็นกฎของธรรมชาติ หรือจะเรียกว่าธรรมะที่เป็นกฎของธรรมชาติ, ธรรมะในฐานะที่เป็นกฎของธรรมชาติ, นี้แหละคือพระเจ้าของชาวพุทธ ธรรมะในฐานะที่เป็นกฎของธรรมชาติ เรียกว่า "สัจธรรม"

นี่เป็นพระเจ้าของชาวพุทธ เรียกโดยบุคคลาธิษฐาน
ในภาษาคนธรรมดา ๆ ว่า "พระเจ้า" แปลว่าสิ่งสูงสุด.

ต้องรู้จัก กฎของธรรมชาติในฐานะเป็นที่สร้าง
สิ่งทั้งปวง ควบคุมสิ่งทั้งปวง ทำลายสิ่งทั้งปวง, ยิ่งใหญ่
กว่าสิ่งทั้งปวง อยู่ในที่ทั้งปวง รู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่อาจจะสร้าง
ขึ้นได้ รู้กฎของธรรมชาติอย่างนี้; แม้ข้อนี้ก็เป็นปรมาตล
ธรรม ที่จะเป็นรากฐานของศีลธรรม. ดูให้ดี

ไม่นับถือกฎของธรรมชาติข้อนี้ ก็คือไม่นับถือ
พระเจ้า; ไม่มีกฎของธรรมชาติข้อนี้เป็นหลัก ก็คือไม่มี
พระเจ้าเป็นเครื่องยึดถือ. ท่านปฏิบัติดูตัวเองว่าเป็นชาวพุทธ
แล้วก็เรียกตัวเองว่า "ข้าพเจ้า ข้าพเจ้า" มันหมายความว่า
อย่างไร. ชาวพุทธที่มีกฎอภิปัญญาเป็นสิ่งสูงสุด นั้นแหละ
เป็นชาวพุทธที่มีพระเจ้าอย่างแท้จริง ๆ มีความหมายอย่าง
เกี่ยวกันกับในศาสนาอื่น ที่เขามีพระเจ้า.

ไม่ปฏิบัติตามกฎของพระเจ้าย่อมต้องรับทุกข์.

ที่นี้จะมาคุยข้อเท็จจริง. เกี่ยวกับการปฏิบัติของ
มนุษย์ต่อพระเจ้า หรือต่อกฎของธรรมชาตินั้น. มนุษย์

ไม่ปฏิบัติตามกฎของพระเจ้า ทั้งที่เรียกตัวเองว่า "ข้าพเจ้า"
นั่นคือความผิดเลวร้ายที่สุดของมนุษย์. มนุษย์จึงต้องตก
ไปอยู่ในอำนาจของสิ่งเลวร้าย จะเรียกว่า ซาตาน พญามาร
อะไรก็ได้ แล้วแต่บัญญัติไว้ในศาสนานั้น ๆ ว่าเรียกว่าอะไร.

มนุษย์ตกไปเป็นทาสของซาตาน อยู่ในอำนาจของ
ซาตาน เพราะไม่มีพระเจ้า เพราะไม่ปฏิบัติตามกฎของ
พระเจ้า ข้อนี้นับเป็นกันทั้งโลก ท่านทั้งหลายพึงให้ค้ำ ๆ ว่า
อาตมากำลังพูดว่า เป็นกันทั้งโลก ที่มนุษย์ไม่ปฏิบัติ
ตามกฎของพระเจ้า และ ตกไปอยู่ใต้อำนาจของมารร้าย
ต้องเป็นทาสอยู่ทุกที่พิภพราตรี.

การที่ไม่ปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติอย่างเลวร้าย
ที่สุดนั้น ก็จะมีตัวอย่าง คือ *อวัยวะสำหรับการสืบพันธุ์*
ธรรมชาติสร้างมาสำหรับการสืบพันธุ์โดยบริสุทธิ์; แต่
มนุษย์ไม่ใช้อย่างการสืบพันธุ์ ไปใช้อย่างกามารมณ์อัน
สกปรก ซื่อขายให้เขากันให้วุ่นไปหมด จนมีโรคภัยเกิดมา
จากกามารมณ์ เรียกว่ากามโรค เป็นปัญหาระดับโลก
ทีเดียว. อาชญากรรมอันเลวร้ายทั้งหลาย เกิดขึ้นเป็น
อันมากเพราะมนุษย์ไปบูชากามารมณ์, ไปใช้อวัยวะสืบ-

พันธุ์ สำหรับการสืบพันธุ์นั้น เพื่อการารมณ์ ร้อยเท่า พันเท่า หมื่นเท่า แสนเท่า จากความมุ่งหมายเดิม, ต้องมีบิณฑุหารระดับปัญหาโลก คือปัญหาเกี่ยวกับการปราบปรามกามโรค. นี้แหละคือข้อที่มนุษย์เดิกว่าสัตว์; เลวร้ายไปกว่าสัตว์ เพราะสัตว์ไม่ต้องมีปัญหานี้. นี้เป็นหลักทั่วไป ที่ทุกคนจะมองเห็นได้ว่า มนุษย์ได้ทำผิดต่อกฎของธรรมชาติ, เป็นการขบถต่อกฎของธรรมชาติ.

นี่ ยังมีสิ่งเล็กๆ น้อยๆ เป็นอุปกรณประกอบกันของกามารมณ์ ตัวอย่าง เช่น จมูกนี้ธรรมชาติสร้างจมูกขึ้นมา สำหรับให้หายใจเอาอากาศที่ดีเข้าไปสูบต่ออายุร่างกาย. มนุษย์ก็เอาไปใช้เป็นเครื่องคู่คู้; แต่ไม่ใช่คู่คู้ตามพันหรือคามพรหม, เอาไปคู่คู้ตามหน้า ตามโบหน้าของคนอื่น ที่ตนหลงใหล.

ปทุมต้นของสตรีมีไว้กักน้ำนมไว้เลี้ยงทารก มนุษย์ก็เอาไปใช้เป็นอุปกรณแห่งอาชญากรรม เอาไปใช้เป็นแคร์สำหรับบีบ ที่ตำรวจจะต้องตามจับอยู่ทุกคราว ที่มีงานแพร์งานคนมาก ๆ สัตว์เฝ้าจางานไม่มีความเลวร้ายอันไหนไม่ต้องถูกตำรวจจับ เพราะความเลวร้ายอันนี้.

สรุปแล้วก็คือว่า *อายตนะทั้งหก* : ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นัธรรมชาติสร้างมาให้สำหรับให้เราเป็นคนฉลาด; แต่บังคับมากลายเป็นสำหรับให้เป็นคนโง่ คนหลง คนงมงาย ในกามารมณ. อายตนะทั้งหกเป็นที่ตั้งแห่งกามารมณ. ไปเสีย ทำให้เกิดกิเลส เกิดทุกข์ เป็นปัญหาโลก. เรากลายเป็น สัตว์บาป เป็นสัตว์เดรัจฉาน เป็นสมุนของพญามาร แล้วก็มี มารโลก โลกแห่งมารอยู่ในหัวใจ.

เมื่อใดเราโง่เราหลงซนคนนี้ เราก็มีโลกแห่งมารอยู่ในหัวใจ. เมื่อไรเราฉลาดมีกฎของพระเจ้าเป็นหลักแล้ว เราก็มีโลกของพระอยู่ในหัวใจ. โลกของมารมีอยู่ในหัวใจคนเมื่อคนมันโง่; โลกของพระมีอยู่ในหัวใจของคน เมื่อคนมันไม่โง่. แม้ชื่อนักเป็นปรมาตถธรรม ที่จะต้องรู้เอามาเป็นรากฐานของศีลธรรม เพื่อมนุษย์จะได้มีศีลธรรม.

ทีนี้เราก็มามีข้าพเจ้าอย่างถูกต้องเกิด ให้ตรงตามความหมายของคำว่าข้าพระเจ้า. เรามีกฎที่บัญญัติเอาไว้เป็นหลักเป็นอันสูงสุด เหมือนพระเจ้าผู้สร้าง ผู้ควบคุม ผู้ทำลาย ผู้ยิ่งใหญ่ ผู้อยู่ ผู้รู้ ในสิ่งทั้งปวง. พระเจ้ามีในทุกๆ ปรมาณู ที่ประกอบกันขึ้นเป็นจักรวาล.

พระเจ้าเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์แท้จริง ตรงไปตรงมา
ไม่ต้องติดสินบน ไม่ต้องติดสินบน. พระเจ้าที่แท้จริง
ไม่ต้องติดสินบน ด้วยการเช่นสรวงอ้อนวอน เหมือนกับ
ติดสินบนให้แก่คน ถ้าจะชอบคำว่าอ้อนวอน บวงสรวง
แก่พระเจ้าที่แท้จริง ก็ขอให้อ้อนวอนบวงสรวงด้วยการ
ปฏิบัติให้ตรง ตามกฎเกณฑ์ของพระเจ้า คือกฎอภิป-
บัจจยดานั้น เป็นกฎฝ่ายที่กับทุกข์สิ้นเชิง มีอยู่.

ปฏิบัติตามกฎนั้นให้เคร่งครัดเด็ด นั้นแหละ
คือ การอ้อนวอนพระเจ้าที่แท้จริง.

แนวปฏิบัติต่อพระพุทธเจ้า.

ถ้าจะสรุปเอามาใช้เฉพาะในแวดวงของศีลธรรม จะ
ได้เป็นบทสรุปว่า จงทำงานให้สนุกและเป็นสุขเมื่อทำ
การงาน. งานคือหน้าที่ของมนุษย์, หน้าที่ของมนุษย์
ก็คือธรรมะ. จงทำการงานให้สนุก แล้วเป็นสุขเมื่อทำการ
งาน คือเมื่อมีธรรมะ. เมื่อสนุกเป็นสุขในกากระทำ ผลงานก็มี
มาก เราก็กินเก็บแต่พอดี เหลือไว้ช่วยเพื่อนมนุษย์ มีความ
เป็นอยู่ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ มีชีวิตที่เป็นประโยชน์

ฝ่าย ตีตลเพียงข้อเดียวก็พอ คือรักผู้อื่น, รักผู้อื่น,
 รักผู้อื่น แล้วก็มีศีลทุก ๆ ข้อเอง. *รักเขาแล้วก็ไม่ฆ่าเขา
 ไม่ขโมยเขา ไม่ละเมิดกามของเขา ไม่โกหกเขา ไม่ดื่ม
 น้ำเมาให้เขารำคาญ.* แม้ข้อนี้คือปรมาัตถธรรม ที่เป็นราก
 ฐานของสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม อันจะต้องกลับมา. ศีลธรรม
 ไม่กลับมาโลกาวินาศ. ศีลธรรมกลับมาโลกาสงบเย็น.
 ขอโอกาสฯ ในข้อนี้ ๖ อย่างนี้เสมอ.

ในที่สุคนี ขอให้มองเห็นปรมาัตถธรรมเหล่านี้ ใน
 ฐานะที่จะต้องกลับมาเป็นรากฐานของศีลธรรม. ขอให้ชาว
 พุทธที่เป็นชาวไทย หรือชาวอะไวก็สุคแท้ จงได้มีพระเจ้า
 หรือ พระเจ้าที่แท้จริง ที่ถูกต้องตามหลักของชาวพุทธ
 คือพระเจ้าที่พระพุทธรูปก็ทรงแกรพ เหมือนอย่างที่กล่าว
 มกแล้วข้างต้น ว่าพ่อควีสรรค์เลือกหาที่เคารพ ก็พบที่เคารพว่า
 ธรรมะที่ควีสรรค์นั่นเอง.

ธรรมะที่ควีสรรค์นั้น คือกฎสูงสุดของธรรมชาติ
 อันเรียกว่า กฎอัมปิยัจจยตา เป็นกฎตายตัวที่ว่า ความทุกข์
 จะต้องเกิดมาด้วยเหตุปัจจยอย่างนี้, ความทุกข์จะดับไปด้วย

แก่กันและกันด้วยเหตุปัจจัยอย่างนี้. เป็นกฎตายตัวอย่างนี้
เรียกว่ากฎอิทัปปัจจยตา, เป็นพระเจ้าของชาวพุทธ.

นี่เป็นพระเจ้าในภาษาธรรม หรือเมื่อกล่าวอย่าง
ธรรมาริษฎาน เสาธรรมะเป็นหลัก ไม่เอาบุคคลเป็นหลัก
แล้วพระเจ้านี้มีอยู่ในลักษณะอย่างนี้ เป็น พระเจ้าของชาว
พุทธ, ไม่ทำลายอิสรภาพหรือเสรีภาพของผู้ใด. เราไม่
ต้องสูญเสียอิสรภาพหรือเสรีภาพ เพราะการนับถือพระเจ้า
เพราะเป็นการบัญญัติไปตามกฎของธรรมชาติ. นี้ก็คือศีลธรรม
แท้จริง. ศักดิ์สิทธิ์แท้จริง หรือแท้จริงเพราะศักดิ์สิทธิ์ถึง
ที่สุด ซึ่งอาจจะพิสูจน์ได้ทุกเมื่อ สองปฏิบัติให้ผลจากกฎ
ของธรรมชาติอันนี้. เรายังมีทุกข์, ปฏิบัติถูกต้องตามกฎเกณฑ์
อันนี้ ก็ไม่มีทุกข์. สรุปความว่า อย่าโง่เมื่อมีผัสสะ ก็ไม่มี
ทุกข์; ถ้าโง่เมื่อมีผัสสะ ก็ต้องเป็นทุกข์.

กฎเกณฑ์อันนี้ใช้ได้แก่คนทุกชาติทุกศาสนา แม้
กระทั่งสัตว์เดรัจฉาน : อย่าทำผิดเมื่อผัสสะ แล้วจะ
ไม่มีทุกข์. ญให้ละเอียดยกไป แม้พวกรณ พุทธศาสนาทั้ง
หลาย ก็ยังต้องมีกฎเกณฑ์อันนี้ ถึงหลักเกณฑ์อันนี้ เมื่อ

มีอะไรมากระทบ ต้องประพฤติปฏิบัติกันอย่างถูกต้อง แล้ว
ก็จะไม่ต้องเป็นทุกข์เลย.

มนุษย์เราออกตัวเพราะปฏิบัติถูกตามกฎเกณฑ์อันนี้ ;
ถ้าเราปฏิบัติถูกตามกฎเกณฑ์ อันนี้ เราก็จะไม่เลวร้าย
กว่าสัตว์เดรัจฉาน, เราก็จะไม่ต้องละอายแก่สัตว์ เหมือน
ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ; เพราะว่าเรามีพระเจ้าที่แท้จริง,
มีพระเป็นเจ้าที่แท้จริง ตามแบบของชาวพุทธ,

ชาวพุทธเราก็มีพระเจ้าร่วมกันกับพระพุทธเจ้า.
พระพุทธเจ้ามีอะไรเป็นพระเจ้า เราก็มีสิ่งนั้นเป็นพระเจ้า ;
ชาวพุทธทั้งหลายก็มีพระเจ้าร่วมกันกับพระพุทธเจ้า, ก็คือมี
กฎเกณฑ์แห่งอิทัปปัจจยทานั้นแหละ. ว่าเป็นสิ่งสูงสุดใน
ฐานะที่เป็นพระเจ้า. พระองค์ตรัสว่า "ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้น
เห็นเรา, ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม ; ผู้ใดเห็นปฏิจ-
สมุพบาท ผู้นั้นเห็นธรรม, ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นปฏิจ-
สมุพบาท ก็คือกฎเกณฑ์ของอิทัปปัจจยตา, ส่วนที่มีความ
หมายสำหรับมนุษย์ โดยเฉพาะ"

เรามีพระเจ้าที่แท้จริง สมกับที่เป็นไทย เป็น
อิสระ และเป็นชาวพุทธ ผู้ผู้ต้น ผู้เบิกบาน ; เราจึงมี

พระพุทธเจ้ากันในลักษณะนี้; แม้ก็เป็นปรมัตถธรรมที่
จะต้องกลับมา ตั้งอยู่ในฐานะเป็นรากฐานของศีลธรรม
ทั่วไป.

ขอให้เราทั้งหลาย เข้าถึงปรมัตถธรรมอันนี้ มีพระ-
เจ้าร่วมกันกับพระพุทธเจ้าแล้ว มีความเป็นอยู่ที่เป็นสากล
ทุกทิพาวาครีกาล เทอญ.

ปรมาัตถธรรม เอมาศึกษาทำความเข้าใจกัน เพื่อจะเป็น
รากฐานของการปฏิบัติศีลธรรม.

ในครั้งที่แล้วมา อาตมาแสดงโดยหัวข้อว่า *ปฏิจญา*
ตัวเป็นชาวพุทธ เรียกตัวเองว่าข้าพเจ้า คือประกาศตัวเป็น
ชาวพุทธหรือพุทธบริษัท; แต่เรียกตัวเองว่า ข้าพระเจ้า คือ
ข้าของพระเจ้า. ชาวพุทธเป็นข้าของพระเจ้าอะไร? ใน
ครั้งนั้นก็ได้แสดงแล้วว่า เป็นข้าของพระเจ้า คือกฎของ
ธรรมชาติอันสูงสุดที่เรียกว่า *กฎอภิปัจจยตา*.

เดี๋ยวนี้มันมีปัญหายุ่งว่า *ปฏิจญา*ตัวเป็นชาว
พุทธ เรียกตัวเองว่าข้าพเจ้า. แต่กรั้นเกรี้ยคหน้าข้า
ข้าพเจ้าก็กลายเป็นตัวกู. ข้าพเจ้าก็กลายเป็นตัวกู. แทนที่จะ
เป็นข้าของพระเจ้า มันกลายเป็นตัวกู; เสมือนหนึ่งว่าจะ
เป็นพระเจ้าเสียเอง. ดังนั้น ในครั้งนั้นขอบรรยาย เรื่องว่า
ชีวิตทุกฝีก้าว ต้องเดินตามกฎของอภิปัจจยตา. รอย้า
อีกครึ่งหนึ่งว่า *ปฏิจญา*ตัวเป็นชาวพุทธเรียกตัวเองว่า
ข้าพเจ้า. ชีวิตทุกฝีก้าว ต้องเดินตามกฎของอภิป.
ัจจยตา.

อิทัปปัจจยดา เป็นหัวใจของ สิ่งที่ตรัสรู้.

ทันทีมาถึง ข้าว่า อิทัปปัจจยดานั้นคืออะไร ?
อิทัปปัจจยดาเป็นคำที่ไม่ค่อยจะคุ้นหู แม้ของพุทธบริษัท
ในประเทศไทย, เก็บเงียบไว้ในพระคัมภีร์ หรือในพระไตร-
ปิฎก ทั้งที่สิ่งนี้เป็นหัวใจสำคัญ ของสิ่งที่พระพุทธรองค์ได้
ตรัสรู้ และเป็นหัวใจของสิ่งที่เราจะใช้เป็นหลักปฏิบัติ.

เมื่อพระพุทธรองค์ตรัสรู้นั้น ทรงคำนึงคำนวณ
แต่เรื่องอิทัปปัจจยดา ตั้งแต่หัวค่ำจนตรัสรู้, ขอให้เป็นกฎ
ในพระบาติที่กล่าวถึงเรื่องนี้ โดยตรงว่าพระพุทธรองค์ทรง
ค้นคว้าเรื่องอะไร, ทบทวนเรื่องอะไรไป ๆ มา ๆ ตั้งแต่หัวค่ำ
จนรุ่งสาง ? ก็คือทบทวนเรื่องอิทัปปัจจยดา โดยนัย
แห่งปฏิจจสมุปบาท ว่าทุกซ์เกิดมาจากอะไร ? ทุกซ์เกิด
มาจากชาติ — ชาติเกิดมาจากภพ — ภพเกิดมาจากอุปาทาน —
อุปาทานเกิดมาจากตัณหา — ตัณหาเกิดมาจากเวทนา — เวทนา
เกิดมาจากผัสสะ — ผัสสะเกิดมาจากอายตนะ — อายตนะเกิด
มาจากนามรูป — นามรูปเกิดมาจากวิญญาณ — วิญญาณเกิด
มาจากสังขาร — สังขารมาจากอวิชชา, ดังนั้นเป็นต้น, ทบ-
ทวนไปมาอย่างนี้ตั้งแต่หัวค่ำจนถึงหัวรุ่ง ซึ่งเป็นการตรัสรู้.

เสร็จแล้วก็ยังมาทรงทบทวนในที่สงบสงัด เราเรียกกันว่า
 รัตนขจรเจดีย์ มาทรงทบทวนเรื่องอิทัปปัจจยตา ในที่นั้นอีก.
 นี่แหละคือสิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ เรียกว่า อิทัปปัจจยตา
 คือกฎของธรรมชาติ เกี่ยวกับการที่ความทุกข์เกิดขึ้น
 อย่างไร. ความทุกข์จะดับไปอย่างไร; ถ้าเรียกสำหรับ
 กรณีที่เป็นทุกข์ของมนุษย์โดยตรง ก็เรียกว่า ปฏิจ-
 จสมุปบาท; ถ้าเรียกเต็มๆ ก็ต้องเรียกว่า อิทัปปัจจยตา-
 ปฏิจจสมุปปาโท, อิทัปปัจจยตาปฏิจจสมุปบาท ดังนี้.

ครั้นพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้แล้ว ทบทวนการตรัสรู้
 แล้วก็ทรงปริวิตกว่า ตรัสรู้แล้วจะเคารพอะไร? พระพุทธเจ้า
 จะต้องเคารพอะไร? ในที่สุดก็ ทรงแน่วพระทัยว่า เคารพ
 ธรรมะที่ตรัสรู้นั่นเอง; ดังนั้นพระพุทธเจ้าท่านก็ ทรง
 เคารพธรรมะ ที่ชื่อว่าอิทัปปัจจยตา ทรงประกาศใน
 ขณะนั้นว่า พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ทั้งอดีตทั้งอนาคต
 และปัจจุบัน ล้วนแต่เคารพธรรมะที่ตรัสรู้คือ อิทัป-
 ปัจจยตา.

อิทัปปัจจยตา เป็นเรื่องหัวใจของสิ่งที่ตรัสรู้
 และเป็นหลักของการปฏิบัติ ในขณะที่เรียกว่าเป็นหัวใจ;

ดังนั้นคำว่า อิติปัจจยตา จึงควรจะมาติดอยู่ที่ริมฝีปาก
ของพุทธบริษัททุกคน ที่จะร้องออกมา ทั้งในยามสุขและ
ในยามทุกข์. และแม้แต่พลังปากด้วยความตกใจ. เมื่อความ
สุขเกิดขึ้น ก็ร้องว่าโฮะ, มันแค่*อิติปัจจยตา*; อย่าไปหลง
ไหลกับมัน. ถ้าความทุกข์เกิดขึ้น ก็โฮะ*อิติปัจจยตา* อย่า
ต้องไปเป็นทุกข์เสียใจกับมัน. เมื่อพลังปากเพราะความตกใจ
ไม่ควรจะพลังอย่างวิสัยคนใจ ใช้คำทนายทนายโตกโตกพลัง
ปากออกมา ไม่ถูกสำหรับความเป็นพุทธบริษัท. ซึ่งจะต้อง
พลังปากออกมาว่า *อิติปัจจยตา*. แล้วก็เลิกกัน.

อิติปัจจยตา กับปัญหาทุกชนิดได้.

อิติปัจจยตานั้น ป้องกันการเกิดแห่งความทุกข์ทุก
ชนิด เพราะทำให้ไม่มีการกระทำผิดในขณะแห่งผัสสะ. สิ่ง
ที่เรียกว่าผัสสะ เป็นคำที่ควรจะให้ใจแตกฉาน สำหรับพุทธ
บริษัททุกคน เพราะ ปัญหาทุกอย่างตั้งต้นที่ผัสสะ. ตามที่
พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้. *ผัสสะคือสิ่งที่มากระทบ ตา หู
จมูก ลิ้น กาย ใจ ทำให้เกิดการปรุงแต่งขึ้นในจิตใจ* เป็น
ความรักบ้าง เป็นความโกรธบ้าง เป็นความเกลียดชัง
เป็นความกลัวบ้าง เป็นความวิตกกังวล ฮาดีฮาวรรณบ้าง
อิฉาริชยา ก็มี หึงหวงไปตามเรื่องก็มี; นี้เพราะว่าไม่มี

ความรู้, ไม่มีสติ อันเกี่ยวกับอิทัปปัจจยตา, ถ้ามีความรู้เรื่องอิทัปปัจจยตา - คือกระแสแห่งการเกิดของความทุกข์ หรือความดับแห่งความทุกข์แล้ว ก็ควบคุมผัสสะนั้นได้, ไม่ให้ไหลไปในทางที่จะให้เกิดความทุกข์, แต่ให้ไหลไปในทางที่จะดับทุกข์.

ขอสรุปว่า อิทัปปัจจยตาแก้ไขปัญหาของมนุษย์ทุก ๆ ชนิด เพราะอิทัปปัจจยตาช่วยให้เราอยู่เหนือโลกเหนือโลก - ขอให้ฟังให้ดีๆ ว่าเหนือโลก, คือ ช่วยให้อยู่เหนือโลก, เหนือโลกแห่งอารมณ์ทั้งปวง.

โลกไม่มีอะไร นอกจากอารมณ์ที่มากกระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ; ถ้าไม่มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โลกก็ไม่มี. สิ่งที่มากระทบ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นั้น เรียกว่าอารมณ์. ถ้าเราพ่ายแพ้แก่อารมณ์ ก็อยู่ใต้โลก; ถ้าเราชนะอารมณ์ก็ควบคุมอารมณ์ได้ เราที่อยู่เหนือโลก, และมีลักษณะเป็นโลกุตตระ. หรือโลกุตตรสภาพคือสภาพแห่งความอยู่เหนือโลก. ดังนั้นเราจะได้พิจารณากันถึงคำว่า โลกุตตระ คืออะไรสืบต่อไป.

ลักษณะสภาวะของโลกุตตระ.

โดยทั่วไปตามปกติ คนเขาจัดโลกุตตระไว้สูงสุด จนแต่ละต้องไม่ได้ ในระดับเดียวกับนิพพาน ต้องรออีกหมื่นปีแสนปีจึงจะถึง และถ้าอยู่ที่สูง ๆ ๆ จนไม่รู้ว่าสูงไปตั้งไหน, เหนือโลก. ถ้าพูดอย่างเต๋อวัน ก็เหนืออวกาศ, เหนืออวกาศ, เหนืออวกาศ จนไม่มีอะไร จนว่างเปล่า อย่างนั้นมันจะสำเร็จประโยชน์อะไร.

สภาพโลกุตตระ นั่นคือ สภาวะที่จิตของเรา, มนุษย์คนที่อยู่ในโลกนี้แหละ, แต่ว่าจิตนั้นมีสภาพอยู่เหนืออารมณ์, เหนืออำนาจของอารมณ์, เหนืออิทธิพลของอารมณ์ ที่มากกระทบในหลายๆ กรณี. ในชีวิตประจำวัน จะมีอารมณ์มากกระทบ คา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ในทุกกรณี จิตอย่าได้ไ้ จนพ่ายแพ้แก่อำนาจของอารมณ์, แล้วไปอยู่ใต้อำนาจของอารมณ์ จิตจะอยู่เหนืออำนาจของอารมณ์ เป็นสิ่งที่มิได้ ที่นี้และเดี๋ยวนี้ ในทุกวันนี้. เราจะต้องรู้จักทำจิตของเราให้พร้อมอยู่เสมอ ที่จะไม่พ่ายแพ้แก่อารมณ์ ไม่ให้เกิดการพ่ายแพ้แก่อารมณ์ แล้วสนองตัดเหว โดยทุกวิถีทาง ซึ่งเป็นสิ่งเลวร้ายที่สุด, พ่ายแพ้แก่อารมณ์แล้ว

สนองทดแทน^๒ สนองความต้องการของตักแทนคือสิ่ง-
 เลวร้ายที่สุดของมนุษย์.

ในชีวิตประจำวันนี้ ที่นี้และเดี๋ยวนี้ ก็ยังมีความ
 สามารถในการที่จะไม่พ่ายแพ้แก่อำนาจของอารมณ์, ไม่ต้อง
 รอคอยหมั่นบีบแสนบี, ต้องที่นี้และเดี๋ยวนี้ ในชีวิตประจำวัน,
 จิตอยู่เหนือสภาพของอารมณ์ ไม่โง่งงไปบูชาอารมณ์
 สมองตันทะ แล้วนั่นแหละคือสภาพโลกุตตระ ของ
 คนเราในโลกนี้ บัจจุบันนี้ ที่นี้, ไม่ต้องรอคอยหมั่นบีบแสนบี,
 จิตมีสภาพชนิดนี้ เรียกว่า โลกุตตระสภาพ คืออยู่เหนือ
 อารมณ์. ขอได้โปรดกำหนดฟังให้ดีๆ ว่า จิตมันอยู่เหนือ
 อำนาจของอารมณ์ ที่เข้ามากระทบเรา; เราก็ไม่จมลงไป
 โลกคืออารมณ์, แต่เราอยู่เหนือโลก คืออารมณ์.

นี้สำคัญมาก จะแก้ปัญหาคฤกษณิกของมนุษย์ เพราะ
 ว่าปัญหาคฤกษณิกของมนุษย์ มาจากการที่โลกอยู่ใต้
 อำนาจของอารมณ์, รัฐบาลหรือประเทศชาติขาดคุณการกำ
 บั้ตะหมิ่นๆ ต้าน เพราะว่ประชาชนจมอยู่ในอำนาจของ
 อารมณ์, เห็นแก่ความสนุกสนาน เอรีคือร้อยของอบายมุข,
 ต้มมีการยกจิกขึ้นใต้เหนืออารมณ์ ไม่เป็นทาสของอารมณ์

เป็นโลกุตระแล้ว ประเทศชาติจะแก้ปัญหาคุศลการทำได้
 ในพริบตาดีกว่าได้. แต่แล้วเรา ทั้งที่เป็นพุทธบริษัท
 ก็เอาความอยู่เหนืออารมณ์นี้ ไปไว้เสียไกล ไกลหมิ่นชาติ
 แดนชาติ เหนืออวกาศ ไม่รู้ว่าที่ไหน ก็เลยไม่ได้รับประ-
 โยชน์อะไร. ขอให้รู้จักสิ่งที่เรียกว่า โลกุตระ. คือความ
 ที่จิตอยู่เหนืออำนาจของอารมณ์นี้ เอามาใช้ให้ทันแก่
 เวลา.

โลกุตระธรรมแก้ปัญหาคุศลได้.

การเดินทางต้องตามกฎของอิทัปปัจจยตา คือมีชีวิต
 อยู่อย่างที่ไม่เป็นทาสของอารมณ์ อยู่เหนืออารมณ์เสมอ
 จะไม่เกิดตัวกู — ของกู ซึ่งเป็นกิเลสตัณหาชั้นประธาน,
 จะไม่มีความทุกข์ทรมาน เพราะอยู่ใต้อำนาจของอารมณ์
 บุคคลก็ไม่มีความทุกข์ สังคมก็ยอมไม่มีความทุกข์;
 เพราะเมื่อบุคคลอันเป็นองค์ประกอบของสังคม ไม่มีความ
 ทุกข์แล้ว สังคมก็ไม่มีความทุกข์.

อย่าทำผิดเมื่อผัสสะ, อย่าไปตกอยู่ใต้อำนาจของ
 อารมณ์ จนต้องสนองกัณฑ์เหาอย่างโง่เขลาทุก ๆ ประการ ควบคุม
 คุมความถูกต้องอันนี้ไว้ให้ได้ คือไม่ทำผิดเมื่อมีผัสสะ
 มีจิตอยู่เหนืออารมณ์. มีบทกลอน สำหรับให้ท่านทั้งหลาย
 ท่องจำกันไว้ง่าย ๆ ว่า :—

ความทุกข์ เกิดที่จิต เพราะทำผิด เมื่อผัสสะ.

ความทุกข์ จักไม่โศก ถ้าไม่โง่ เมื่อผัสสะ.

ความทุกข์ เกิดไม่ได้ ถ้าเข้าใจ เรื่องผัสสะ.

กรุณาช่วยจำไว้ด้วย.

ที่นี้ขอโอกาสพูดสักหน่อย พูดให้คนบางคนตกใจ
 ถึงกับช็อกก็เกี้ยว คือคนจำพวกหนึ่งเขาเห็นว่า โลกุตตร-
 ธรรมนั้นเอามาใช้ในโลกนี้ไม่ได้ ต้องเก็บไว้สูงเหนืออวกาศ
 รอกันอีกหมื่นปีแสนปี จึงจะมีโลกุตตรธรรม. อาตมาขอ
 ยืนยันว่า ต้องใช้ที่นี้และเดี๋ยวนี้ คือเมื่อมีอะไรมา
 กระทบ แล้วอย่าตกอยู่ใต้อำนาจของอารมณ์ มีจิตใจอยู่
 เหนืออารมณ์ นั่นแหละคือโลกุตตรธรรมที่จะใช้กันได้ที่นี้
 และเดี๋ยวนี้.

โลกุตตรธรรม นั้นแหละ จะแก้ปัญหาทุก ๆ
 ชนิดของมนุษย์ได้; เช่นว่า ชาติจะไม่ขาดสกุลการค้า อย่าง
 ที่กล่าวมาแล้วว่า ถ้าประชาชนมี จิต อยู่เหนืออารมณ์, ไม่ตก
 เป็นทาสของขบถมุข หรือสนองคันทหา โดยประการทั้งปวง.
 ไม่เป็นทาสของอารมณ์ มีจิตอยู่เหนืออารมณ์แล้ว จะไม่มี
 การทะเลาะวิวาทคำทอกันแม้ในสภาผู้แทนราษฎร, และฝ่าย

ค้ำ ก็จะไม่ค้ำให้พัง ไม่ค้ำให้รัฐบาลพัง ; แต่ค้ำให้ถูกต้อง ให้สงาม ให้น่าดู ให้สมบูรณ์. แล้วไม่มีการทำโทษกันที่ไหน ๆ. ไม่มีกาวกดโกงกันที่ไหน ๆ ทุกหนทุกแห่ง ทุกระดับของคนในโลก. แม้ที่สุดแต่กิจการทางศาสนา ก็ไม่มีความมุ่งหมายที่จะทำลายล้างกัน เพราะโลกุตระนั้นมันมีความหมายแต่เพียงว่า จิตอยู่เหนืออารมณ์. จิตอยู่เหนืออารมณ์ จิตอยู่เหนืออารมณ์ จิตอยู่เหนืออารมณ์ ในชีวิตประจำวัน. ขอให้เข้าใจ รู้จัก โลกุตระสภาพ คือ ความที่จิตอยู่เหนืออารมณ์ ที่จำเป็นที่จะต้องใช้ในทุก ๆ กรณีของมนุษย์เรา.

อุปสรรคในการถึงโลกุตระ.

ทันทีที่พูดถึงปัญหาหรืออุปสรรคแห่งเรื่องนี้ ก็คือการที่คนเรามีจิตตกอยู่ใต้อำนาจของอารมณ์ จนเคยชินเป็นนิสัย. ชอนนี้เป็นมาตั้งแต่ก่อนแต่ออก ก็พอกลอดออกมา ก็เริ่มมีจิตอยู่ใต้อำนาจของอารมณ์โดยอัตโนมัติ โดยไร้เจตนา, คือว่าพอกลอดออกมา ก็มีคนแวกล้อมให้เรามีความพอใจในอารมณ์ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ก็อรสอร่อยทาง

อาหาร ทางศิวิกายมีการประคบประหงม ให้เป็นเสุขสบาย
อย่างยิ่ง, ทางจิตใจ ก็ซบกลม่อมเอาอกเอาใจกันอย่างยิ่ง จน
ทารกนั้นมีจิตตกอยู่ใต้อำนาจของอารมณ์เงินจีนเป็นนิสัย.

ข้อนี้มันยาก ที่ว่าจะปรับเป็นความรับผิดชอบของ
ใคร ๆ บิดามารดาก็ทำไปด้วยความรัก, พี่เลี้ยงนางนมก็ทำไป
ตามขนบธรรมเนียมประเพณี, และทำด้วยความรัก จนเป็น
ธรรมเนียมไปแล้ว ที่จะต้องทะนุถนอมบำรุงบำเรอ เอาอก
เอาใจทารกนั้น ให้สบายไปด้วยอารมณ์เอ็นดูเอาปราศณา.
คนเราจึงเริ่มจมโลก จมอารมณ์ จมกิเลส จมกองทุกข์
เรื่อย ๆ มาตั้งแต่แรกคลอด.

อารมณ์ในที่นี้ ก็คือ สิ่งที่เข้ามาทางตา หู จมูก
ลิ้น กาย ใจ. พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสเรียกอายตนะทั้งหก
นี้ว่าโลก, โลก. โลกมันคืออายตนะทั้งหกนี้, และ ตรัสเรียก
ว่ามหาสมุทร. มหาสมุทร คือตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สำหรับ
ตกจมลงไป แล้วตายยิ่งกว่าตกทะเล. แต่ทั้งหมดนี้ ก็มีได้
หมายความว่า เราไม่มีทางที่จะรู้สึกตัวหรือรู้จึกมัน แล้วถอน
ตัวออกมาเสีย.

อิทัปปัจจยตาแก้ปัญหาคือ

ที่นการที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้ ก็คือการมาทำ
ความเข้าใจกันเสียใหม่ ให้ถูกต้อง, รู้เรื่องกฎของอิทัป-
ปัจจยตา ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้แล้วทรงเคารพ ในฐานะ
เป็นพระเจ้าสูงสุด กันเสียใหม่ให้ถูกต้อง. ถ้าพูดให้เป็น
อุปมาถือว่า ให้ทำตามประสงค์ของพระเจ้า พระเจ้าคือกฎ-
อิทัปปัจจยตา. เราต้องทำให้ตรงตามความประสงค์ของ
พระเจ้า นั่นแหละจะเกิดการตอนตนขึ้นมาจากโลก ไม่จม
โลก, ไม่จมกองทุกข์, ไม่จมวัฏฏสงสาร, ไม่จมอยู่ในกองไฟ
คือกิเลส; แม้แต่นิวรรตที่เวียนวนอยู่ตลอดเวลา ก็ไม่มี.

เดี๋ยวนี้ประชาชนจมอยู่ในอบายมุข จมอยู่ใน
สภาพที่ไร้ศีลธรรม, บุกาภิเลสคัมภีระ, เขากิเลสคัมภีระ
เป็นพระเจ้า, แล้วก็สนองกิเลสคัมภีระด้วยอารมณ์ จึงตก
อยู่ใต้อำนาจของอารมณ์

จึงมีศีลให้ถูกต้อง จะถอนตัวออกมาจากความ
เดวร้ายทำประการมีปาดะกิบาทเป็นต้น, จึงมีสมาธิให้ถูก
ต้องจะถอนตนจากนิวรรต จากความฟุ้งซ่านแห่งจิตใจ, มี

ปัญญาให้ถูกต้อง ก็จะต้องถอนตนออกมาได้จากกิเลส
อนุสัย อาสวะทั้งปวง.

ขอให้เราสนใจที่จะ ถอนตนขึ้นมาจากหล่ม, คือ
หล่มแห่งจิตใจ ได้แก่กำารมณ์ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ,
ซึ่งถ้ามาสำหรับให้รัก ก็จมลงไปในความรัก ก็เรียกว่าจม
เหมือนกัน, ถ้ามาสำหรับให้โกรธให้เกลียด ก็จมลงไปใน
ความโกรธหรือความเกลียด ก็เรียกว่าจมเหมือนกัน, ถ้ามา
สำหรับให้กลัวก็กลัว นี่ก็เรียกว่าจมอยู่ในอารมณ์ด้วยเหมือน
กัน.

ฉะนั้นขอให้สังเกตดู ทุกๆ ท่าน ทุกๆ ผู้ ทุกๆ
รูป ทุกๆ นาม ว่าเรากำลังจมอยู่ในเหวแห่งความรัก
ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว, ความวิตกกังวล
ความอาลัยอาวรณ ความอิจฉาริษยา ความทิ้งความหวัง
ความอาฆาตมาดร้าย ความล้างแค้น, ถ้ากำารัฐบาลก็
คำนึงให้ฟัง อย่างนี้จริงหรือไม่? ถ้าเห็นว่ามันเป็นเรื่องที่ยม
อยู่ในอารมณ์มากเกินไป ก็ควรจะถอนตนขึ้นมาเสีย.

ถ้าจะ สรรูปให้สั้นๆ กันตลอดเรื่องก็ว่า อย่าทำผิด
เมื่อผัสสะ, อย่าโง่เมื่อผัสสะ, อย่าเฉลอเมื่อผัสสะ, ที่จะ

เข้ามาทางอายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ. นี่คือวิริย
 ตบณตน ในชีวิตประจำวัน. ตลอดทั้งวัน ๆ อย่าให้ความผิ
 ความโล่ง ความแผลอ เมื่อผัสสะแล้ว จิตก็จะไม่ตกลงไปใน
 อำนาจแห่งอารมณ์; นั่นแหละคือภาวะโลกุตตระ คือความ
 ที่จิตของมนุษย์อยู่เหนืออารมณ์.

เราอย่ามองข้าม และไม่สนใจ; เพราะถ้าไม่รู้
 ว่าเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้กัน ทนและเคี้ยวในโลภนี้, ไม่ต้อง
 รยไว้หมั่นบีบเสนบี, หรือว่าอยู่สูงสุดเอี่ยมเหนืออวกาศ เหนือ
 อวกาศ, เหนืออวกาศ จนไม่รู้ว่าจะอยู่ที่ไหน, อย่างนั้นไม่มี
 ประโยชน์อะไร จะทำให้คำสั่งสอนของพระพุทธองค์เป็น
 หมั่นไปแก่ตัวเอง, เป็นหมั่นไปแก่ตัวเอง, เป็นหมั่นไปแก่
 ตัวเอง, ของคนโล่ง คนแผลอ คนทำผิดเมื่อมีผัสสะ.

รอดตัวได้ เพราะปฏิบัติตามกฎอภิปันจจอตตา.

ความเอาตัวรอดชนิกันมีได้ เมื่อปฏิบัติให้ถูกต้อง
 ตามกฎของอภิปันจจอตตา; มีหลักสั้น ๆ ว่า เมื่อตากับรูป,
 อกตวิอย่างตากับรูปกระทบกัน ก็เกิดจักขุวิญญาณ. เมื่อ
 สามประการนี้ทำงานอยู่ด้วยกัน คือ ตา กับ รูป กับ จักขุ

วิญญานทำงานอยู่ด้วยกัน คือจักขุวิญญาน รู้สึกอยู่ใน
อารมณ์ คือรูป โดยทางตา นี้เรียกว่ามันทำงานอยู่ด้วยกัน;
สามประการนี้ทำงานอยู่ด้วยกัน อันนี้เรียกว่าผัสสะ.

เพราะมีผัสสะมันก็ต้องมีเวทนา ถ้าในขณะแห่ง
ผัสสะมันโง่ ก็ไม่มีวิชา มันมีแต่วิชามันก็เป็นผัสสะ
โง่. ผัสสะโง่ ก็ตลอดเวทนาโง่ สำหรับจะยินดียินร้าย
หลงใหล รัก โกรธเกลียด กลัวไปตามเรื่อง; นี้เพราะผัสสะ
มันโง่, เวทนามันโง่, เมื่อเวทนาโง่ จึงเกิดตัณหา คือ
ความอยากความต้องการ อย่างโง่ๆ. ถ้าผัสสะไม่โง่ เวทนา
ไม่โง่ ก็ไม่อาจจะเกิดความอยากโง่ๆ คือตัณหา; แต่มันเกิด
การปรารถนาที่ถูกต้อง ซึ่งตั้งเกิดอยู่แล้วใน *บาลี*ทั่วไป ก็เรียก
ว่าสังกัปป์ เป็นความอยากที่ประกอบด้วยสติปัญญา. เขา
ให้คิดให้พรกัน *สวกปป์* จน *โท* *ปญฺจนโร* *ยดา* ทุกคราวที่
ให้พร *ว่าให้สังกัปป์*ของท่านสมบุญดี เหมือนพระจันทร์
เต็มดวง. *สังกัปป์*ก็คือ ความอยาก แต่ไม่ใช่ความอยาก
ด้วยความโง่, ตัณหาเป็นความอยากด้วยความโง่.

เรามีกันแต่ความอยากด้วยความโง่ ไม่มีความอยาก
ด้วยสติปัญญา; เพราะว่าเป็นทาสของอารมณ์เสียแล้ว, อยู่

โต้อำนาจของอารมณ์เสียแล้ว จึงมีแต่ความอยากชนิดที่เป็น
 ทัศนคติในชีวิตประจำวัน ฉะนั้นเราจึงไม่มีการโง่หัวขึ้นมา
 จากอำนาจของอารมณ์, มีแต่จมลงไปโต้อำนาจของอารมณ์
 แล้วก็กระทำไปตามอารมณ์ ก็คือการสนองทัศนคตินั้นๆ.

ขอให้ปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายของอิทัปปัจจยตา โดย
 น้อมที่ว่ามาคือ ฉลาดทันเวลาแห่งผัสสะ, ฉลาดในเวลา,
 ทันเวลาแห่งผัสสะ, ก็มิอะไรมากกระทบ จิต ทางตา หู ชมก
 ลิ้น กาย ใจ, ฉลาดให้ทันเวลานั้นแหละ จะไม่มีการ
 ตอบสนองทัศนคติแต่ประการใด; ต้องทำอย่างนี้ทุกๆ
 กรณีในชีวิตประจำวัน.

ที่เรียกว่า ชีวิต ทุกฝั้ว ต้องเดินตามกฎหมายแห่ง
 อิทัปปัจจยตา พุทธบริษัทเรียกตัวเองว่าข้าพเจ้า; ชีวิต
 ทุกฝั้ว ต้องเดินตามกฎหมายแห่งอิทัปปัจจยตา จึงจะสมกับ
 เป็นพุทธบริษัท และเรียกตัวเองว่าข้าพเจ้า, เป็นข้าของ
 พระเจ้าอันสูงสุด คือพระเจ้าอิทัปปัจจยตา ที่พระพุทธรองค์
 กัทรองเคารพ. อย่าให้ข้าพเจ้านั้นเป็นข้าพเจ้าที่หลอกหลวง,
 คือข้าพเจ้าแห่งทั่วๆ, ข้าพเจ้านั้นต้องปฏิบัติตามกฎหมายของ

พระเจ้า; จะมีตัวถูกกตัวถูกขึ้นเป็นใหญ่ อย่างนี้ไม่เรียกว่า
ข้าพเจ้า.

ฉะนั้นผู้ใดทุกคน ที่เรียกตัวเองว่าข้าพเจ้า หรือ
เขียนอยู่ทุก ๆ ครั้งเขียนเอาไว้ว่า ข้าพเจ้า, หมายถึงข้าพระเจ้า,
ก็ขอให้เป็นคนฉลาด เป็นข้าของพระเจ้า คือกฎของ
อิทัปปัจจยตา, คือความรู้กฎของธรรมชาติ ว่าทุกข์จะเกิด
อย่างไร, ทุกข์จะดับไปอย่างไร, ข้าพเจ้าไม่เป็นคนโง่ใน
ทุก ๆ กรณี ไม่ว่ากรณีใด, อย่างนี้จึงจะเรียกว่าข้าพเจ้า,
ในที่สุดก็จะได้เป็นข้าของพระเจ้า ทำงานสนุก เป็นสุข
เมื่อทำการงาน, เขาจะทำงานสนุก เป็นสุขเมื่อทำการงาน
ไม่ต้องรีบเลิกงานไปสถานอาบอบนวด; เหมือนข้าราชการ
ส่วนใหญ่ ที่เป็นทาสของอารมณ์, รีบเลิกงานไปสถาน
อาบอบนวด เงินเดือนไม่พอใช้ ต้องคอร์รัปชัน.

ฉะนั้นเรื่องของ โลกุตระจะสามารถจะแก้ได้ แม้
เรื่องคอร์รัปชันของข้าราชการ, ขอให้สนใจเป็นพิเศษทุกคน
คนที่เคยเชื่อว่าโลกุตระอยู่ไกลอีก همینี่แสนปี อยู่สูงเหนือ
อวกาศ, เด็กเชื่ออย่างนั้น; มันไม่สันติปฏิโค, ตันติปฏิโค
ต้องเห็นด้วยตนเองว่า ที่นี้และเดี๋ยวนี้เป็นอย่างนี้.

ขอให้ประชาชนชาวพุทธทั้งหลาย รู้จักใช้
 โลกุตตรธรรม คือ ความที่จิตมีอำนาจเหนืออารมณ์
 เพื่อแก้ปัญหาประจำวันในทุกๆ กรณี, แล้วมีความสุข
 สงบเย็นอยู่ตามแบบของพุทธบริษัท ทุกทิพาราศรีกาลเทอญ.

รายชื่อหนังสือ ชุดลอยปทุม

เล่มที่ 5584	หนังสือ หมวดวิชา	อันดับ 5781	หนังสือ หมวดวิชา
๑.	คัมภีร์นบชัย	๒๔.	โลกพระศรีอารยธรรมาภิชาตญาณ ๓
๒.	คัมภีร์แห่งการวัด ด้วยธาตุผสมมีปัญญา	๒๕.	การทรงงานเพื่องาน ๑
๓.	คัมภีร์แห่งการมีพระพุทธรเจ้า อยู่ก้นเขี้ยวกับตัว	๓๐.	สันโดษไม่เป็นอุปสรรค แก่การพัฒนา ๑
๔.	ธรรมะสำหรับคนเกลียดกลัว	๓๑.	ปฏิสังขรณ์บาทคืออะไร ๑
๕.	ธรรม ๒๔ เทียม (มีภาษาจีน)	๓๒.	เค้าเงื่อนของธรรมะ และ อธิปไตยจงดล ๑
๖.	พหุภังคาร	๓๓.	การอยู่ด้วยปัจจุบัน ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต ๑
๗.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๑	๓๔.	พุทธศาสตร์ กับไฮดรอสตรี ๑
๘.	เห็นธรรมราชา คือเห็นความเป็นเช่นนั้นเอง	๓๕.	อานาปานสติภาวนา(มีภาษาจีน)๒
๙.	ธรรมโศลกสำหรับโลก	๓๖.	อธิปไตยจงดลในฐานะ อริยสงฆ์แห่งพระพุทธศาสนา ๑
๑๐.	ความมีสุขภาพอนามัยทางจิต	๓๗.	นรกกับสวรรค์ ๑
๑๑.	ปรมัตถธรรมคำกลอน	๓๘.	ดับทุกข์ชั้นเชิง ๑
๑๒.	นิพพานแท้และเตยวัน	๓๙.	มรดกธรรมคำกลอน ๑
๑๓.	ธรรมพระใหม่	๔๐.	ทิศทั้งหก ๑
๑๔.	ศอธราชวิถี	๔๑.	ฟ้าสูงทางธรรมโพชนี ๒
๑๕.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๒	๔๒.	ฟ้าสูงทางผ้ายบวรพริศ ๑
๑๖.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๓	๔๓.	มรดกพรของพระอรหันต์ ๑
๑๗.	สารองครุ	๔๔.	ปรมัตถธรรมกลับมา ตอนที่ ๑ ๑
๑๘.	พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเป็นนักอภิชัยมิตร	๔๕.	เช่นนั้นเอง ๑
๑๙.	อภิชัยเจ้าคืออภิชัยเกิด	๔๖.	ความสะอาด ความสว่าง ความสงบ ๑
๒๐.	การเทียบความโกรธใส่คู่แข่งนาง	๔๗.	อะไรๆในชีวิตสักแล้ว เป็นเรื่องของจิตสิ่งเดียว ๑
๒๑.	การปรุงเป็นทุกข์อย่างยิ่ง การดับเป็นสุขอย่างยิ่ง	๔๘.	ปรมัตถธรรมกลับมา ตอนที่ ๒ ๑
๒๒.	ลาภหรือผลเล็กน้อย	๔๙.	คิดปะส่วนดีกว่ามีชีวิตอยู่ในโลก ๑
๒๓.	ปัญญาวินิจฉัยคดี	๕๐.	พบชีวิตจริง ๑
๒๔.	พ่อแม่สมบุตรดีแบบ	๕๑.	สมถวิปัสสนาสำหรับยุคปรมาณู ๑
๒๕.	อานาปานสติและดับไม่เหลือ	๕๒.	ธรรมะที่ควรเติมลงในชีวิต ๑
๒๖.	ธรรมคัมภีร์ธรรมคัมภีร์	๕๓.	ฟ้าสูงทางการเมือง ๑
๒๗.	ความมั่นคงทางภาคใน		

ถ้าศีลธรรมไม่กลับมา.

ถ้าศีลธรรม ไม่กลับมา โลกวินาศ
มนุษยชาติ จะเลวร้าย กว่าเดรัจฉาน
มีวาทะเรื่อง กิน กาม เกียรติ เกียรติคุณพยาน.
ดิวน์คือด้าน ไม่เห็นยวรัฐ บังคับใจ

อาชญากรรม ครอบงำ ครอบหน้า สองในโลกล
มีเลือดโชก แดงฉาน แล้วชานไหล
เพราะบ้ากิน บ้ากาม ทรมานเกินไป
บ้าเกียรติก็ พอไม่ได้ ใ้เมาคน.

อยากครองเมือง ครองโลก โลกกันใหญ่
ไม่มีใคร เมตตาใคร ใ้สืบสน
ขอศีลธรรม ได้กลับมา พาหมื่นคน
ใ้ผ่านพ้น วิกฤตการณ์ ทั้ในเวลา

พุทธทาส อินทนนท์